

БИБЛИОТЕКА
СВЕТ ВЕ

Ифо ДАР

АРКАДИЙ И БОРИС

СТРУГАЦКИ

БЕЗПОКОЙСТВО

Книгата, вдъхновила „АВАТАР“,
най-успешният филм в историята на киното?

**АРКАДИЙ СТРУГАЦКИ, БОРИС
СТРУГАЦКИ
БЕЗПОКОЙСТВО**

Превод: Максим Стоев

chitanka.info

Повестта „Безпокойство“ поставя наболелия въпрос — възможно ли е човечеството да съзидава, без да разрушава, и доколко е възможен контакт между хуманоиден и нехуманоиден разум. Паралели с фантастичния свят на филма „Аватар“ предизвикаха множество полемики и припомниха позабравената класика на братя Стругацки от 60-те години на миналия век.

Планетата е Пандора — а земните хора там са просто туристи. Скучаят или ловуват из живата и загадъчна гора. Но какво се крие под лилавата мъгла, която се стели под върха, избран за база на земляните. Сред дебрите на гората често изчезват и хора от Базата. Атос, учен от Земята, живее с Нава насред гората, в малко село, което трепетно очаква великото Обсебване. Никой вече не помни защо е нужно това Обсебване. Всички знаят само, че Гората някой ден ще настъпи и Водата ще ги залее. В усилието си да се върне при своите, Атос тръгва да търси стопаните на загадъчната планета.

В допълнение към повестта „Безпокойство“, в сборника са включени и два разказа: „Забравеният експеримент“ и „Частни предположения“.

ПРЕДГОВОР

През 1965 г. Братя Стругацки пишат повест със заглавие „Охлюв на склона“ („Улитка на склоне“) с две относително самостоятелни сюжетни линии, обединени от образите на главните герои Горбовски и Атос, познати на читателите от предишни произведения от цикъла „Мир Полудня“. Първият вариант на повестта не удовлетворява писателите и те подлагат ръкописа на редакция. Така възниква „Охлюв на склона“ („Улитка на склоне — 2“) — произведението, което по-късно двамата братя определят като най-добро в кариерата си.

Пандора, мястото на действието в първия вариант на „Охлюв на склона“, отстъпва място на Управлението на Гората, Горбовски и Атос — на персонажите със странни имена Перец и Кандид.

Първоначалният вариант на „Охлюв на склона“ е издаден като повест със заглавието „Безпокойство“.

Като допълнение към тази повест предлагаме и два разказа — „Частни предположения“ и „Забравеният експеримент“.

БЕЗПОКОЙСТВО

1

От тази височина гората приличаше на великолепна петниста пяна; на огромна колкото целия свят пореста гъба; на някога притаило се в очакване животно, което после е заспало и е обрасло с груб мъх. На безформена маска, скриваща лице, което никой никога не е виждал.

Леонид Андреевич събу пантофите си и седна, провесвайки босите си крака в пропастта.

Стори му се, че петите му веднага се навлажниха, сякаш наистина ги бе потопил в топлата лилава мъгла, събрала се в сянката под скалата. Извади от джоба си камъчета и грижливо ги подреди до себе си, после избра най-малкия и бавно го хвърли в живото и мълчаливо, спящо, равнодушно и поглъщащо завинаги. Бялата искра изгасна и нищо не се случи — ничии очи не се отвориха, за да се взрат в него. Тогава той хвърли второ камъче.

— Значи вие вдигахте днес шум под прозорците ми — каза Турнен.

Леонид Андреевич извърна очи и видя краката на Турнен, обути в меки сандали.

— Добро утро, Тойво — поздрави той. — Да, аз бях. Попаднах на много твърд камък. Събудих ли ви?

Турнен се приближи до края на пропастта, внимателно погледна надолу и веднага отстъпи.

— Ужас — каза той. — Как можете да седите така?

— Как?

— Ами ето така. Дълбока е два километра. — Турнен клекна. — Чак ми се зави свят.

Леонид Андреевич се наведе напред и погледна между разтворените си колене.

— Не зная — каза той. — Знаете ли, Тойво, по принцип съм боязлив човек, но от това, от което не се плаша, не се плаша... Наистина ли ви събудих? Според мен вие не спяхте и аз дори се надявах, че ще излезете.

— А защо сте бос? — попита Турнен. — Така ли трябва?

— Така трябва. Вчера изпуснах долу десния си пантоф и реших винаги да седя тук бос. — Той отново погледна надолу. — Ето там лежи. Сега с камъче ще го...

Той хвърли камъчето и седна по турски.

— За Бога, не мърдайте — каза Турнен нервно. — И по-добре се отдръпнете. Дострашава ме, като ви гледам.

Леонид Андреевич послушно се отдръпна.

— Точно в седем — каза той — под скалата пада мъгла. И точно в седем часа и четирийсет минути тя се разсейва. Гледах си часовника. Не е ли наистина интересно?

— Това не е мъгла — каза Турнен през зъби.

— Зная — каза Леонид Андреевич. — Вие скоро ли заминавате?

— Не — процеди Турнен. — Няма да заминем скоро. Тръгваме след два дни. След — два — дни — каза той отчетливо. — Да повторя ли?

— Днес ви питам за първи път — кротко каза Леонид Андреевич.

— И повече не ме питайте — рече Турнен. — Поне днес.

— Няма — обеща Леонид Андреевич.

Турнен го погледна.

— Надявам се, че не сте се обидили?

— Няма за какво, Тойво...

— И вие ли не обичате лова?

— Не го понасям.

Турнен сведе поглед.

— Какво бихте направили на мое място? — попита той.

— На ваше място ли? Че какво бих сторил... Щях да вървя след жена си из гората и да ѝ нося... това... пушката... и разни боеприпаси.

— А не ви ли се струва, че това би било глупаво?

— Но пък ще се чувствам спокоен. Харесва ми да съм спокоен.

Турнен сви устни и поклати глава.

— Тя не обича да се влача подире ѝ. Става раздразнителна, нервна и непрекъснато не улучва. И егерите се ядосват... Тъй че предпочитам да не го правя. В края на краищата мога да си представя, че това е дори полезно... Здравословно вълнение, ободрително...

— Действително — каза Леонид Андреевич, — защо веднага не се сетих? Всички наши страхове са просто формална функция на застоялото ни въображение... Та какво представлява тази гора всъщност? А?

— Да — въздъхна Турнен. — Какво всъщност е тя?

— А тахоргите... А мъглата, която всъщност не е мъгла... Смешно е!

— И някакви си там блуждаещи блата — произнесе Турнен и се усмихна.

— Насекомите! — каза Леонид Андреевич и вдигна пръст. — Насекомите действително са неприятни.

— Ами насекомите...

— Да. Така че аз мисля, че ние се безпокоим напразно.

— Слушайте, Горбовски — каза Турнен, — защо ми се струва, че винаги, когато разговарям с вас, ми се подигравате?

Леонид Андреевич повдигна вежди.

— Странно — каза той. — Но, честна дума, аз наистина мисля, че ние с вас се безпокоим напразно.

Те замълчаха.

— Аз се безпокоя за жена си — рече Турнен. — А вие, Горбовски, за какво се безпокоите?

— Аз ли? Кой ви каза, че се безпокоя?

— Нали непрекъснато повтаряте „ние с вас“...

— Ааа... Ами просто... Само да не си помислите, че аз също се безпокоя за вашата жена. Ако я бяхте видели как от двеста крачки...

— Виждал съм я — каза Турнен.

— Аз също съм я виждал. Затова изобщо не се безпокоя за нея.

Той замълча. Турнен почака малко и попита:

— Това ли е всичко?

— Какво всичко?

— Повече нищо ли няма да ми кажете?

— Н-нищо.

— Тогава да вървим да закусим — подкани го Турнен и стана. Леонид Андреевич също се надигна и заподскача на един крак, обувайки пантофа си.

— Ох! — каза Турнен. — Отстъпете от края, де!

— Ето, готово — каза Леонид Андреевич, тъпчейки с нозе. — Сега ще отстъпя.

Той погледна за последен път към гората, към плоските ѝ рехави пластове до края на хоризонта, към застиналото буреносно кипене, към лепнещата паяжина на мъглата в сянката на скалата.

— Искате ли да хвърлите камъче? — попита той, без да се обръща.

— Какво?

— Хвърлете там камъче.

— Защо?

— Искам да погледам.

Турнен отвори уста, но не каза нищо. Взе камък, засили се и го хвърли в пропастта. После погледна Горбовски.

— Бих могъл да ви напомня и че с нея е Вадим Сартаков — каза Леонид Андреевич, — а той е най-опитният егер в базата.

Турнен продължаваше да го гледа.

— А кучето го настройва лично Пол, а това означава...

— Да, да, знам — каза Турнен. — Питам ви за нещо съвсем друго.

— Наистина ли? — каза Горбовски. — Значи грешно съм ви разбрал.

Алик Кутнов пиеше доматен сок, като държеше чашата с два дебели зачервени пръста. На мястото на Рита се бе разположил гръмогласният младеж, който пристигна вчера със спортния кораб. Турнен седеше наежен, не вдигаше поглед от чинията си и режеше в нея парче сух хляб — наполовина, още веднъж наполовина и пак наполовина...

— Или, например, Ларни — каза Алик, разклащайки остатъка от сока в чашата. — Той видял триъгълен вир, в който се къпели русалки.

— Русалки! — възторжено възкликна новопристигналият. — Превъзходно!

— Да, да, най-обикновени русалки. Не се смейте, Марио. Казвах ви, че нашата гора изобщо не прилича на вашите паркове. Русалките били зелени, необичайно красиви и се плацикали във водата... Само че Ларни нямал време да се занимава с тях, защото изтичал срокът на

биоблокадата му. Но той казва, че е запомнил смеха им за цял живот. Приличал на високо пищене на комар.

— Ами може да е било точно това? — предположи Марио.

— Тук всичко може — каза Алик.

— И може би точно тогава биоблокадата му е отслабнала?

— Може би — охотно се съгласи Алик. — Като се върна, му беше доста зле. Но скачащи дървета, например, и аз доста пъти съм виждал. Изглежда така: огромното дърво изведнъж подскача дващест крачки.

— И не пада?

— Веднъж едно падна, но веднага се изправи — каза Алик.

— Великолепно! Просто прелест! И защо скачат?

— За съжаление никой не знае. За дърветата в нашата гора е известно много малко. Едни скачат, други плюят по минаващия рядък сок, примесен със семена, трети правят други неща... На около километър от Базата има едно дърво. Аз, например, оставам при него, вие тръгвате точно на изток и след три километра триста седемдесет и два метра намирате още едно такова дърво. Когато започна да режа с нож моето дърво, вашето потръпва и настръхва. Ето така — Алик показва с ръце как настръхва дървото.

— Разбирам! — възкликна Марио. — Те растат от един корен.

— Не — каза Алик. — Просто се чувстват едно друго на разстояние. Фитотелепатия. Чували ли сте за това?

— Разбира се — рече Марио.

— Да — каза Алик лениво. — Кой не е чувал... Но това, което не знаете, е, че в гората освен нас има и други хора. Курода ги е виждал. Търсел Сидоров и ги видял в мъглата. Дребни и люспести като гущери.

— И на него ли му е свършвала биоблокадата?

— Не, той просто обича да послъгва. Не е като мен или като вас. Така ли е, Тойво?

— Не — отвърна Турнен, без да вдига поглед. — Лъжата изобщо не съществува. Всичко, което е измислено, е възможно.

— В това число и русалките? — попита Марио. Той, очевидно, сметна, че мрачният му съсед най-сетне е решил да се пошегува.

Турнен го погледна. По физиономията му личеше, че няма намерение да се шегува.

— Аз ги виждам — каза той. — И триъгълния вир. И мъглата, и зелената луна. Виждам ги толкова отчетливо, че мога да ги опиша с всички подробности. За мен това е критерий за реалност и той не е по-лош от всеки друг.

Марио се усмихна несигурно. Все още се надяваше, че Турнен се шегува.

— Превъзходна мисъл — рече той. — Отсега нататък не ни трябва лаборатории. Субелектронни структури ли? Аз ги виждам. Мога да ви ги опиша, ако искате. Те се преливат. И са триъгълно-зелени.

— На мен лаборатории отдавна не ми трябва — обяви Турнен. — Според мен те изобщо никому не са нужни. Едва ли ще ви помогнат да си представите субелектронните структури.

Лицето на Марио изгуби готовност за веселие. Тогава се видя, че очите му далеч не са детски.

— Аз съм физик — каза той. — Лесно си представям субелектронните структури без фигури и цветове.

— И после какво? — попита Турнен. — Аз също мога да си представя тези структури. И още много нещица, за които вие още не сте измислили обозначения.

— Вашите представи може би стават за ваша лична употреба, но бедата е в това, че с тях няма да стигнем далече.

— С представи отдавна вече никой не стига далече. Не виждам с какво моите представи са по-лоши от вашите.

— С представите на физиката вие сте дошли тук и с тях ще си заминете, а вашите представи стават само за на маса.

— Мога да ви напомня, че идеята за деритринитацията също е възникнала на маса. И изобщо всички идеи са възникнали на маса. Всички фундаментални идеи се измислят и вие прекрасно знаете това. Те не висят на края на логически вериги. Но работата не е и в това. А после какво? Нямахте да мога да долетя тук. И какво от това? Та тук не видях нищо, което не бих могъл да си представя, докато си седя вкъщи.

Леонид Андреевич не чу какво отговори физикът. Погледна Алик. Инженер-водачът тъгуваше. Сигурно му беше неудобно просто да стане и да си тръгне, сигурно се страхуваше, че ще изглежда като демонстрация. Този спор му беше ужасно скучен. Отначало

възнамеряваше да се намеси и да насочи беседата в друга посока, дори каза: „Впрочем миналата година...“ После сдъвка парченце маринована минога. После направи корабче от салфетка. После с надежда си погледна часовника, но очевидно още не му беше време. Не че този спор беше неразбираем за него, той бе чувал хиляди такива спорове и когато седеше облян в пот зад кормилото на всъдехода, пътуващ през гъсталаците, и тук, в столовата, и в работилниците на Базата, и дори на танцувалната веранда. Просто всичко това му беше безкрайно чуждо. Той обичаше конкретиката на своето време: усещането за микронните интервали в края на пръстите си, спокойното и уверено ръмжене на могъщите двигатели, блясъка на приборите в полюшващата се кабина. През целия си живот с кротко недоумение следеше как тези конкретности губят смисъл на Земята, премествайки се към периферията на Големия живот, към далечните планети. И той отстъпваше заедно с тях, обичайки ги, както преди, но постепенно губеше увереност в тяхната (и своя необходимост), защото ако на дивите светове не можеха да минат без неговото изкуство и неговите всъдеходи, то като че ли хората имаха намерение да минат без същите тези светове. Такива като инженер-водач Алик Кутнов имаше много, гарнизоните на чуждопланетните бази се комплектуваха основно от тях. Те бяха много способни хора (неспособни хора изобщо не съществуват), но полето за използване на техните способности неумолимо отиваше в миналото и на повечето от тези хора все още им предстоеше да разберат това и да търсят изход.

— Вие сте безобразно самоуверен — говореше Турнен. — Въобразявате си, че най-сетне сте оседлали историята на човечеството. Но изобщо не можете да разберете, че сте нужни единствено на себе си и на никого друго, и то отдавна не сте нужни...

— Човечеството също никому не е нужно, освен на себе си. Вие нищо не твърдите, само отричате...

Алик Кутнов майстореше второ корабче. С мачта.

В това бе и бедата. Човечеството никога никому не бе било нужно, освен на себе си. Че и на себе си бе станало нужно съвсем наскоро. А по-нататък? По-нататък се простираше равнина, набраздена от широки друмища, извиваха се едва забележими пътечки, които водеха зад хоризонта, а той бе скрит от мъгла и в нея нищо не се виждаше. Може би продължаваше същата тази равнина или имаше

гора. А може би обратното. И не се виждаше кои пътища се стесняват до пътеки и кои пътечки се разширяват в пътища...

— Алик — каза Леонид Андреевич, — какво правите, когато по непознат път се приближавате към непозната гора?

— Намалявам скоростта и повишавам вниманието си — отвърна Алик, без да се замисля.

Леонид Андреевич го погледна възхитено.

— Вие сте юнак — каза той. — Де всички да бяха като вас.

— Да — оживи се Алик. — Миналата година...

Намалява скоростта и повишава вниманието си. Много точно казано.

Зад кормилото седи широкоплещест младеж, харесва му да се носи по правия път, а гората е все по-близо и по-близо, и на него му се струва, че именно там е най-интересното. Той се врязва в гората с пълна скорост, без да прави усилия да разбере дали пътят продължава, или се е превърнал в пътечка, или свършва в блато.

— И след това — каза Алик — повече не стъпихме там... — Погледна часовника си. — Сега вече ще тръгна — каза той.

— Аз също — рече Леонид Андреевич.

Физикът ги погледна с невиждащи очи, като не преставаше да говори. Турнен пак режеше хляб.

Когато излязоха от столовата, Леонид Андреевич попита Алик:

— Нима всичко, което наприказвахте на този физик, е измислица?

— Че аз какво му разказах?

— За русалки и люспести хора...

Алик се ухили.

— Ами какво да ви кажа... Според мен това са лъжи. На Курода никой не му вярва, а Ларни беше болен. Самият вие, Леонид Андреевич, сте били в гората. Е, какви хора би могло да има там? Още повече пък русалки...

— Така си и помислих — каза Леонид Андреевич.

Кабинетът на директора на Базата и началник на службата за индивидуална сигурност Пол Гнедих се намираше на най-високата палуба на Базата. Леонид Андреевич се качи дотам с ескалатора.

Кабинетът на Пол бе пълен с екрани и селектори за междузвездна, планетарна и вътрешна връзка, с филмотеки, с информариум, с планетографски карти и олицетворяваше на Пандора същото, което сградата на Световния съвет олицетворяваше на Земята: тук бе съсредоточено управлението на планетата. Но за разлика от Световния съвет, директорът на Базата можеше да управлява само нищожно късче от територията на своята планета, микроскопичен каменен архипелаг в океана от гори, покриващи континента. Гората не само не се подчиняваше на Базата, но ѝ противостоеше, напук на нейните милиони конски сили, всъдеходи, дирижабли и вертолети, вирусофоби и дезинтегратори. Всъщност тя не ѝ противостоеше. Тя просто не забелязваше Базата.

— Понякога ми се иска да взривя нещо там — каза Пол, взирайки се през прозореца.

— Къде именно? — веднага попита Леонид Андреевич.

— Точно по средата.

— Тогава дори няма да видим взрива — отбеляза Леонид Андреевич. — А понякога не ви ли се иска да си тръгнете оттук?

— Понякога — каза Пол. — Когато има много туристи. Когато егерите не достигат за всички и туристите започват да се бунтуват и да настояват за право на самообслужване.

— Вие не им разрешавайте — помоли Леонид Андреевич. — Веднъж тръгнах без егер и едва не се загубих.

— Зная — мрачно каза Пол. — А вие защо излизате без карабина, Леонид Андреевич?

— Каква карабина?

— Каквато и да е!

Леонид Андреевич примигна.

— Страхувам се — призна той.

— Не ви разбирам.

— Страхувам се — поясни Леонид Андреевич. — Ами ако гръмне?

— Е, и?

— Ами ще улучи някого...

Пол го гледа известно време. После извади от шкафа пушка и се приближи до Леонид Андреевич.

— Тук, в приклада, е монтиран малък преподавател — каза той търпеливо. — И където и да се намирате...

— Това го зная — каза Леонид Андреевич.

— Ами тогава?

— Добре — каза Леонид Андреевич, взе оръжието и откачи приклада. — Така ли? — попита той. — Тогава ще вземам това дръвце със себе си. Ще го нося в своя ягд... ягд... в ловната си чанта. — Той постави приклада на място и върна карабината на Пол. — Доволен ли сте?

Пол сви рамене.

— Не разбирам. Вие какво, да не кокетничите?

— Не — каза Леонид Андреевич. — Капризничя.

— Когато с Атос писахме съчинение за вас... преди много, много години... ви описахме като съвсем друг човек.

— Какъв? — попита поласкан Леонид Андреевич.

— Вие бяхте велик. Очите ви горяха...

— Винаги ли?

— Практически винаги.

— А кога спях?

— В нашите съчинения вие никога не спяхте. Водехте кораба през магнитните бури, през разбеснелите се атмосфери. Ръцете ви бяха стоманени и вие бяхте стремителен...

— Че аз и сега съм такъв! — извика Леонид Андреевич. — Къде е корабът?

Той скочи, отне карабината от Пол, прицели се с присвито око и извика:

— Бум-бум-бум!

После свали оръжието и попита:

— Е, как е?

— Не е същото — каза Пол, безнадеждно махайки с ръка. — Липсва интелект.

— Притрябвал ми е интелект — обидено каза Леонид Андреевич.

Отново се отпусна в креслото и попита:

— Преча ли ви?

— Не — отвърна Пол и постави карабината в шкафа, — но непрекъснато се чудя какво правите в Базата?

— Нали никому няма да кажете? — попита Леонид Андреевич.

— Щом не искате, няма.

— Ухажвам — каза Леонид Андреевич.

Пол седна.

— Кого? — попита той. — Нима Рита Сергеевна?

— Защо, това ли сте забелязали?

— Да, носи се слух.

— Само че не ухажвам нея — обидено каза Леонид Андреевич.

— Ухажвам съвсем друга жена. Тя отдавна отлетя.

— Аха — каза Пол. — А вие останяхте на меден месец.

— Циничен сте — каза Леонид Андреевич. — Така няма да се разберем. Я по-добре ми разкажете какво ново има днес.

— Рита Сергеевна застреля тахорг — съобщи Пол многозначително.

— Браво. Друго?

— За изминалото денонощие в поверената ми База не се е случило нищо, всичко е наред, не изпитваме нужда от нищо.

— А в базите, които не са ви поверени?

— Кои имате предвид?

— Например Земята. Или, да кажем, Дъга.

— На Земята също не изпитват нужда от нищо. Има излишък. А на Дъга... Докладите са вече в печатницата, Леонид Андреевич, след половин час ще ги прочетете лично.

— Не — каза Леонид Андреевич. — Искам първи да узная нещо. Нали сте писали съчинения за мен, Пол? Разкажете ми нещо, което го няма в докладите, нещо по-особено.

— Нима ви интересуват клюките? — осведоми се Пол.

— Много — отвърна Леонид Андреевич.

— Жалко. Клюки няма. По Д-връзката сплетни не се предават. По Д-връзката днес предават дявол знае какво.

Леонид Андреевич веднага извади тефтерче и приготви химикалка.

— Сериозно говоря — продължи Пол. — Тази нощ изведнъж прекъснаха предаването за ядрената прогноза и ни изпратиха някаква шифрограма с получател Мостепаненко. Без подател. Това се случва вече за трети път. Миналата седмица изпратиха шифрограма за някой

си Херострат, а по-миналата за Пекелис. На моето запитване не отговориха. Идиотщина някаква.

— Да — каза Леонид Андреевич. — Но пък е интересно.

В тефтерчето той нарисова женска глава и под нея с печатни букви написа: ИДИОТЩИНА, ИДИОТЩИНА, ИДИОТЩИНА...

— Херострат... — каза той. — Кой е пък този Херострат? Онзи ли? В светлината на съвременната физическа теория може да се предположи...

— Някой идва — каза Пол и Леонид Андреевич млъкна.

В кабинета тичешком влезе човек.

Леонид Андреевич не го познаваше, но си личеше, че идва от гората и е развълнуван. Леонид Андреевич изпъна гръб и пъхна тефтерчето в джоба си.

— Връзка! — каза човекът, задъхвайки се. — Кога ще има връзка, Пол?

Беше облечен в гащеризон, откопчаната качулка висеше на гърдите му върху ремъка на радиостанцията. От обувките до кръста в комбинезона му се бяха набили бледорозови филизи, около десния му крак се виеше оранжева лиана, която се влачеше по пода и приличаше на пипало на самата гора, което сега ще се изпъне и ще повлече човека обратно през коридорите на управлението, надолу по ескалатора, покрай хангара и работилниците, пак надолу по другия ескалатор и през летището към пропастта, към кулата на лифта, но не в лифта, а покрай него надолу...

— Излез отгук — сърдито каза Пол.

— Ти нищо не разбираш — задъхано каза човекът. Очите му бяха опулени, а лицето му — на червени и бели петна. — Кога ще има връзка?

— Курода! — каза със стоманен глас Пол. — Излезте и се приведете в приличен вид!

Куроода се спря.

— Пол — рече той и направи странно движение с глава, сякаш го сърбеше вратът. — Връзката ми трябва спешно, честна дума!

Леонид Андреевич отново полегна. Пол се приближи до Курода, хвана го за раменете и го обърна към вратата.

— Формалист си ти — проплака Курода. — Бюрократ!

— Не мърдай! — заповяда Пол. — Загубеняк! Дай пакета!

Курода отново направи странно движение с глава и Леонид Андреевич видя на тънкия му избръснат врат къс бледорозов филиз, тънък, остър, вече завиващ се на спирала и треперещ, сякаш от глад.

— Какво съм хванал пак? — попита Курода и бръкна в джоба на гърдите си. — Нямам пакет... Слушай, Пол, можеш ли да ми кажеш кога ще има връзка?

Пол правеше нещо с врата му, стискаше, масажираше с дългите си пръсти и, озъбил се гнусливо, мърмореше укорително.

— Стой мирно — провикна се той. — Не се дърпай! Абе, голям си загубеняк.

— Да не сте хванали люспест човек? — попита Леонид Андреевич.

— Глупости! — отвърна Курода. — Не съм казвал, че тези хора са люспести... Пол, скоро ли ще свършиш? Това трябва да се изпрати спешно! Ох!

— Край — каза Пол. Отдалечи се от Курода и хвърли в диспенсера нещо полуживо, извиващо се и окървавено. — Отивай веднага на лекар. Връзка ще има довечера в седем.

Лицето на Курода се издължи.

— Помоли за извънреден сеанс! — каза той. — Да чакам до седем — това на нищо не прилича.

— Добре, добре, върви, после ще поговорим.

Курода с нежелание тръгна към вратата, влачейки демонстративно нозе. Розовите филизи по комбинезона му вече увяхваха, сгърчваха се и падаха по пода. Когато той излезе, Пол каза:

— Нагли станаха. Не можете да си представите, Леонид Андреевич, колко нагли станахме всички ние. Никой от нищо не се страхува. Сякаш са си вкъщи. Поиграеш си на двора и право на коленете на мама, както си целия в пясък и пръст. Мама ще те измие...

— Да, изнагляхме малко — тихо произнесе Леонид Андреевич. — Радвам се, че го забелязвате.

Пол Гнедих не го чуваше. Гледаше през прозореца как Курода тича по ескалатора, влачейки след себе си парчето лиана.

— Прилича на Атос — каза той внезапно. — Само дето Атос, разбира се, никога нямаше да дойде в такъв вид. Помните ли Атос, Леонид Андреевич? Той ми писа, че някога сте работили заедно.

— Да, на Владислав. Атос Сидоров.

— Той загина — каза Пол, без да се обръща. — Отдавна. Жалко,
че не го харесвахте.

Леонид Андреевич не отвърна.

2

Атос се събуди и веднага си помисли: „Вдругиден тръгваме“. В същото време Нава се размърда в постелята си в другия ъгъл и попита:

— Кога заминаваш?

— Не зная — отвърна той. — Скоро.

Отвори очи и се взря в ниския, покрит с капки таван. По него отново се движеха мравки. Вървяха в две еднакви колони. Отляво надясно се придвижваха натоварените, обратно празните. Преди месец беше обратното. „И след месец ще бъде обратното, ако не им кажат да правят нещо друго. Преди месец пак се събудих и си помислих, че вдругиден потегляме, а, разбира се, не тръгнахме, но ако и сега не тръгнем и то вдругиден, ще замина сам. Впрочем и по-рано си мислех така, но сега на всяка цена ще замина.“

— И кога е това „скоро“? — попита Нава.

— Много скоро — отвърна той.

— Стана така — каза Нава, — че мъртъвците ни водеха през нощта, а в тъмното те виждат лошо, това всеки ще ти го каже, дори Гърбушкото, макар че не е местен, той е от съседното на моето село, но ти не го знаеш. Неговото село обрасна в гъби, а това не се харесва на всеки, баща ми, например, напусна селото и каза, че Обсебването се е случило и хората вече няма какво да правят в селото... Та значи, тогава нямаше луна, те всички се събраха на куп и стана жега — не се дишаше...

Атос я погледна. Тя лежеше по гръб, с длани под главата, бе кръстосала нозе, не мърдаше, само устните ѝ се движеха и от време на време очите ѝ пламваха в здрача. Тя не млъкна и когато влезе дядката, който седна на масата, придърпа гърнето и започна да се храни. Тогава Атос стана и изтри с длан нощната пот от тялото си. Старецът мляскаше и пръскаше слюнки. Атос взе гърнето от него и мълчаливо го протегна към Нава, за да я накара да млъкне. Гостът облиза устни и каза:

— Гадна е. При когото и да отида, храната все е гадна. Пътечката съвсем обрасна, онази, по която ходех тогава, а аз много ходех, и на дресировка, и просто да се изкъпя, по онова време се къпех често, там имаше езеро, а сега има блато и стана опасно да се ходи, но някои все пак го посещават, иначе откъде ще се вземат толкова удавници? И тръстиката. Всеки мога да попитам: откъде в тръстиката се появи пътека? Никой не може да знае, пък и не е редно. Само дето там вече не сеят. А сееха, защото това беше нужно за Обсебването, и всичко откарваха на глинената поляна, сега също карат, но не го оставят там, а го прибират обратно. Аз им казвах, че не бива така, но те не разбират какво означава „не бива“. Старейшината пред всички ме попита: „Защо не бива?“. А аз му викам: „Как можеш на всеослушание да ме питаш защо не бива?“.

Нава стана и подаде гърнето на Атос. Той започна да се храни. Дядката замълча,зира се известно време в него, после отбеляза:

— Калпава ви е храната, не става за ядене.

— Защо да не става? — попита Атос.

Старчето захихика.

— Ех, ти, Мълчаливецо — каза то. — Ти по-добре замълчи, Мълчаливецо. По-добре ми разкажи много ли боли, когато ти режат главата?

— Тебе пък какво те интересува? — викна Нава.

— Креци — съобщи старецът. — Подвиква. Нито веднъж не е раждала, а подвиква. Ти защо не раждаш? Колко време вече живееш с Мълчаливеца, а не раждаш. Така не трябва да се постъпва. Знаеш ли какво значи „не трябва“? Означава нежелателно, не се одобрява. А щом не се одобрява, значи не бива да се постъпва така. Още не се знае какво трябва, но каквото не трябва, не трябва. Всички трябва да помнят това и най-вече ти, защото живееш в чуждо село и ти дадоха къща. И Мълчаливеца ти дадоха за съпруг. Той може да е с чужда глава, но е със здраво тяло и ти не бива да се отказваш да раждаш. Ето как се получава — „не бива“ е нещо наистина нежелателно. Какво още може да се разбира под „не бива“? Може и трябва да се разбира, че „не бива“ е вредно...

Атос се нахрани, остави празното гърне пред стареца и излезе. Къщата бе силно обрасла през нощта и в гъстия храсталак се виждаше само пътечката, отъпкана от дядката, и мястото на прага, където той бе

седял, докато ги е чакал да се събудят. Улицата бе вече разчистена, зелената и дебела колкото крак лиана, излязла вчера от гъсталака над селото и пуснала корени пред къщата на съседа, бе отсечена, залята с мая и сега вече бе втасала. Ухаеше силно и апетитно и съседските дечурлига я бяха наобиколили, късаха от сивата й плът и пъхаха в устите си сочни хапки. Когато Атос ги подминаваше, едно от тях викна с пълна уста: „Мълчаливец-Мъртвец!“ но никой не го подкрепи — бяха заети. Улицата — оранжево-червена заради високата трева, в която тънеха къщите, сумрачна, покрита с бледи зелени петна от слънцето, което пробиваше през горския покрив — бе пуста. От полето долиташе нестроен хор от скучни гласове: „Хей, сей по-весело! Надясно сей, наляво сей!“. От гората се отзоваваше ехо. А може би не беше ехо, а бяха мъртъвци.

Куция, разбира се, си седеше вкъщи и разтриваше крака си.

— Сядай — каза той приветливо на Атос. — Значи заминаваш?

— Да — каза Атос и седна на прага. — Пак ли те боли?

— Кракът ли? Не, просто ми е приятно. Хубаво ми е, като го разтривам. Та кога заминаваш?

— Ако дойдеш с мен, може и вдругиден. Но май се налага да търся друг човек, който познава гората. Както виждам, ти не искаш да дойдеш, нали?

Куция внимателно изпъна крак и каза замислено:

— Като излезеш оттук, завий наляво, стигни до полето, мини покрай двата камъка и веднага ще видиш пътя. Не си личи много, защото има много камъни. Тръгни по него и ще стигнеш до две села, едното е безлюдно, защото гъбите го превзеха, но другото е населено с чудаци, през тяхното село два пъти премина синя трева и оттогава те боледуват. Оттам, като завиеш надясно, ще стигнеш до глинената поляна. Никакви водачи не ти трябват, сам ще я намериш.

— До глинената поляна ще стигнем — съгласи се Атос. — А по-нататък?

— Къде по-нататък?

— В гората. През блатата. Където по-рано имаше езера и минаваше големият път.

— Какъв път? До глинената поляна ли? Нали ти казах да завиеш наляво, стигни до полето, до двата камъка...

Атос го изслуша и каза:

— До глинената поляна пътя го зная. Ще го намерим. Но трябва да продължим нататък. Нали ти казвах. Трябва да стигна до Града. Ти каза, че знаеш пътя.

Куция съчувствено поклати глава.

— Да, Гра-а-да... До Града, Мълчаливецо, няма да стигнеш. До глинената поляна е лесно: покрай двата камъка, през гъбеното село, през селото на чудаците и вдясно се пада глинената поляна. Или до Тръстиките, да речем. Оттук тръгни надясно, през рядката горичка, покрай Хлебното блато и там ще гледаш слънцето — накъдето е то, натам и ти. Може и три денонощия да вървиш. Там ние по-рано събирахме гърнета, докато не насадихме в селото... Да беше казал, че искаш до Тръстиките... Няма за какво да чакаш вдругиден. Утре сутринта ще тръгнем и няма да вземаме храна, защото там е Хлебното блато. Ти, Мълчаливецо, много малко говориш — тъкмо започне човек да те слуша, и си затваряш устата. А до Тръстиките ще стигнем. Утре сутринта тръгваме...

Атос го изслуша и каза:

— Разбираш ли, не ми трябва Тръстиките. Не ми трябва. Не ми трябва. — Куция слушаше и кимаше. — Искам да стигна до Града. Ние с теб вече цял месец за това говорим. Вчера ти казах, че искам да ида в Града. Завчера ти казах, че искам да ида в Града. По-завчера ти казах, че искам да ида в Града. Преди седмица ти казах, че искам да ида в Града. Ти ми рече, че знаеш пътя до Града, и завчера, и преди седмица ми рече, че знаеш пътя до Града. Разкажи ми за пътя до Града. Не до Тръстиките, а до Града. А ще е още по-добре, ако тръгнем за Града заедно. Не до Тръстиките, а до Града да идем заедно.

Атос млъкна. Куция започна да масажира болното си коляно.

— Мълчаливецо, когато са ти отрязали главата, нещо вътре са ти повредили. Като моя крак. Отначало си беше крак като крак, най-обикновен крак. После веднъж, като вървах през нощта през Мравуняците, носейки мравката майка, кракът пропадна в една дупка и сега е крив. Никой не знае защо е крив, но стъпва лошо. Но до Мравуняците ще стигна. Ще те заведа. Само дето не разбирам защо ми каза да приготвя храна за из път. До Мравуняците е съвсем близко. — Той погледна към Атос и отвори уста. — Ама ти не искаш в Мравуняците. Искаш до Тръстиките. Не, не мога до Тръстиките. Няма да стигна, сам виждаш, кракът ми е крив. Слушай, Мълчаливецо, защо

не искаш до Мравуняците? Хайде да отидем до Мравуняците, а? Аз оттогава не съм стъпвал там, може и да са изчезнали. Ще потърсим тази дупка, а?

Атос се наведе настрани и придърпа гърнето.

— Хубаво гърне — каза той. — Не си спомням кога за последен път съм виждал толкова хубаво гърне. Ще ме съпроводиш ли до Града? Нали каза, че никой друг не знае пътя за Града. Да отидем в Града, Куци. Как мислиш — ще стигнем ли до Града?

— Ми как иначе? Ще стигнем. До Града ли? Разбира се, ще стигнем. А такива гърнета си виждал и аз зная къде. При чудаците. Те, разбираш ли, не ги отглеждат, а ги правят от глина. Глинената поляна им е близо. Нали ти казвах, оттук завиваш наляво и покрай двата камъка до гъбеното село. А в гъбеното село вече не живее никой. Не си струва да се ходи там. Какво, да не би да не сме виждали гъби? Когато кракът ми беше здрав, никога не съм стъпвал в това гъбено село, знам само, че точно след два оврага живеят чудаците. Да. Значи утре тръгваме. Слушай, Мълчаливецо, хайде да не ходим там. Не обичам онези гъби. Разбираш ли, гъбите в нашата гора са едно. Те дори могат да се ядат. А в онова село са зелени и смърдят лошо. Защо ти е да ходиш там? Току-виж си домъкнал мицел. По-добре да отидем в Града. Само че тогава няма да тръгнем утре. Трябва да се запасим. И да поразпитам за пътя. Или ти знаеш пътя? Ако го знаеш, няма да разпитвам, а и дори не се сещам кого да питам. Може би старейшината? Какво мислиш?

— Ти самият нищо ли не знаеш за пътя към Града? — попита Атос. — За този път ти си чувал доста неща. Веднъж дори почти си стигнал до Града, но си се изплашил от мъртъвците. Изплашил си се, че сам няма да се справиш с тях.

— От мъртъвците не съм се страхувал и сега не се страхувам — възрази Куция. — Ще ти кажа от какво се боя. Как ще вървим ние с тебе? Ти през цялото време ли ще мълчиш? Ама аз така не мога. Не се обиждай, Мълчаливецо, а ми кажи. Ако не искаш да разговаряш високо, шепнешком ми кажи. Или просто кимни. А ако не искаш и да кимаш, дясното ти око е в сянка, затвори го, аз ще видя. Абе ти все пак не си ли малко мъртвец? Щото аз мъртъвците не ги търпя. От тях почвам да треперя и не мога да се овладея.

— Не, Куци, не съм мъртвец — каза Атос. — И аз не мога да ги търпя. А ти не се страхувай, че ще мълча, защото няма да сме само двамата, както вече ти казах. С нас ще тръгнат Пестника, Опашатия и няколко момчета от Ново село.

— С Пестника не тръгвам — решително заяви Куция. — Той ми взе щерката. И не я опази. Откраднаха му я. Тръгнал с нея към Ново село, издебнали го крадците и откраднали дъщеря ми, а той я дал. Не, Мълчаливецо, с крадците шега не бива. Ако тръгнем за Града, те няма да ни оставят на мира. Не е като за Тръстиките! Там можем да отидем без никакво колебание. Утре тръгваме.

— Вдругиден — каза Атос. — Тръгваме ти, аз, Пестника, Опашатия и още три момчета от Ново село. Така ще стигнем до града.

— Щом сме седмица, ще стигнем — уверено каза Куция. — Сам не бих тръгнал, но седмица ще стигнем. Седмина и до Дяволските планини ще стигнем, само дето пътя към тях не го знам. Що пък да не тръгнем за Дяволските планини? Доста са далече, но щом сме седмица, ще стигнем. А ти защо искаш да отидеш до Дяволските планини? Слушай, Мълчаливецо, хайде да отидем до Града. Ще съберем повечко храна и тръгваме.

— Значи се разбрахме — каза Атос и стана. — Вдругиден тръгваме за Града. Утре пак ще те посетя.

— Заповядай, заповядай — каза Куция. — Аз бих наминал при теб, но ме боли кракът. Но ти ела, ще си поговорим. Аз знам, че мнозина не обичат да говорят с теб, но аз не съм от тях... Аз...

Атос излезе на улицата и отново изтри потта си с длани.

Някой се изхили близо до него и се закашля. Атос се обърна. От тревата се надигна старецът, изпука с възлестите си пръсти и каза:

— Значи тръгвате за Града. Интересна работа сте замислили, само дето до Града никой не е стигнал жив, защото не трябва. Макар че главата ти е отрязвана, сам би трябвало да се сещаш...

Атос зави надясно и тръгна по улицата. Старецът, препъвайки се в тревата, известно време се мъknеше след него и мърмореше:

— Ако не трябва, то значи в някакъв смисъл не трябва, в този или онзи смисъл. Например не трябва без старейшина или без събрание, но пак в какъвто и да е смисъл...

Атос вървеше бързо, доколкото му позволяваше влажната жега, и дядката изостана. На площада Атос видя Слухаря. Той пъшкаше и се

поклащаше, докато обикаляше в кръгове и разплискаше с длани кафяв тревобой от огромно гърне, вързано на корема му. Тревата зад него димеше и съхнеше мигновено. Атос се опита да го избегне, но Слухаря така ловко измени траекторията си, че се оказа пред носа му.

— А, Мълчаливецо! — радостно се развика той, докато нетърпеливо свалеше ремъка от врата си и оставяше гърнето на земята. — Накъде си се запътил, Мълчаливецо? Сигурно се връщаш у дома при Нава, млада й работа, а не знаеш ти, Мълчаливецо, че твоята Нава не си е вкъщи, твоята Нава е в полето, със собствените си очи видях как отива на полето, ако искаш, вярвай, ако искаш — недей... Може, разбира се, и да не е тръгнала към полето, млада й работа, но тръгна твоята Нава, Мълчаливецо, по ей тая пресечка, а по тая пресечка освен на полето няма къде да отидеш, а и къде би могла да отиде твоята Нава, освен да търси тебе, Мълчаливецо...

Атос отново се опита да го заобиколи и пак се сблъскаха нос в нос.

— Ама не отивай да я търсиш на полето — продължи Слухаря убедително. — Защо ти е да ходиш след нея, като аз ей сега ще унищожа тревата и ще извикам всички да се съберат тук, защото земемерът каза, че старейшината му е заповядал да ми каже да унищожа тревата на площада, защото скоро ще има събрание, а като има събрание, всички от полето ще дойдат тук и твоята Нава ще дойде, ако е отишла на полето, а къде другаде би могла да отиде по тази пресечка, макар че, ако се замислиш, по тази пресечка можеш да отидеш не само на полето...

Внезапно той замълча и въздъхна трескаво. Подбели очи и ръцете му се вдигнаха с дланите нагоре. Атос се спря. Мътно лилаво облаче се появи пред лицето на Слухаря, устните му се разтрепериха и той заговори бързо и отчетливо с чужд металически глас, с чужда интонация, в чужд чудноват стил и дори като че ли на чужд език, тъй че се разбираха само отделни фрази.

— На фронта в южните земи в битката влизат нови... отдалечава се все повече на юг... победно движение... Голямото разрохкване на почвата в северното направление е спряно за кратко заради редките... Новите способности за заблатьяване дават нови обширни места за покой и ново придвижване... Във всички села... големи победи... усилия... нови отряди от приятелки... утре и завинаги спокойствие и сливане...

Старецът дойде до Атос, като мърмореше:

— Чу ли? Спокойствие и сливане! Непрекъснато повтарям: Не трябва! Чу ли, че във всички села? Значи и в нашето също. И нови отряди от приятелки...

Слухаря замълча и клекна. Лилавото облаче изчезна.

— За какво говорих? — попита той. — Какво, предаване ли имаше? Е, как се изпълнява Обсебването? А ти, Мълчаливецо, не отивай на полето. Ти сигурно търсиш своята Нава...

Атос прекрачи гърнето с тревобоя и побърза да се отдалечи. Къщата на Пестника се намираще в самия край на селото. Една мръсна бабичка, майка му или леля му, каза, пухтейки враждебно, че Пестника не си е вкъщи, Пестника е на полето, тъй че той, Мълчаливеца, напразно стои тук. Атос тръгна към полето.

Там сееха. Задушният, застоен въздух бе изпълнен с миризми. Вонеше на пот, на мая, на гниещ злак. Сутрешната реколта вече бе обрана и натрупана на дебел слой до браздата. Зърното вече се разлагаше. Облаци работни мухи бяха надвиснали над гърнетата с мая, а в самия център на този черен кръговрат с метални отблясъци стоеше старейшината. Наклонил глава и с присвито око, той наблюдаваше капката суроватка върху нокътя на големия си пръст. Този нокът беше специален, плосък, старателно полиран и изтъркан до блясък с нужните съставки. Покрай нозете на старейшината по браздата, на десет крачки един от друг, в индианска нишка пълзяха сеячите. Те вече не пееха, но в гората все така нещо гукеше и охкаше и вече бе ясно, че не е ехо.

Атос тръгна по браздата, вглеждайки се в наведените лица. Намери Пестника, докосна го по рамото и той веднага, без да задава въпроси, излезе от браздата. Брадата му беше изцапана с кал.

— Защо, косми на носа, ме докосваш? — изхриптя той, взрян в нозете на Атос. — Един също като тебе, косми на носа, пипал, пипал, ама като го грабнали за ръцете и краката и го захвърлили връз едно дърво, там си виси и досега, а когато го свалят, сигурно вече няма да пипа, косми на носа...

— Идваш ли? — делово попита Атос.

— Има си хас да не дойда, след като приготвих закваска за седмица, вкъщи да не влезеш, косми на носа, смърди, невъзможно е да се живее, дъртата не иска да го изнесе, а аз самият вече не мога да го

гледам. Само че къде отиваме? Куция вчера каза, че в Тръстиките, а аз в Тръстиките няма да отида, косми на носа, та там и хора няма, за момичета да не говорим, там дори да поискаш да хванеш някого за краката и да го метнеш връз дърво, косми на носа, няма кого, а аз без момиче повече не мога да живея, старейшината ще ме прати на оня свят... Ей го де стои, косми на носа, пули си очите, а е сляп като къртица, косми на носа. Един така стоял, че като го фраснали по окото, вече не стои, косми на носа, а в Тръстиките аз няма да дойда, ти както искаш...

— В Града — каза Атос.

— В Града е друго нещо, за Града ще тръгна, още повече, че разправят, че никакъв Град не съществува, косми на носа, а за Града лъже този дърт пън, дето като дойде сутрин, изяде половин гърне и започва, косми на носа, да плещи: това не трябва, онова не бива... Аз го питам, кой си ти, че да ми казваш какво не трябва и какво трябва, косми на носа — не казва, той самият не знае и за никакъв Град дрънка...

— Тръгваме вдругиден — каза Атос.

— Ама защо да чакаме? — възмути се Пестника. — Аз вкъщи не мога да ношувам, закваската смърди, дай по-добре да тръгнем тази вечер, защото един така чакал, чакал, пък като го замлатили, и той престанал да чака, и досега не чака... Дъртата ме ругае, живот няма, косми на носа, слушай, Мълчаливецо, хайде да вземем бабичката с нас, може пък крадци да я откраднат, аз не бих се възпротивил, а?

— Тръгваме вдругиден — търпеливо повтори Атос. — А ти си юнак, дето си приготвил много закваска. На нас...

Той не довърши, защото хората се развикаха:

— Мъртъвци! Мъртъвци! — закрещя старейшината. — Жените назад!

Атос се огледа. В края на полето, между дърветата, видя мъртъвци: двама сини и един жълт малко по-далеч. Главите им, с кръгли дупки вместо очи и с черна цепка вместо уста, бавно се озъртаха, огромните им ръце висяха като отсечени. Земята под стъпалата им вече димеше, бели струйки пара се смесваха със сиво-син дим. Тези мъртъвци бяха гърмени зайци и затова се държаха предпазливо. Дясната страна на жълтия бе разядена от тревобой, а двамината сини бяха покрити с белези от изгорено от квасец. На места

кожата им се бе отлепила и висеше на парцали. Докато те стояха и гледаха, жените с писъци побягнаха към селото, а мъжете се скупчиха с гърнета с тревобой в ръце, като мърмореха заплашително и многословно. После старейшината каза: „Защо стоим! Да вървим!“ . Всички се подредиха в редица и бавно тръгнаха към мъртвците. „В очите! — подвикваше старейшината — Старайте се да ги уцелите в очите! В очите!“ Хората ги плашеха: „У-у! Я се махайте оттук! А-ха-ха-ха!“ . Но никой нямаше желание да стигне до тях.

Пестникът вървеше редом с Атос, чистеше брадата си от калта, викаше най-силно от всички, а между виковете мърмореше: „Абе напразно отиваме, косми на носа, няма да издържат, ей сегичка ще побегнат... На това мъртвци ли му викаш? Парцаливковци някакви, как ще издържат... У-у-у!“ .

Хората се приближиха на двайсет крачки от съществата и спряха. Пестникът замери жълтия с буца пръст, мъртвецът с необикновена ловкост протегна широката си длан и отби буцата встрани. Всички отново се развикаха и затупаха с крака, някои показваха на съществата гърнетата със заплашителни движения. Беше им жал за тревобая и не им се отиваше до селото за нов квасец, мъртвците бяха изпатили и внимателни, та можеше да се размине и така.

И се размина. Парата и димът под стъпалата на съществата се сгъстиха и те отстъпиха. „Край — казаха в редицата. — Сега ще си отидат...“ Съществата неуловимо се промениха, все едно се извърнаха в собствените си кожи. Вече не се виждаха нито очите им, нито устите им — бяха се обърнали с гръб. След секунда вече отстъпваха, промушвайки се между дърветата. Там, където бяха стояли преди малко, бавно се слягаше облаче пара.

Хората оживено коментираха, докато се връщаха към браздата. Изведнъж стана ясно, че е време да вървят на събранието. „На площада, събирайте се на площада... — повтаряше на всеки старейшината. — Събранието ще е на площада, тъй че трябва там да се съберем...“ Атос потърси с поглед Опашатия, но не го видя в тълпата. Пестника ситнеше до него и нареждаше:

— Помниш ли, Мълчаливецо, как скочи връз мъртвеца? Как само му скочи, разбираш ли, косми на носа, как го гепи за главата, прегърна го, все едно беше твоята Нава, косми на носа, па като се разкрещя... Помниш ли, Мълчаливецо, как се развика тогава? Опари се и после

целия в мехури ходеше... Защо се нахвърли връз него, Мълчаливецо? Един така скокнал върху мъртвец, отлепили му кожата на корема, ама повече не скача, косми на носа, и на децата си забранил... Казват, Мълчаливецо, че си му скочил, за да те отнесе в Града, ама ти не си момиче, че да те отнесе, а и казват, че никакъв Град не съществува, само онзи дърт пръч измисля разни неща — Града, Обсебването... А това Обсебване кой го е виждал? Слухаря, като се нагълта с пияни мухи, почва да плещи, а дъртакът го слуша, ходи да кльопа чужда храна и разнася небивалици...

— Готви се вдругиден да тръгнем — каза Атос. — Ще излезем от Ново село. Ако видиш Куция, му напомни. Аз му напомнях, пак ще му напомня, но и ти му напомни...

— Така ще му напомня, че и другия му крак ще строша — обеща Пестника.

На събранието присъстваше цялото село, бърбеха, побутваха се и хвърляха по земята семена — отглеждаха си постелки, за да седнат на меко. Из краката им се мотаеха деца, те ги скубеха за перчемите и им дърпаха ушите. Старейшината псуваше и пъдеше колона зле дресирани мравки, които искаха да прекарат личинките на работните мухи напреко на площада, и разпитваше хората по чия заповед тук се движат мравки. Но беше невъзможно това да се изясни. Заподозряха Слухаря и Атос.

Атос откри Опашатия, но не успя да поговори с него, защото събранието започна и както винаги, първи се изказа старецът. Беше невъзможно да се разбере за какво говори, но всички седяха кротко и шъткаха на играещите си дечица. Някои дремеха. Дядката надълго и нашироко разказа за това какво представлява „не трябва“ и в какви смисли се среща то, призоваваше към Обсебване, съобщаваше за успехи по всички фронтове, ругаеше селото, говореше, че навсякъде има нови отряди от приятелки, а в това село няма, и нито спокойствие има, нито сливане, и това става, защото хората са забравили думите „не трябва“ и са си въобразили, че всичко може, а Мълчаливеца, например, иска да отиде в Града, въпреки че никой не го е канил там, но селото не носи отговорност за това, защото той е чужд, но ако внезапно се окаже, че е мъртвец, а такова мнение съществува, то тогава е неизвестно какво ще стане, още повече, че Нава, макар че и тя е пришълка, няма деца от Мълчаливеца, а това не бива да се търпи, но

старейшината го търпи... Към края на монолога старейшината задряма, но като чу името си, трепна и се развика заплашително: „Ей, я да не спите!“.

— Ще спите у дома си — каза той. — Домовете са точно затова, за да се спи в тях, а на площада никой не спи, на площада се правят събрания. Ние не сме позволявали да се спи на площада, не позволяваме и няма да позволим. — Той изви очи към дъртака, който кимна важно. — Това е нашето общо „не трябва“. — Той приглади косите си и събщи: — В Ново село се е появила невеста, а ние имаме ергенин — известният на всички ни Бърборан. Бърборане, я стани и се покажи, впрочем недей — всички те познаваме, затова по-добре си седи... Възниква въпросът: да пуснем ли Бърборан в Ново село, или да приберем невестата от Ново село при нас... Не, не, Бърборане, ти си седи, ние и без тебе ще решим, а ако някой има мнение, да го каже.

Оказа се, че има две мнения. Някои (основно съседи на Бърборан) искаха той да се пресели в Ново село — нека там да си живее. Други, хора спокойни и сериозни, живеещи на другия край на селото, бяха на противоположно мнение, смятаха, че жените са намалели, крадат ги, и затова невестата трябва да дойде тук. Спориха дълго и отначало по същество. После Куция несполучливо се провикна, че е военно време, да забравят това, и всички веднага забравиха за Бърборан. Слухаря се развика, че няма никаква война и не е имало, а има и ще има Велико Разрохване на Почвата. И изобщо не е Разрохване, възразиха от тълпата, а Необходимо Заблатяване. Старецът стана и с опулени очи заквича хрипливо, че всичкото това не бива, че няма никаква война и няма никакво Разрохване и няма никакво Заблатяване, а има, имало е и ще има борба на всички фронтове. Как да няма война, косми на носа, отговаряха му, като езерото до селото на чудаците е пълно с удавници. Събранието се взриви. Много важно — удавници, че където има вода, там има и удавници. Всъщност това не е борба, не е и война и това не са никакви удавници, а е Спокойствие и Сливане за целите на Обсебването. А защо тогава Мълчаливеца отива в Града? Щом отива в Града, значи Градът съществува, а щом Градът съществува, за каква война може да става дума? Ясно е, че става дума за Сливане! Голям праз, че Мълчаливеца отива! Един също отивал, отивал, ама като го фраснали по муцуната, никъде вече не ходи... Мълчаливеца затова отива в Града,

защото Град няма, а щом като няма Град, за какво Сливане може да иде реч? Няма никакво Сливане, едно време имаше, но вече отдавна го няма. И Обсебване няма вече! Защото има война! Ама не е война, кбазвам ви, а борба на всички фронтове! Удавниците ли? А ти виждал ли си ги тези удавници? Ей, я дръжте Бърборан!...

Атос, който знаеше, че това ще продължи дълго, се опита да заговори Опашатия, но на него не му беше до разговори. Той врецеше: „Обсебване! А защо има мъртъвци? За тях мълчите, защото не знаете какво да мислите! Ето защо крещите за Обсебване!“. Повикаха за мъртъвците, после за гъбените села, после се умориха и взеха да поутихват, изтриваха си лицата, безсилно се пъдеха един друг с ръце и скоро се разбра, че всички мълчат, а спорят само старецът и Бърборан. Тогава се опомниха. Събориха Бърборан, нахвърлиха му се и му напълниха устата с листа. Старецът говори още известно време, но гласът му спадна и вече не се чуваше. Тогава се изправи един рошав представител на Ново село, притисна ръце към гърдите си, озърна се и на пресекулки започна да моли да не изпрацат Бърборан в Ново село, а да вземат невестата при себе си, а за чеиза й Ново село няма да се скъпи... Нямаше вече никаква възможност да започнат нов спор и изказването на представителя реши въпроса.

Хората взеха да се пръскат за обяд. Опашатия хвана Атос за ръката и го завлече под едно дърво.

— Кога тръгваме? — попита той. — Омръзна ми в това село, искам в гората, на село е скучно, ако няма да тръгваш, кажи, аз сам ще потегля, ще подкокоросам Куция и Пестника и с тях ще напусна...

— Тръгваме вдругиден — каза Атос. — Ти пригответи ли храна?

— Пригответих и вече я изядох, нямам нерви да я гледам как си стои така и никой освен стареца не я яде, а мен сърцето ме боли да го гледам, аз на този старец един ден ще му извия врата, ако скоро не си тръгна... Как мислиш, Мълчаливецо, кой е този старец и защо яде във всяка къща? И къде живее? Аз съм човек с опит, десет села съм посетил, при чудаците ходих, дори при изтерзаните съм ноцувал и от страх едва не умрях, а такъв дядка никъде не съм виждал, той е някаква рядка птица. Аз мисля, че и заради това го търпим, не го бием, но повече нямам никакво търпение да гледам как бърка денонощно из моите гърнета, яде и за после си взема, а още баща ми го псуваше, преди мъртъвците да го утрепят... И къде побира всичката тази храна,

като е кожа и кости, вътре в него място няма, ама две гърнета излапва, две си взема за после и никога не връща гърнетата... Слушай, Мълчаливецо, дали пък не е само един старец, да не са двама или трима? Двама спят, а един работи, накльопа се, събужда втория и ляга да спи...

Опашатия изпрати Атос до къщи, но отказа да обядва — от вежливост. Поговориха още петнайсет минути за това как на езерото при Тръстиките примамват рибите с мърдане на пръсти и след като обеща да приготви още храна за вдругиден и да гони стареца без пощада, той си тръгна. Атос въздъхна и влезе вътре. От безкрайните разговори и шум в главата му се сгъстяваше тежка мъгла, която вечер обикновено го караше да повръща и да припада.

Нава още не се бе прибрала, но на масата седеше дядката и чакаше някой да му сервира обяд. Той се обърна към Атос и каза:

— Бавно се движиш ти, Мълчаливецо, аз вече в две къщи бях и навсякъде обядват, а у вас е пусто, защото вие и деца нямате, затова бавно вървите и никога ви няма у дома по обедно време.

Атос се приближи плътно до него и известно време размишлява. Старецът говореше:

— Колко ли време ще вървиш до Града, ако човек и за обяд не може да те дочака? Аз вече всичко зная за тебе, зная, че се готвите да тръгнете за Града, и реших да тръгна с вас, отдавна трябваше да ида в Града, но не познавам пътя за там, а трябва да съм в Града, за да изпълня родовия си дълг и да разкажа всичко на всички, на които трябва...

Атос го подхвана под мишниците и рязко го изправи. От удивление старецът замълча. Атос го изнесе от къщата, остави го на пътя и изтри ръцете си в тревата. Дядката се опомни.

— Вие вземете храна и за мен — каза той след Атос. — Защото аз отивам да изпълня дълга си, а вие отивате за удоволствие, въпреки че не е редно.

Атос се върна в къщата, седна на масата и отпусна глава върху стиснатите си юмруци. „Вдругиден тръгвам — мислеше той. — Вдругиден. Вдругиден.“

3

Гласът на дежурния произнесе:

— Извънреден сеанс за Д-връзка, Земята вика Леонид Андреевич Горбовски. Говорете, Леонид Андреевич...

Пол се изправи, за да излезе, но Горбовски го спря:

— Къде отивате? Останете! Какви тайни мога да имам със Земята? Още повече по Д-връзката... Горбовски слуша — каза той в микрофона. — С кого говоря? Кой? Кажете по букви. Не, на екрана нищо не мога да видя... На екрана е пълна каша... Каша! Да... Ааа, Павел?! Така да беше казал. Е, как си?

Връзката бе много лоша. Изображението на екрана приличаше на полуразрушена древна фреска, Горбовски непрекъснато се мръщеше и питаше по два пъти, натискайки с пръст слушалката в ухото си. Пол седна в креслото за посетители и започна да прелиства отчетите.

— Какво да ти кажа... Горещо-долу си починах... Моля? Ааа, да, не е зле... Засега всичко е наред. Ти защо изведнъж се заинтересува? Виж ти! Пак ли? А не може ли този Прянишников временно да го затворите? И да не излиза... Да го затворите трябва, а не да работите! Чуваш ли? Затворете го! Вече има ли установен контакт? Така. Само това ни липсваше... Да, аз винаги съм се интересувал от този въпрос. Само че не в смисъла, в който ти си мислиш... Казвам, че съм се интересувал, но в друг смисъл! В отрицателен смисъл, разбираш ли? В негативен! В смисъл „дано ни отмине това зло!“. Правилно ме разбираш. Решително съм против. Това откритие трябва да се закрие, докато не е станало късно! Вие не си давате труда да обмислите какво всъщност правите!

Навън валеше дъжд и имаше мъгла. Истинска мъгла. Миришеше на влага и на уханието на гората, неприятна, остра миризма, която в обикновени дни не се качваше на такава височина. Отдалече, от много далечното далече, слабо се чуваше грохотът на гръмотевица. Пол си водеше бележки по полетата на отчетите: „В 15:00 пожарна тревога. В 17:00 биологична тревога.“

— ... Да, много ми е добре тук... Трябва да се излезе с противоположна позиция в печата... Ти ми кажи какво искаш от мен. Само че карай направо, без заобикалки, защото лошо те чувам... Няма да кажа подобно нещо. Как бих могъл да ти кажа такова нещо, ако съм на противоположно мнение? Представям си. Наистина е глупаво. Трябва някак си по-въздържано... Откъде измислихте, че това е обществена потребност? Достатъчно е група хлапаци да вдигне шум и вие... Да! Да, аз — не. Решително не... Не! Слушай, Павле. Аз мисля за това вече десет години... Хайде по-добре да помисля още десет години, а? Впрочем кой чудак изпраща тук шифрограми до Херострат? Май много ти е нужно да остана твоя най-любим приятел. Добре, така им предай. Само че имай предвид, че аз все пак ще кажа не... Ами как... Както ти сам току-що каза. Леонид, демек Горбовски... А, на магнетофон... А това, че съм остарял, също ли записваш? Така значи... Еее... Аз... ммм... съм дълбоко убеден, че днес всякакви акции от подобен род могат да имат широкообхватни и дори катастрофални за човечеството последствия. Добре ли го казах? Да. Ти не искаш да те карам да лъжеш, но искаш аз самият да лъжа, така ли? Няма да лъжа, Павле. И по принцип имай предвид, че този въпрос не е в нашите компетенции. Сега той е от компетенциите на Световния съвет... И аз препоръчвам на Световния съвет... Да, добре ми е тук и нямам никакви проблеми... Бъди здрав.

Пол вдигна очи. Горбовски бавно извади от ушите си слушалките, постави ги във ваничка с разтвор и известно време седя, примигвайки и потрепвайки с пръсти по повърхността на масата. Лицето му стана жлъчно.

— Пол — каза той, — отдавна ли сте тук?

— Четвърта година.

— Четвърта година... А преди вас кой беше?

— Максим Хайроуд, а преди него Ралф Йонеско, а кой е бил преди Ралф не зная. По-скоро, не помня. Да разбере ли?

Горбовски сякаш не го слушаше.

— А с какво се занимавахте, преди да дойдете на Пандора? — попита той.

— Две години ловувах, а преди това работех в месо-млечна ферма. На Волга.

Това не приличаше на обикновен разговор. Горбовски задаваше въпросите с такъв тон, все едно се канеше да предложи на Пол работа.

— Пол, ако не е тайна, как стана така, че сменихте Макс тук?

— Работих при него като старши егер. По онова време тук загинаха двама туристи и един биолог и Макс замина. Назначиха мен за началник, по традиция.

— Това лично Макс ли ти го каза?

— Кое по-точно?

Горбовски се обърна и погледна Пол.

— Макс е заминал, защото не са му издържали... нервите, така ли?

— Струва ми се, че да. Той много се измъчваше. Разбира се, с мен не разговаряше за това, но аз знаех, че не можеше да спи нощем. Всеки път, когато някой установяваше нередовна връзка, лицето му се променяше. Лично съм го виждал.

— Да-а... — въздъхна Горбовски. После трепна: — Абе какво съм заседнал аз тук? Седнете си на мястото, Пол, аз ще седна там, ако, разбира се, не ме изгоните.

Размениха си местата. Известно време Горбовски седя в креслото за посетители с изправен гръб и очаквателно се взираше в Пол, после внимателно се отпусна назад.

— Преди пет години взех участие в един много увлекателен лов. Моят приятел Кондратиев... Естествено, вие сте чували за него, той почина преди известно време... Та Кондратиев ме покани да ловуваме гигантски октоподи. Не познавам друго същество, което да предизвиква у мен такова отвращение и инстинктивна омраза. Убих един, раних тежко втори, но той се изплъзна. А след два месеца се появи добре известната ви статия на Ласвиц.

Пол повдигна вежди в опит да си спомни.

— Ласвиц, Ласвиц... Не мога да се сетя, Леонид Андреевич.

— А аз помня — каза Горбовски. — Знаете ли, че човечеството има най-малко два големи недостатъка. Първо, то е абсолютно неспособно да създава, без да разрушава. И второ, много обича така наречените прости решения. Простите, преки пътища, които смята за най-кратките. Не ви ли се е случвало да разсъждавате върху това?

— Не — каза Пол с усмивка — страхува ми се, че не ми се е налагало.

— А как сте с емоциите, Пол?

— Мисля, че съм добре. Мога да обичам, да мразя, да презирам, да уважавам. Според мен комплектът е пълен. А също мога и да се учудвам. Както в момента, например.

Горбовски също се усмихна вежливо.

— А познато ли ви е разочарованието като емоция? — попита той.

— Разочарованието ли? И още как! Цял живот не правя нищо друго, освен да се разочаровам.

— Аз също — призна Горбовски. — Бях много разочарован, когато се изясни, че да разклатиш инстинктите на човек е много трудно, отколкото да разклатиш наследствеността. Бях много разочарован, когато стана ясно, че ние се интересуваме от Страниците много повече, отколкото те от нас...

— По-правилно е да се каже, че Страниците изобщо не се интересуват от нас.

— Именно. Малко се обнадеждих — продължи Горбовски, — когато се забелязаха наченки на алгоритмизацията на човешките емоции. Стори ми се, че това открива широки и доста ясни перспективи. Но, Боже мой! Колко се разочаровах, когато поговорих с първия кибернетичен човек! Знаете ли, Пол, останах с впечатлението, че ние можем извънредно много, но и досега не сме разбрали какво от това, което можем, ни е нужно. Страхувам се, че не сме разбрали какво в действителност искаме. Вие искате ли нещо, Пол?

Пол изведнъж почувства умора. И известно недоверие към Горбовски. Стори му се, че той му се подиграва.

— Не зная — каза той. — Искам, разбира се. Например жадувам да ме обикне жена, която и аз да обичам. Искам ловците да се завръщат от гората благополучно. Искам приятелите ми да не загиват неизвестно къде. За това ли ме питате, Леонид Андреевич?

— Но *достатъчно* ли го искате?

— Мисля, че *достатъчно* — каза Пол и взе доклада.

— Странно — каза Горбовски замислено. — Напоследък все по-често забелязвам, че дразня хората. По-рано не ми се случваше. Дали не е време и аз да се захвана с нещо друго?

— А с какво се занимавате сега? — попита Пол, докато си водеше бележки на полето на доклада.

— Ето, вие даже от любезност не казахте, че изобщо не ви дразня. Но все някой трябва да дразни! Всичко стана прекалено определено, всички са прекалено сигурни... Аз май ще тръгвам, Пол. Ще отида да хвърлям камъчета. Струва ми се, че никого не дразня, колкото и да се старая... — Той направи опит да стане, но отново се отпусна, вирайки се в прозореца, по който се стичаха едри капки.

Пол се засмя и захвърли молива.

— Вие наистина понякога опъвате нервите на хората, Леонид Андреевич. Но навън е мокро и неприятно, затова останете тук. Не ми пречите.

— В края на краищата нервите също трябва да се тренират — отбеляза Горбовски замислено. — Човек трябва да тренира способността си да възприема. Иначе става невъзприемчив, а това е скучно.

Те замълчаха и Горбовски като че ли задряма в креслото. Пол продължи да работи. Автоматичният секретар доложи, че егерът Сименон и един новопристигнал турист са дошли за инструктаж. Пол му каза да ги покани.

Малкият смугъл Сименон влезе, придружен от новобранеца — физика Марио Пратолини. И двамата бяха облечени в комбинезони и накичени с разни прибори, карабини и ловни ножове. Както обикновено, Сименон бе мрачен, но Марио сияеше, просто искреше от удоволствие и вълнение. Пол стана да ги посрещне. Горбовски отвори очи и ги загледа. На лицето му се появи гримаса на съмнение и Пол веднага разбра защо: новобранецът очевидно не ставаше.

— Накъде тръгвате? — попита Пол.

— Пробно излизане — отвърна Сименон. — В първа зона, сектор шестнайсети.

— Аз не съм съвсем новобранец, директоре — каза Марио весело и с достойнство. — Ловувал съм на Яйла. Не може ли да минем без проба?

— Не, не става — каза Пол. Стана от бюрото и спря пред Марио. — Без проба не може — повтори той. — Разучихте ли инструкцията?

— Два дни я зубрих, директоре. Ловувал съм ракопаяци и ми казваха...

— Това няма значение — меко го прекъсна Пол. — Хайде по-добре да поговорим за Пандора. Да предположим, че сте загубили

егера. Какво решение ще вземете?

— Ще дам серия сигнални изстрели и ще чакам отговор — в скоропоговорка изрече Марио.

— Егерът не отговаря.

— Включвам радиостанцията и ви съобщавам.

— Действайте.

Марио грабна радиостанцията и Сименон едва успя да подхване карабината му. Горбовски предпазливо прибра краката си.

— Не бързайте — посъветва го Пол. — И ще приемем, че карабината ви вече е потънала.

Марио възприе казаното като шега. По движенията му личеше, че не за първи път борави с радиостанция, но тази имаше късовълнов приемопредавател, радиометър и биоанализатор. Марио сумтеше и въртеше копчетата, Пол чакаше, а Сименон държеше при краката си двете карабини и гледаше в ъгъла.

— Странно — каза накрая Марио. — Просто удивително...

— Нищо удивително няма тук — каза Пол. — Всъщност какво искате да направите?

— Ах, да — Марио изведнъж се сети. — Така получавам концентрация на белтък... Аха... Белтъкът е много... Така. Сега. Готово! Да предавам ли?

— Предавайте — студено каза Пол.

— Еее... Ааа... Почакайте, не съм включил микрофона... — Марио пхна ръце зад яката си, търсейки кабела на микрофона. — Но ако разсъждаваме логически, абсолютно непонятно ми е как може егерът да се загуби.

— Отляво, отляво — мрачно подсказа Сименон.

— Да — съгласи се Пол. — Егерът едва ли ще се загуби, но вие може да се изгубите.

Марио включи микрофона и отново попита:

— Да предавам ли?

— Предавайте — каза Пол.

— Ало, ало, База, База, говори Пратолини, изгубих егера и чакам указания!

— Пол — каза Сименон мрачно. — При пробното излизане това не е задължително. Ще вървим от ориентир до ориентир, ще му покажа тахорг и ще се върнем да си сменим бельото...

— За какво става дума? — попита Марио с известно раздражение. — Не ме ли чувате? Как ме чувате? Ало!

— Чувам ви добре — каза Пол. — От запад към вашия сектор се движи лилава мъгла, пригответе се. Включете пеленгатора и чакайте на място.

Марио включи пеленгатора и попита:

— А лилавата мъгла опасна ли е?

Пол се обърна към Сименон.

— Ти ли го готви за излизането? — попита той тихо.

Сименон прехапа устни.

— Пол — каза той, — ние излизаме пробно.

— Грещиш — каза Пол с равен глас. — Не излизате пробно. Отивате в терариума и започвате сериозно да се готвите за пробно излизане. Не в кафенето, а в терариума. И няма да си разказвате легенди, а ще се подготвите за пробното излизане. Утре ще ви приема пак и ще проверя как сте се подготвили. Няма да ви задържам повече.

— Извинявайте! — възкликна Марио. Очите му блестяха. — Аз не съм момченце! Ловувал съм на Яйла и нямам много време! Дойдох на Пандора да ловувам! В Пандорианския терариум можех да ловувам и в Кейптаун...

— Да вървим, да вървим — каза Сименон и го хвана за ръката.

— Не, Жак, как така да вървим? Това е странен и необясним формализъм!

Пол студено се взря в очите му. На Марио му стана неловко и се вгледа в Горбовски.

— На Яйла не съм виждал нищо подобно!

— Да вървим — повтори Сименон и го повлече след себе си.

— Но аз искам обяснение! — викаше Марио, обръщайки се към Горбовски. — Не понасям да се държат с мен като с някакъв сополанко! Що за глупости са това? Как така бих могъл да загубя егера?

— Не се сърдете, Марио — каза Горбовски и се изтегна поудобно. — Не бива да се сърдите така, за да не ви се разсърдят истински на вас. Вие сте абсолютно, абсолютно неправ. Абсолютно. Така е.

Марио го гледа няколко секунди, разширявайки и свивайки ноздри. После направи неопределен жест с ръка и каза:

— Това е съвсем друга работа. В края на краищата ред трябва да има. Но можехте веднага да ми кажете, че просто не съм прав.

— Абе, хайде да вървим! — отчаяно викна Сименон.

— Жак — каза Пол след тях — В осемнайсет нула-нула ела при мен.

Габровски неочаквано скочи и викна:

— Почакайте, Жак! Имам въпрос! Може ли? Какво ще направите, ако в гората срещнете неизвестно животно?

— Ще го застрелям и ще извикам биолозите — злобно отвърна Сименон и излезе.

— Какъв горделивец — каза Горбовски и отново се отпусна в креслото.

— Видяхте ли? — попита Пол. — Ще им дам аз едно пробно излизане, ще запомнят първия закон на човечеството... — Той се върна на бюрото, намери доклада и написа в полето: „22:00 — радиационна тревога и земетресение. 24:00 — обща евакуация.“ После се наведе към микрофона на секретаря и продиктува: „В 18:00 съвещание на целия свободен от дежурство персонал при мен.“ Габровски каза:

— Много сте страшен, Пол.

— Толкова по-зле за мен.

— Да — съгласи се Габровски. — Толкова по-зле за вас. Вие сте още много млад началник. С течение на времето това ще отmine.

Пол искаше да отвърне, че в края на краищата той би предпочел изобщо да не е началник и че на благоустроените планети началници никому не са нужни, когато изведнъж под тавана избухна червена светлина и се разнесе оглушителен звън. Двамата трепнаха и се обърнаха към екрана за аварийна връзка. Пол включи на прием и каза:

— Директорът слуша.

Чу се хриплив, задъхан глас:

— Говори Сартаков! Говори Сартаков! Как ме чувате?

— Чувам те добре — нетърпеливо отвърна Пол. — Какво става?

— Пол! Ние паднахме! Сектор седемдесет и три, повтарям, сектор седемдесет и три. Чуваш ли ме?

— Да, сектор седемдесет и три. Продължавай...

— Пеленгаторите работят, хората са невредими, хеликоптерът е повреден. Чакаме помощ. Чуваш ли ме?

— Чувам те отлично, остани на връзка... — Пол постави ръце на пулта. — Дежурния, говори директорът. Искам един дирижабъл и един всъдеход. С дирижабъла да е групата на Шестопръстия, на всъдехода — групата на Кутнов. След десет минути докладвайте за готовността им. Да вземат пълен аварийен комплект. Повторете!

Дежурният повтори.

— Изпълнявайте... Внимание, База! Заместник-директорът Робинзон веднага да се яви при директора в пълно походно снаряжение...

— Пол! — отново прозвуча хрипливият глас. — Ако можеш, ела лично, струва ми се, че е много важно... Висим на едно дърво и виждам много странни неща... Такова нещо никога не сме виждали! Не мога да обясня, но това е нещо особено... Внимателно, Рита Сергеевна! Пол, ако можеш ела, няма да съжаляваш!

— Ще дойда, останете на линия — каза Пол. — Непрекъснато да сте на линия. Оръжието в ред ли е?

— При нас всичко е наред, с изключение на хеликоптера... Целият е в някакъв кисел... Лопатата му е счупена...

Пол отвори стенния шкаф. Горбовски стоеше пред картата и следваше с пръст контурите на сектор седемдесет и трети.

— Тук вече е имало авария — каза той.

Пол се приближи, закопчавайки комбинезона си.

— Къде? — Ръцете му замряха. — Я виж ти... — рече той и започна да се закопчава още по-бързо. Горбовски го погледна с вдигнати вежди.

— Какво? — попита той.

— В този сектор преди три години загина Атос. За последен път той се обозначи именно там.

Хрипливият глас каза:

— Рита Сергеевна, съветвам ви да не пипате нищо тук. Хайде да си седим мирно и да чакаме. Удобно ли сте седнала? Аха, много добре... Не, аз самият нищо не разбирам, тъй че хайде да седим и да чакаме, нали? Искате ли да ядете? Ами и на мен ми се повдига... Глътнете това хапче...

Горбовски нежно хвана копчето на нагръдния прожектор на Пол и каза:

— Може ли да дойда с вас, Пол?

На директора му стана неприятно. Изобщо не очакваше подобно нещо от Горбовски. Откъдето и да го погледнеш, това на нищо не приличаше.

— Какво ви става, Леонид Андреевич? — попита той, мръщейки се. — Защо?

— Чувствам, че трябва да съм там — каза Горбовски. — Непременно. Може ли?

Очите на Горбовски се промениха. Изглеждаха изплашени и жалки. Пол не можеше да понесе това.

— Знаете ли какво, Леонид Андреевич — рече той, отдръпвайки се, — не е ли по-добре да взема Турнен? Как мислите?

Горбовски повдигна още повече вежди и изведнъж почервения. Пол почувства, че също се изчервява. Получи се отвратителна сцена.

— Пол — каза Горбовски, — миличък, опомнете се, какво ви става? Аз съм стар, зает човек. Това, за което си мислите, ми е съвсем безразлично... Аз искам да дойда от съвсем други съображения...

Пол окончателно се смути, после побесня, а сетне му дойде на ум, че всичко това сега няма никакво значение и трябва да мисли за съвсем друго.

— Оборудвайте се — сухо каза той. — И елате при хангара. Извинете.

— Благодаря ви — каза Габровски и излезе. На вратата се сблъска със заместник-директора Робинзон и загубиха няколко секунди, отстъпвайки си път един на друг с озадачени усмивки.

— Джек — каза Пол, — оставаш да ме заместваш. Кутнов е аварирал. Отивам там. Туристите не трябва да научават. Ясно ли е? Никой. Там е и Рита Сергеевна. Обяви готовност първа степен.

4

Атос излезе по тъмно, за да се върне на обяд. До Ново село имаше десет километра, пътят беше познат, отъпкан, целият в островчета без трева заради разсипан тревобой. Смяташе се, че е безопасно да се ходи по него. Отляво и отдясно лежаха топли бездънни блата, от ръждивата вода стърчаха изгнили черни стъбла, като овални бляскави куполи се издигаха лепкавите шапки на гигантски блатни гъби, понякога край пътя се виждаха празни, смачкани гнезда на водни паяци. Но от пътя не се виждаше какво става в блатото: от плътно преплетените корони на дърветата се спускаха и като нетърпеливи корени влизаха в блатото милиони дебели зелени колони, възета и нишки и създаваха непроницаема завеса... От време на време в жълто-зеления сумрак се откъсваше нещо, падаше шумно, разнасяше се мазен плясък, блатото въздишаше, бълбукаше, мляскаше и отново настъпваше тишина. Очевидно, човек не можеше да мине през това бездънно тресавище, но пък мъртъвците ходеха навсякъде. За един мъж обаче те не бяха опасни. За всеки случай Атос си отчупи тояга. Ширеха се разни слухове за горските опасности и някои може би бяха верни. Беше се отдалечил на петстотин крачки от селото, когато Нава го настигна. Той спря.

— Защо тръгна без мен? — започна задъхано момичето. — Казах ти, че ще вървя с теб, няма да остана сама в селото, няма какво да правя сама там, там никой не ме обича, а ти си ми мъж, длъжен си да ме вземеш, а туй, че нямаме деца, още нищо не значи. Все едно — мъж си ми, а аз съм твоя жена, а деца тепърва ще се народят, просто, честно да ти кажа, още не искам деца, не ми е ясно за какво са ни. Нека старейшината си приказва или онзи дъртак, в нашето село беше съвсем иначе: който иска деца, има деца, който не иска — няма...

— Върни се вкъщи — каза Атос. — Откъде ти хрумна, че си тръгвам? За обед съм си в къщи...

— Ами, добре, и аз ще тръгна с теб, а за обед ще се върнем заедно, обедът от вчера ми е готов, тъй съм го скрила, че дори старецът

няма да го намери...

Атос се обърна и продължи. Безсмислено бе да спори. Развесели се дори. Прииска му се да се счепка с някого, да размаха тояга, да излее на някого мъката и злобата, трупани толкова години. Срещу крадците. Или срещу мъртъвците. Нека си върви момичето. И това ми било жена! Деца не иска. Замахна, шибна с пръчката прогизнал дънер край пътя и едва не се строполи: дънерът се разпадна и тоягата мина през него като през сянка. Няколко пъргави сиви животинки изскочиха и с плясък се гмурнаха в тъмната вода.

Нава подскачаше наблизо — ту тичаше напред, ту изоставаше, понякога го улавяше за ръка и увисваше на нея. Говореше за обеди, който така умело скрила от стареца, но че можели да го изядат дивите мравки, ако не била направила така, че мравките цял живот да не могат да стигнат до него. Говореше и за това, че я разбудила някаква муха и че като заспивала снощи, Атос вече хъркал... Атос слушаше и не слушаше, привичният дотеглив брътвеж изпълваше главата му, той вървеше и тъпо разсъждаваше защо не може да мисли за нищо. Може да е под въздействието на безкрайното присаждане, с което така злоупотребяваха селските жители, а можеше да е от този сънлив, дори не първобитен, а просто растителен начин на живот, който водеше от онези отколешни времена, когато вертолетът с пълна скорост налетя на невидима преграда, преобърна се и като камък рухна в блатото... А може би, когато нещо го изхвърли от кабината, си е ударил главата и така не се е оправил... Внезапно се сети, че всичко това са умозаклучения и може да твърди само едно: вдругиден, вдругиден... Погледна Нава. Момичето висеше на лявата му ръка, гледаше го отдолу и разгорещено разказваше:

— Тогава те всички се скупчиха и стана страшно горещо, ти знаеш какви са те, а оная нощ изобщо нямаше луна. Тогаз мама тихичко ме избута, изпълзах на четири крака под техните нозе и повече никога не я видях...

— Нава — рече Атос, — вече двеста пъти разказваш тази история.

— Е, и какво? — отвърна Нава изненадано. — Какъв си странен, Мълчаливецо. Че какво друго да ти разказвам? Нищо друго не помня и не знам. Че няма да ти разправам как миналата седмица двамата с теб копахме изба. Ами, че ти и сам го видя. Е, ако бях копала изба с някой

друг, с Куция например, или с Бърборан... — Тя изведнъж се оживи. — Знаеш ли, Мълчаливецо, че даже е интересно. Разкажи ми как двамата с теб копахме изба. Още никой не ми го е разказвал...

Атос отново се разсея. Бавно олюлявайки се, отстрани плаваха жълто-зелени буренаци, във водата някой сумтеше и въздишаше, с тънко жужене прелетя рояк белезникави бръмбари, от които правеха спиртни настойки. Пътеката под краката им ставаше ту мека от високата трева, ту твърда от чакъла и трошляка. Жълти, сиви, зелени петна — нямаше за какво да се улови погледът и какво да запомниш. След това пътеката рязко сви вляво, Атос направи няколко крачки и спря. Нава млъкна по средата на думата.

На пътя с глава в блатото лежеше мъртвец — ръцете и краката му бяха разкрасени и неестествено извити, а той бе съвсем неподвижен. Беше се проснал на изпомачканата пожълтяла от горещините трева и отдалеч се виждаше, че е жестоко пребит. Беше станал на пача. Атос предпазливо го заобиколи. Разтревожи се. Побоят бе станал току-що: превитите пожълтели тревички се изправяха пред очите му. Атос бдително огледа пътя. Имаше доста следи, но те не му говореха нищо, а съвсем близо пътят правеше нов завой и той не знаеше какво го очаква зад него. Нава гледаше мъртвеца.

— Не са нашите — каза тя тихо. — Нашите не умеят тъй. Пестника все плаши, но и той не може, само дрънка... Мълчаливецо, да се връщаме, а? Ами, ако са изродите? Дай по-добре да се върнем.

Атос се ядоса. Пак ли? Пак ли да отлага? Сто пъти е минавал по тази пътека и не бе срещал нищо, което да си е заслужавало да запомни. А ето че, когато трябва да тръгва утре, тази единствена безопасна пътека става опасна... За Града можеше да се мине само през Ново село. Ако изобщо можеше да се отиде до Града, ако Градът изобщо съществуваше, пътят за него минаваше през Ново село... Върна се при мъртвеца. Представи си как Куция, Пестника и Опашатия неизтощимо бърборят, фукат се и заплашват, мотаят се около този мъртвец, а след това, без да спират да се хвалят и заплашват, поемат обратно към селото. Наведе се и хвана мъртвеца за краката. Те бяха още топли, но вече не обгаряха. Атос рязко избута тежкото тяло в блатото. Тресавището млясна, забълбука и го погълна. Мъртвецът изчезна, по тъмната вода побягнаха кръгове и угаснаха.

— Нава — рече Атос, — върви в селото.

— Как ще вървя в селото — разсъдливо отвърна тя, — щом ти няма да ходиш? Ако и ти беше тръгнал за селото...

— Престани да дрънкаш! — срязва я Атос. — Веднага хуквай за селото и ме чакай там. И с никого не приказвай.

— А ти?

— Аз съм мъж — рече Атос. — На мен никой нищо няма да ми направи.

— Ще ти направят и още как! — възрази Нава. — Казах ти, че може да са изродите? На тях им е все едно — мъж, жена, мъртвец. Теб самия ще те превърнат в изрод. Как да тръгна сама, нали може да са там отзад...

— Никакви изроди няма по света — не много уверено възрази Атос. — Само лъжи...

Погледна назад. И там имаше завой, а какво имаше зад завоя, не се знаеше.

Нава мърмореше много бързо и шепнешком, от което му ставаше особено неприятно. Той хвана тоягата по-удобно.

— Добре. Върви с мен. Само стой близо и ако ти заповядам нещо, веднага го изпълняваш. Мълчи, затвори уста и мълчи чак до Ново село.

Тя, разбира се, не можеше да мълчи. Наистина вървеше наблизко, не притичваше напред и назад, но през цялото време мърмореше под нос. Минаха опасния завой, след това минаха още един опасен завой и Атос се беше поуспокоил, когато от високата трева точно от блатото насреща мълчаливо се показа хора.

„Ха сега де — уморено помисли Атос. — Никак не ми върви. През цялото време не ми върви.“ Погледна към Нава. Главата ѝ трепереше, лицето ѝ се промени.

— Не ме давай, Мълчаливецо — измърмори тя, — не искам с тях. Искаме с теб, не ме давай.

Той погледна към хората. Бяха седмина мъже, брадясали до очите, и всички с грамадни чепати тояги. Не бяха тукашни, бяха облечени различно, със съвсем други растения. Бяха крадци.

— Е, какво тъй се спряхте? — попита главатарят с дълбок тътнещ глас. — Елате, нищо лошо няма да ви сторим... Ако бяхте мъртвѳци, иначе щяхме да говорим, даже нямаше да говорим — грабваме чепатите и това ще бъде целият разговор... Накъде сте

поели? Към Ново село ли? Ти, татенце, върви си по пътя, но дъщеричката ще ни оставиш. И не я оплаквай, по-добре ще ѝ е с нас...

— Не — намеси се Нава, — не искам с тях. Те са крадци...

Крадците се засмяха добродушно.

— А защо не ни пуснете? — попита Атос.

— Не — отвърна главатарят, — двамата не може. Наоколо се навъртат мъртъвци, момичето ти ще изчезне, ще я превърнат в чудесна приятелка, а ние нямаме полза от това, пък и на теб, татенце, за какво ти е, сам помисли, ако си човек, а не мъртвец, но на мъртвец май не приличаш, макар че като човек си някак особен...

— Момиче е още — каза Атос. — Защо да я позорите?

Главатарят се изненада:

— Защо ще я позорим? Няма да векува момиче, ще дойде време — жена ще стане, не някаква си приятелка, а жена.

— Лъже! — писна Нава. — Ти, Мълчаливецо, не му хващай вяра, направи нещо по-бързо, че инак ще ме отмъкнат, както отведоха дъщерята на Куция и оттогаз никой не я видя, не искам с тях, по-добре да стана приятелка. Виж какви са диви и гърчави, сигурно и за ядене нямат...

Атос се огледа безпомощно, а след това му хрумна мисъл, която му се стори много подходяща.

— Чуйте, хора — рече умоляващо, — вземете ни и двамата.

Крадците бавно се приближиха. Главатарят огледа Атос от главата до петите.

— Не — отговори той. — За какво си ни притрябвал такъв? Вие, селяните, за нищо не ставате, липсва ви храброст и не ми е ясно за какво живеете. Вас човек може да дойде и с голи ръце да ви хване. Не ни трябваш, татенце, хайде, ти върви в Ново село, а дъщеричката ни остави.

Атос въздъхна дълбоко, стисна тоягата с две ръце и рече тихо:

— Бягай, Нава! Бягай и не се оглеждай, аз ще ги задържа!

Глупаво е, помисли си. Страшно глупаво! Спомни си мъртвеца, потопил глава в тъмната вода. Постара се да прогони това видение и вдигна тоягата над главата си.

— Брей, брей! — закрещя главатарят. Седмината, като се бутана и зъбеха, вкупом се хвърлиха напред. Няколко секунди Атос още чуваше стъпките на Нава, после вече не му беше до тях. Страх го беше,

срамуваше се, но скоро страхът попремина, защото неочаквано разбра, че само главатарят е истински боец. Отбивайки ударите му, Атос видя как останалите заканително, но безцелно размахват тояги, неволно се удрят един друг и се олюляват от собствените си юнашки махове. Изведнъж един от тях падна в блатото и отчаяно закрещя: „Потъвам!“. Други двама се заеха да го измъкват, но главатарят напираше, докато Атос не го цапардоса случайно по капачката на коляното. Онзи хвърли тоягата, започна да вие и клекна. Атос отскочи. Двама крадци измъкваха потъващия от блатото. Здравата беше закъсал, лицето му бе цялото посиняло. Главатарят клечеше и обвинително гледеше Атос.

— Тъпак си ти — рече главатарят обидено. — Дървеняк селски! И откъде се взе такъв... Не си разбираш ползата, дърво недодялано...

Атос повече не чака. Обърна се и хукна презглава подир Нава. Крадците викаха след него подигравателно. Главатарят ревеше: „Дръжте го! Дръжте го!“. Не го подгониха и на Атос това не му хареса. Испитваше известно разочарование, досада и се опитваше да проумее как тези тромави, непохватни и простосърдечни хорица могат да предизвикват ужас в селата и дори да унищожават мъртъвците. Скоро забеляза Нава: тя тичаше на двадесетина крачки напред, скри се зад завоя, после отново изскочи, замръзна за миг и се втурна встрани, направо през блатото, като скачаше от пън на пън, само пръски летяха. Сърцето на Атос замря.

— Стой! — кресна той задъхано. — Полудя ли! Стой!

Нава мигом спря, хвана се за огъваща се лиана и се обърна към него. Той видя как от завоя отсреща изскочиха трима крадци и също спряха, гледайки ту него, ту Нава.

— Мълчаливецо! — пискливо закрещя тя. — Удари ги и ела тук! Има пътечка, отдавна я знам. Удряй, удряй, налагай ги с тоягата! Бий, бий, бий!

— Дръж се там, не пискай, а се дръж, че иначе ще затънеш, после трябва... — рече грижовно един от крадците.

Отзад също се чу тежък тропот и викове: „Хо-хо!“. Тримата отпред чакаха. Атос хвана тоягата, вдигна я напреки пред гърдите си, засили се и налетя върху тях, повали тримата и падна. Удари се болезнено, но веднага скочи. Пред очите му плуваха разноцветни кръгове. Някой отново закрещя изплашено: „Потъвам!“. Друг навря

брадата си в него и Атос го цапардоса. Сопата се счупи. Той я хвърли и скочи в блатото.

Коренището потъна под краката му. Той едва не падна, но веднага скочи на друго и започна да скача от пън на пън, разлюлявайки вонящата черна мръсотия. Отсреща Нава ликуващо вресеше и свиреше. Откъм гърба му се чуваха сърдити гласове: „Абе вие какво, ръцете ли са ви вързани!“, „Ами ти бе?“, „Изпуснахме момичето, язък...“, „Откачи човекът, бие се!“, „Стига сте дрънкали втели-некипели, трябва да ги догоним, а не да дрънкаме“, „Гледайте — бягат, а вие си дрънкате!“, „Ами ти бе!“, „Крака ми повреди, не виждате ли?“, „А Седмоокия къде е, момчета? Седмоокия се дави!“, „Седмоокия се дави, а те втели-некипели си дрънкат!“. Атос спря до Нава и се хвана за лианата. Дишаше тежко и гледаше как странните хора са се скупчили на пътя, ръкомахат и измъкват за краката и главата своя Седмоок. Чуваше се бърборене и пръхтене, двама крадци проверяваха тресавището с пръчки и вече крачеха към Атос, нагазили до колене в черната тиня. „И пак за всичко са лъготили — помисли си Атос. — Блатото може да се прегази, а казваха, че само по пътеката можело.“ Нава го дръпна за ръката.

— Да тръгваме, Мълчаливецо — каза тя. — Защо стоиш? Побързо, да тръгваме... Или искаш още да се биеш? Тогаз почакай да ти намеря тояга, набий тия двамата, другите сигурно ще се уплашат... Макар че, ако не се уплашат, мисля, че ще те надвият, защото ти си сам, а те... един, двама, трима... четирима.

— Върви напред — каза Атос. — Показвай пътя.

Нава побягна към гората, към гъсталаците.

— Изобщо не знам накъде да вървим и как — говореше тя. — Тук сме идвали с Куция, когато теб още те нямаше. Или не, тук беше, само че ходеше безпаметен, нищо не проумяваше, не можеше да продумаш, зяпаше всички като риба, после те дадоха на мен, аз те отгледах, ама ти сигурно нищо не помниш.

Атос подскачаше след нея и се старееше да диша равномерно. От време на време се оглеждаше, крадците бяха далеч.

— А с Куция сме били тъдява — продължаваше момичето, — когато отмъкнаха дъщерята му от Пестника. Тогаз той все със себе си ме влачеше, като че искаше да ме замени, а може би му се дощя да ме

вземе за дъщеря, та ходеше с мен по гората; беше много кахърен за момичето...

Лианите прилепваха за ръцете им, шибаха лицата им, мъртвите клъбца се въргаляха в нозете им. Отгоре се сипеха боклуци и понякога се слягаха тежки безформени маси, пропадаха в плетеницата от зеленина и се разлюляваха току над главите им. Ту отдясно, ту отляво през завесата от лиани прозираха лепливи лилави гроздове. Атос ги гледаше предпазливо.

— Куция казваше, че тази пътека отвежда в някакво село... — Нава говореше леко, сякаш изобщо не тичаше, а се въртеше в постелята си: личеше си, че не е тукашна, тукашните не умееха да бягат. — Не към нашето село и не към Ново село, към друго някакво. Куция ми рече името, ама съм го забравила, отдавна беше, теб още те нямаше... Или не, беше, само че нищо не проумяваше, още не те бяха дали на мен... А ти, като бягаш, дишай през устата, не дишай през носа, и е добре да говориш, че иначе скоро ще се задъхаш, дълго още ще бягаме, още не сме минали покрай осите, там трябва бързо да тичаме, макар че осите може вече да са се махнали... Осите били от онова село, а в него, разправяше Куция, отдавна нямало хора, станало Обсебване, тъй че никакви хора не били останали... Не, Мълчаливецо, за това вече излъгах, туй за друго село го казваше...

Атос задиша през устата и започна по-леко да тича. Вече бяха в най-гъстата част на гората. Само веднъж беше влизал толкова навътре — когато яхна мъртвеца, че да го заведе при стопаните си. Мъртвецът припна в галоп, горещ като кипящ чайник, докато накрая Атос загуби съзнание от болка и падна от гърба му. После дълго се мъчи от мехурите по дланите и по гърдите...

Стъмваше се. Небето не се виждаше, ставаше все по-задушно. Все по-рядко се виждаше открита вода, появиха се огромни колонии от червен и бял мъх. Мъхът беше мек, прохладен и пружинираше, приятно беше да стъпваш по него.

— Хайде да отдъхнем — задъхан предложи Атос.

— Не, какво говориш — отвърна Нава. — Тук не бива да почиваме. По-далеч от този мъх, този мъх е опасен. Куция казва, че изобщо не било мъх, а животно, като паяк. Заспиваш връз него и вече не се събуждаш, такъв е този мъх, нека крадците спят на него, ама те сигурно знаят, че не бива, иначе щеше да е добре...

Тя погледна Атос и забави крачка, той се добра до най-близкото дърво, облегна се на него и затвори очи. Много му се искаше да седне, но се страхуваше. Сърцето му биеше лудо, краката му трепереха, а дробовете му се пръскаха и болезнено изпълваха гърдите, целият свят беше хлъзгав и солен от пот.

— Ами ако ни догонят? — чу като през памук гласа на Нава. — Какво ще правим, ако ни стигнат? Че тебе вече хич те няма, ти сигурно не можеш вече да се биеш, а?

Искаше да каже, че може, но замълча. Не се страхуваше вече от крадците. От нищо вече не се страхуваше. Страхуваше се само да мръдне и да легне в мъха. Все пак това бе гората, помнеше го добре.

— Ти даже и тояга нямаш вече — мърмореше момичето. — Да ти потърся ли тояга? Да ти потърся ли, а?

— Не — измърмори той. — Няма нужда.

Отвори очи. Крадците бяха наблизко, чуваше се как пръхтят и тропат из храсталаците. В тропота им не се долавяше войнственост. И на тях им беше трудно.

— Да продължим — рече Атос.

Пресякоха нова ивица опасен бял мъх и пак започна прогизнало мочурище с неподвижна черна вода, по която се поклащаха исполински бледи цветя с неприятен дъх. От всеки цвят надничаше мъхесто многокрако животно и ги сподиряше с очите си, разположени на стъблото.

— Ти, Мълчаливецо, ускори крачка — съветваше го Нава, — че иначе ще ти се лепне нещо, после няма отърване, не си мисли, че като си ваксиниран веднъж, вече си в безопасност. То после ще умре, ама на теб няма да ти е по-леко...

Внезапно блатото свърши и местността стана стръмна. Появи се висока трева с остри режещи връхчета. Атос се огледа и видя крадците. Кой знае защо, те бяха спрели. Кой знае защо, бяха нагазили до колене в блатото, опрени на тоягите, и го гледаха. „Грохнали са — помисли Атос. — И те са каталясали.“ Единият от крадците вдигна ръка, махна им да дойдат и викна:

— Хайде, слизайте!

Атос се обърна и продължи след Нава. След тресавището вече беше лесно да се върви по земята въпреки стръмнината. Крадците крещяха — на два, после на три гласа. Атос се огледа за сетен път,

онези все така стърчаха напред блатото, в тинята и не излизаха на сухото. Като видяха, че той се обърна, отчаяно замахаха с ръце и един през друг закрепяха. До Атос достигна:

— Назад! Няма да ви пипнем! Ще се изгубите, тъпащи!

„Не е толкова лесно — помисли си Атос със злорадство. — Това не е Земята, тук не вярват.“ Нава се беше скрила между дърветата и той побърза подир нея.

— Върнете се! Ще ви пу-ус-не-ем! — ревеше главатарят.

„Не са грохнали съвсем, щом вдигат такава врява“ — рече си Атос.

Селото бе много странно. Когато излязоха от гората, пред тях се разстла обширна поляна, която сякаш бе изгорена и отъпкана, без нито един храст, без тревичка дори. Голям глинен пущинак, отделен от небето от припокриващите се корони на могъщи дървета. Поляната бе триъгълна, селото също бе триъгълно.

— Не ми харесва това село — каза Нава, — тук сигурно няма да измолим храна. Гледай, няма ниви, тукашните ловят и ядат всякакви животни, повдига ми се, като си помисля...

— Трябва някъде да ноцуваме — каза Атос. — Пък и за пътя да попитаме.

Бяха вървели през гората цял ден, дори Нава се бе уморила и все по-често увисваше на ръката му. Още отдалеч ги порази фактът, че на улицата не се вижда нито един човек, но когато се приближиха до първата къща, някой ги повика. Атос не можа да го види веднага. До къщата на сивата земя седеше почти гол човек. Вече се смрачаваше и чертите на лицето му трудно се различаваха.

— Вие накъде? — попита тихо той.

— Искаме да преноцуваме — отвърна Атос. — А сутринта ще тръгнем за Ново село.

— Значи сами дойдохте — констатира човекът вяло. — Добре сте направили. Заповядайте, че работа има колкото щещ, а хора останаха съвсем малко. — Той едва изговаряше думите, сякаш заспиваше. — А да се работи трябва, трябва, трябва...

— Няма ли да ни нахраниш? — попита Атос.

— На нас сега ни трябва... — човекът произнесе няколко думи, каквито Атос никога не бе чувал. — Добре е, че и момчето идва, подходя за... — И той отново повтори странните непонятни думи.

Нава дръпна Атос за ръкава, но той с досада освободи ръката си.

— Не те разбирам — каза той на човека. — Кажи ми, имаш ли храна?

— Виж, ако бяха трима... — каза човекът.

Нава задърпа с всички сили Атос и те отстъпиха встрани.

— Този болен ли е, или какво? — попита Атос. — Ти разбра ли какво каза?

— Той няма лице — шепнешком каза Нава. — Защо разговаряш с него? Как можеш да говориш с него, като няма лице?

— Защо да няма лице? — удиви се Атос и се огледа. Човекът не се виждаше никакъв: или си бе тръгнал, или се бе разтворил в мрака.

— Ами така — каза Нава. — Очи има, уста има, а лице няма... — Тя изведнъж се притисна в него. — Той е като мъртвец — обясни тя. — Само че не е мъртвец, той мирише, но целият е като мъртвец... Да отидем в някоя друга къща, само че храна тук няма да намерим, не се и надявай.

Тя го помъкна към следващата къща, но тя беше празна. В нея всичко беше необичайно — нямаше кровати и не миришеше на храна. Нава подуши въздуха.

— Тук никога не е имало храна — каза тя с отвращение. — В какво тъпо село ме доведе, Мълчаливецо? Какво ще правим тук? Такова село през живота си не съм виждала. Тук не се чуват деца и на улицата няма никого...

На сумрачната улица наистина нямаше никого, цареше мъртвешка тишина. Дори гората немееше, нищо не бухаше и бълбукаше, както обикновено вечерно време.

— Съвсем нищо ли не разбра от това, което говореше? — попита Атос. — Странно приказваше, сега си спомням, че някога съм чувал подобна реч... Но кога, не помня...

— Аз също не помня — каза Нава и замълча. — Сигурно и аз съм чувала подобни слова, може би на сън, а може би в моето село, не в това, в което живеем, а в другото, в което се родих, само че това трябва да е било много отдавна, защото тогава бях съвсем малка и

всичко съм забравила, и сега сякаш си спомням, но изобщо не мога да си спомня...

В следващата къща видяха човек, който спеше направо на пода. Атос се наведе, разтърси го за рамото, но онзи не се събуди. Кожата му бе суха и гореща, а мускули почти нямаше.

— Спи — обърна се Атос към Нава.

— Как ще спи, като гледа — отвърна тя.

Атос отново се наведе над лежащия. Стори му се, че той наистина гледа. Но само му се стори.

— Ами, спи си — каза Атос. — Да си вървим.

Противно на навика си, Нава замълча. Стигнаха до средата на селото, като надничаха във всяка къща и навсякъде попадаха на спящи. Всички бяха мъже. Нямаше жени и деца. Нава съвсем млъкна. На Атос също му стана противно. Спящите не се събуждаха, но почти всеки път, когато Атос ги поглеждаше, преди да излезе навън, му се струваше, че го изпровождат с къс внимателен поглед. Стъмни се.

Атос чувстваше, че е уморен до крайност, до пълно безразличие. Сега му се искаше само едно: да легне нейде под покрив (за да не падне върху него някаква гадост), дори направо на твърд под, но по-добре все пак в празна къща, а не при някой от тези подозрителни спящи. Нава съвсем увисна на ръката му.

— Не се страхувай — каза Атос. — Няма от какво.

— Какво каза? — попита тя сънено.

— Казвам да не се боиш. Тук всички са полумъртви, с една ръка ще ги разхвърлям.

— От никого не се страхувам — каза тя сърдито. — Уморена съм и искам да спя, щом не ми даваш да ям. А ти само ходиш от къща на къща, от къща на къща, писна ми, защото във всяка къща е едно и също. Всички хора лежат, а ние с теб бродим.

Тогавя Атос се огледа и влезе в първата къща. Вътре бе съвсем тъмно. Той се послуша, опитваше се да разбере има ли някой, но чуваше само сумтенето на Нава, която бе притиснала чело в бузата му. Опипом намери стената, провери с пипане сух ли е подът, легна и положи главата на момичето на корема си, защото то вече спеше. „Утре... ще станем по-рано... обратно през гората по пътеката... крадците, разбира се, са си тръгнали... а ако не са си отишли... как ли е работата в Ново село... нима пак вдругиден? Не, утре... утре...“

Той се събуди от светлина и помисли, че е изгряла луната. В къщата беше тъмно, лилава светлина падаше през прозореца и през вратата. Стана му интересно как така светлината от луната може да пада през прозореца и през вратата отсреща, после се досети, че е на Пандора, а истинска луна тук не би могло да има. Но веднага забрави за това, защото в лъча светлина, падащ през прозореца, се появи човешки силует. Човекът стоеше в къщата, с гръб към него, и гледаше през прозореца. Личеше си, че стои с ръце на гърба, навел глава, както Карл обичаше да стои пред прозореца по време на дъжд и мъгла. И тогава Атос разбра, че това наистина е Карл, който някога се бе отдалечил от Базата в гората и не се бе завърнал. Задъха се от вълнение и викна: „Карл!“. Карл бавно се обърна, лилавата светлина от прозореца освети лицето му и Атос видя, че не е Карл, а някакъв непознат местен човек, който безшумно се приближи към него и се наведе, без да сваля ръце от гърба си. Лицето му се виждаше ясно — изтощено, голобрадо лице, — изобщо не приличаше на лицето на Карл. Непознатият не каза нито дума, изправи се и тръгна към вратата, все така прегърбен, но докато прекрачваше прага, Атос разбра, че това все пак е Карл, скочи и изтича след него.

Навън се спря и огледа улицата. Беше много светло, защото ниско над селото висеше светещото в лилаво небе. По диагонал, на другата страна на улицата, се издигаше плоска, странна на вид постройка, край която се тълпяха хора. Човекът, приличащ на Карл, вървеше към нея, приближи я и се смеси с тълпата. Атос също искаше да се приближи до постройката, но краката му бяха като отсечени и не можеше да ходи. Учуди се как изобщо стои на тези крака, страх го беше, че ще падне, искаше да се хване за нещо, но нямаше за какво — около него беше пусто.

Разнесе се вик, силен вик от болка, и ушите на Атос писнаха. Той веднага разбра, че викът идва от това плоско здание, може би защото нямаше откъде другаде да се вика. И почти веднага почувства остро убождане в гърба. Обърна се и видя Нава, която бавно падаше ничком, с отметната назад глава. Подхвана я и я вдигна, без да разбира какво се случва. Чувстваше огромно желание да узнае какво става с нея. Главата ѝ бе отметната и откритото ѝ гърло бе пред очите му. Там, където у всички земни жители имаше ямичка между ключиците, при Нава имаше две и всички местни жители имаха по две. Беше

извънредно важно да разбере защо имат по две. Той забеляза, че викът не стихва, и разбра, че трябва да иде там, където викаха. Какво им даваха двете ямички? В какво е тяхната целесъобразност? Викът не спираше. Може би в това бе разковничето, защо никой не беше помислил за това, трябваше отдавна да се помисли и тогава всичко щеше да бъде иначе.

Викът спря. Атос видя, че стои пред самото здание, сред хората, пред квадратна черна врата, и се опита да разбере какво прави тук, с Нава на ръце, но не успя, защото през черната квадратна врата излязоха Карл и Валентин. Мрачни и ядосани, те спряха и започнаха да разговарят. Той виждаше как мърдат устните им и се досещаше, че спорят, че са недоволни, но не долавяше думите им, само веднъж разпозна полупознатата му дума „хиазма“. И тогава си спомни, че когато Карл изчезна, намериха Валентин месец след аварията и го погребяха. Испита непоносим ужас и отстъпи назад, но се блъсна в някого. Дори когато видя, че това не са Карл и Валентин, ужасът му не намаля и продължи да отстъпва. Изведнъж някой до него каза: „Къде и ти с тях? Върви направо, ето я вратата, не я ли виждаш?“. Тогава той се обърна, метна Нава на рамо и тръгна по пустата осветена улица като насън, на омекналите си, подгъващи се нозе, само дето не чу зад себе си тропот от преследване.

Удари се в едно дърво и се опомни. Нава извика и той я остави на земята. Под краката му имаше трева.

Оттук се виждаше цялото село. Над него като лилав светец конус се спускаше мъгла и къщите изглеждаха размити, размити му се струваха и фигурките на хората.

— Аз нищо не помня — проговори Нава. — Защо сме тук? Нали легнахме да спим. Или всичко това е сън?

Атос я вдигна и тръгна нататък, нататък, нататък, докато наоколо не стана съвсем тъмно. Повървя още малко, пусна Нава на земята и седна до нея. Наоколо шумеше висока топла трева. Нямаше никаква влага, никога не беше попадал в гората на такова сухо и благодатно място. Болеше го глава, непрекъснато му се спеше, не му се искаше да мисли за нищо, изпитваше само огромно облекчение заради това, че се е канел да направи нещо ужасно, но не го е направил.

— Мълчаливецо — каза сънено Нава, — знаеш ли, аз все пак си спомних къде съм чувала подобна реч. Ти говореше така, когато беше в

безсъзнание. Слушай, да не би ти да си родом от това село? Може би просто си забравил? Ти тогава беше много болен, Мълчаливецо, беше без памет...

— Спи — каза Атос. Не му се мислеше. За нищо не му се мислеше. „Хиазма“ — спомни си той.

Дирижабълът рисковано се гмурна ниско под блъсканите от вятъра облаци над гората — на половин километър от мястото, където бяха забелязани сигналните ракети на Сартаков — и хвърли всъдехода.

Леонид Андреевич усети лек тласък, когато парашутите се разтвориха, и след няколко секунди втори, по-силен тласък, почти удар, когато всъдеходът, чупейки дърветата, рухна в гората. Алик Кутнов откачи парашутите, включи за проба двигателите и доложи: „Готов“. Пол изкомандва: „Засечи пеленгатора и напред!“.

Леонид Андреевич ги гледаше с известна завист. И двамата работеха, и двамата бяха заети, и се виждаше, че това, което правят, им харесва — и рискованият скок от малка височина, и кладенецът в горската зеленина, направен от падащия танк, и ревят на двигателите и изобщо цялото положение, когато не чакаш вече нищо, когато всичко вече се е случило и мислите не се разпръскват като весела компания на пикник, а са строго подчинени на ясна и определена цел. Вероятно така са се чувствали древните пълководци, когато уж загубилият се противник внезапно изниква, намеренията му стават ясни и те вече са могли да се опрат в действията си на добре познатите устава и заповеди. Леонид Андреевич подозираше също, че те тайно се радват на произшествието, защото то им дава възможност да демонстрират своите умения, готовност и опитност. Радват се, че засега всички са живи и никой от нищо не е заплашен. Лично Леонид Андреевич, ако се абстрахираше от мимолетното чувство на завист, чакаше срещата с неизвестното и се страхуваше от нея.

Всъдеходът бавно и предпазливо се придвижваше към целта. При неговото приближаване растителността мигновено губеше влагата си и дънерите на дърветата, клоните, листата, лианите, цветята и гъбите се разпадаха на прах, който се смесваше с блатната почва и веднага замръзваше, разстилайки се под гъсениците като звънка ледена броня. „Виждам ви“ — събщи гласът на Сартаков от високоговорителя и Алик веднага спря. Облакът прах бавно се слегна.

Леонид Андреевич бързо откопча предпазните колани, гледайки обзорния екран. Не знаеше какво ще види. Нещо подобно на кисел, от който ти се повдига. Нещо необикновено, което не може да бъде описано. А наоколо гората мърдаше, трептеше и се гърчеше, менеше окраската си, преливаше и избухваше, лъжеше зрението, настъпваше и отстъпваше, подиграваше се, плашеше и издевателстваше. Тя цялата бе необикновена, не подлежеше на описание и от нея му се повдигаше. Но най-необикновеното, най-невъзможното, най-невъобразимото в тази гора бяха хората и затова Леонид Андреевич видя тях преди всичко друго. Те вървяха към всъдехода, тънки и ловки, уверени и изящни, вървяха леко, без колебание, мигновено и точно избираха мястото, където да стъпят, и се правеха, че не забелязват гората, че в нея са като у дома си, че тя им принадлежи. Дори не си даваха вид, а точно така мислеха. А гората висеше над тях, смееше се беззвучно и ги сочеше с безброй присмехулни пръсти, като ловко се преструваше на позната, покорна и лесна за своите. Засега.

Рита Сергеевна и Сартаков се покатериха на гъсеницата и всички излязоха да ги посрещнат.

— Защо така предпазливо? — попита Пол Сартаков.

— Предпазливо ли? — учуди се Сартаков. — Я погледни! Виждаш ли?

— Какво?

— Това — каза Сартаков. — Вгледай се по-внимателно...

— Здравейте, Леонид Андреевич — поздрави Рита Сергеевна. — Вие съобщихте ли на Тойво, че всичко е наред?

— Тойво нищо не знае — отговори Леонид Андреевич. — Не се тревожете, Рита. Как се чувствате? Какво се случи?

— Ама ти не гледаш, където трябва — нетърпеливо говореше Сартаков. — Абе, вие май всички сте ослепели...

— А! — извика Алик и показа с пръст. — Виждам! Леле-мале!

— Да-а-а — тихо и напрегнато произнесе Пол.

Тогава и Леонид Андреевич видя. То се появи като изображение на фотографска хартия, като фигурка на загадъчна детска рисунка: „Къде е скрито зайчето?“. Веднъж щом го видиш, вече е невъзможно да го изгубиш от поглед. То беше съвсем наблизо, започваше на няколко метра от гъсениците на всъдехода.

Огромнен жив стълб се издигаше към короните на дърветата, сноп от тънки прозрачни нишки, лепкави, блестящи, извиващи се и натегнати, пронизваше плътната пелена от листа и се издигаше нагоре към облаците. Той се зараждаше в клоаката, в мазната клокочеща клоака, запълнена с протоплазма, жива, активна, вряща, примитивна плът, която грижливо се организираше и веднага се разлагаше, като изливаше продуктите на разлагането по полегатите си брегове, плюеше лепкава пяна... И веднага на фона на шума на гората се чу гласът на клоаката, сякаш се включиха невидими звукови филтри: клокоченето, плясъците, въздишките, бълбукането, протяжните блатни стонове. Заля ги тежка вълна от миазми: на сурово сочно месо, слуз, прясна жлъч, суроватка, лепило и едва тогава Леонид Андреевич забеляза, че Рита и Сартаков са с кислородни маски, а Алик и Пол, мръщейки се болезнено, си слагат противогазите. Той лично предпочете да не го прави, с надеждата, че поне миризмите ще му разкажат това, което отказваха да разкрият очите и ушите...

— Какъв ужас... — каза Алик с отвращение. — Какво е това, Вадим?

— Откъде да зная? — каза Сартаков. — Може би някакво растение...

— Животно е — каза Рита Сергеевна. — Животно, а не растение... То се храни с растения.

Около клоаката, загрижено склонени над нея, трептяха дървета, чиито клони бяха обърнати на една страна и растяха към врящата маса, а по тях се виеха и падаха в клоаката дебели мъхести лиани. Клоаката ги приемаше, протоплазмата ги оглозгваше и ги превръщаше в себе си така, както можеше да разтвори и направи своя плът всичко, което я обкръжаваше...

— Не — каза Сартаков. — То не се движи. То дори не расте. Отначало ми се стори, че се разлива и се прокрадва към нашето дърво, но това беше просто от страх. Или пък дървото ни се приближаваше към нея...

— Не зная — каза Рита. — Карах хеликоптера и нищо не забелязах. Най-вероятно сме се врязали в този... стълб, витлата се заплетоха в нишките, добре че летяхме ниско и с малка скорост, страхувахме се от буря и търсехме място за кацане...

— Да бяха само растенията! — каза Сартаков. — Видяхме как там падат и животни. Сякаш нещо ги привлича и те с писъци пълзят по клоните, хвърлят се долу и се разтварят веднага, без остатък.

— Не, това е чиста случайност — каза Рита. — Отначало не ни вървеше, после ни провървя. Хеликоптерът буквално кацна в короната и не се обърна, дори вратата не се заклини, тъй че според мен корпусът му е цял, загубихме само витлата.

— Нито миг покой — каза Сартаков. — То непрекъснато клокочи, като сега, но това не е най-интересното. Да почакаме няколко минути и ще видите най-интересното...

И след няколко минути Сартаков каза: „Ето го!“.

Клоаката раждаше. На нейните полегати брегове с нетърпеливи, спазматични тласъци едно след друго се появяваха топки белезникаво потръпващо тесто, които безпомощно и сляпо се търкаляха по земята, после замираха, сплескваха се, протягаха лъжеккрака и изведнъж започваха да се движат някак смислено, дори суетно, бутайки се, но вече в едно направление, разделяйки се и сблъсквайки се едно в друго, по един радиус спрямо клоаката, в храстите, далеч, в една течаща белезникава колона, като исполински торбести, подобни на плужеци мравки.

— То ги изхвърля на всеки час и половина — съобщи Сартаков. — По десет, двайсет, трийсет парчета... Удивително редовно, на всеки осемдесет и седем минути...

— Не, не е задължително — каза Рита. — Понякога тръгват в тази посока, а понякога натам, покрай нашето дърво. Но най-често пълзят, както сега... Пол, хайде да проследим накъде отиват, едва ли е надалеч, те са прекалено безпомощни...

— Може да са семена — предположи Сартаков, — а може да са кученца, откъде да зная, може и да са малки тахорги. Нали още никой никога не е виждал малки тахорги. Добре би било да ги проследим и да видим какво става после с тях. Какво мислиш, Пол?

„Да, би било добре. Защо не? Щом сме тук, защо не? Може да вървим заедно и да внимаваме. Всичко е възможно, засега всичко е възможно, може би това е просто излишен израстък на маската, загадъчен и безсмислен, а може би именно тук маската се е открянала, но лицето под нея е толкова непознато, че и то ти се струва маска и колко хубаво би било, ако се окажат семе или малки тахорги.“

— Защо не? — каза Пол решително. — Хайде! Поне ще узная в какво ще ровят нашите биолози. Да съобщим на Шестопръстия да ни следва с дирижабъла...

Влязоха в кабината, Пол се свърза с дирижабъла, а Алик започна да обръща всъдехода. „Добре — каза Шестопръстия, — ще бъде изпълнено. А какво е това долу? Гейзер някакъв ли е? Непрекъснато се натъквам на нещо меко и нищо не виждам, много е неприятно и стъклата на кабината се зацапаха с нещо лепкаво...“ Алик правеше завой на една гъсеница и кърмата поваляше дървета.

— Олеле! — изведнъж възкликна Рита. — Хеликоптерът!

Алик спря и всички се втреничаха в хеликоптера. Машината бавно падаше, удряйки разперените клони, плъзгаше се по тях, преобръщаше се, докосваше ги със счупените си винтове и увеличаваше след себе си облак листа. Рухна в клоаката. Всички станаха едновременно. На Леонид Андреевич му се стори, че протоплазмата се огъна под вертолета, сякаш смекчи удара, меко и беззвучно го пропусна в себе си и се затвори над него.

— Да — каза недоволно Сартаков. — Глупава работа, целият ни седмичен труд...

Клоаката стана паст, смучеща, опитваща, наслаждаваща се. Тя премяташе хеликоптера, както човек премята в устата си голям бонбон. Вертолетът се въртеше в пенещата се маса, изчезваше и отново се появяваше, безпомощно махайки с остатъците от винтовете си и с всяко появяване от него оставаше по-малко и по-малко. Органичната му обшивка изтъняваше, ставаше прозрачна като тънка хартия и през нея вече смътно се очертаваха двигателите и рамите на приборите. После обшивката се олющи, машината изчезна и повече не се появи. Леонид Андреевич погледна Рита. Тя бе бледа и със стиснати ръце. Сартаков се изкашля и каза:

— Честно казано, не предполагам... Длъжен съм да ти кажа, директоре, че се държах доста невнимателно, но изобщо не предполагам...

— Напред — сухо заповяда Пол на Алик.

„Палетата“ бяха четирийсет и три. Те бавно, но неуморно се движеха в колона по едно, сякаш течаха по земята, преливаха над

дънерите на изгнилите дървета, през овразите, по локвите застояла вода, през високата трева, през бодливите храсталаци. И оставаха бели и чисти, нито пращинка не полепваше по тях, нито едно бодилче не ги нарани и черната блатна кал не ги зацапа. Те течаха с тъпа, лишена от мисъл увереност, сякаш по отдавна познат път.

Алик бе изключил всички прибори за външно въздействие и много внимателно караше паралелно на колоната, като се стараеше да не се приближава прекалено към нея, но и да не я изпуска от поглед. Скоростта беше нищожна, по-ниска от тази на пешеходец, и това продължи дълго. На всеки половин час Пол изстрелваше сигнална ракета и скучният глас на Шестопръстия съобщаваше от високоговорителя: „Ракетата виждам, вас не“. Понякога добавяше: „Вятърът ме отнася. А вас?“. Това беше негова лична традиционна шега.

От време на време Сартаков (с разрешението на Пол) излизаше от кабината, скачаше на земята и вървеше до някое от „палетата“. Те не му обръщаха никакво внимание: очевидно, даже не подозираха за съществуването му. После (пак с разрешението на Пол) успоредно на „палетата“ вървяха Рита Сергеевна и Леонид Андреевич. От „палетата“ се носеше неприятна миризма, бялата им обвивка беше сякаш прозрачна и под нея на вълни се движеха някакви сенки. Алик също помоли да върви с тях, но Пол не го пусна. Той самият също не отиде.

Като се върна от поредната си разходка, Сартаков предложи да хванат едно „пале“.

— Няма нищо по-лесно от това — каза той. — Ще изпразним контейнер за вода, ще покрием едно и ще го дръпнем встрани. Все някога ще се наложи да уловим някое.

— Не позволявам — каза Пол. — Първо, то ще умре. И второ, нищо няма да разреша, докато не си изясним всичко.

— Какво значи всичко? — агресивно попита Сартаков.

— Всичко — каза Пол.

— Какво е това, защо, за какво? И като допълнение, какъв е смисълът на живота? — каза Сартаков агресивно.

— Според мен това е просто някакво живо същество — каза Алик, който никак не обичаше споровете.

— Много е сложно за живо същество — каза Рита. — Имам предвид, че е прекалено сложно за такива големи размери. Трудно мога да си представя що за живо същество е това.

— На вас ви е трудно — каза Алик добродушно. — Или на мен, например. А, да речем, вашият Тойво може без никакво усилие да си го представи, за него това е по-лесно, отколкото аз запалвам двигателя. Щрак — и си го представя.

— Знаете ли какво е това? — каза Сартаков, който се бе успокоил. — Това е капан.

— Чий капан?

— Нечий капан — отвърна Сартаков.

— Лови хеликоптери — каза Пол.

— Ами може — рече Сартаков. — Сидоров изчезна преди три години, преди него Карл, а сега и моят вертолет.

— Нима Карл загина тук? — попита Алик.

— Не е важно — каза Сартаков. — Капаните може да са много.

— Пол — намеси се Рита Сергеевна, — може ли да поговоря с Тойво?

— Може — разреши Пол, — сега ще го извикам...

Рита поговори с Тойво. Сартаков още веднъж излезе и повървя редом с „палетата“. Шестопръстия пак съобщи, че вятърът го отнася, и още веднъж попита дали отнася и тях. После видяха, че строят на „палетата“ се наруши. Колоната се раздели. Леонид Андреевич преброи, че трийсет и две „палета“ продължиха направо, а единайсет, след като се построиха пак в колона, завиха наляво пред всъдехода. Алик се приближи още няколко метра и спря.

— Вляво има езеро — съобщи той.

Вляво между дърветата се ширна езеро — равна, гладка неподвижна тъмна вода, — съвсем близо до всъдехода. Леонид Андреевич видя ниското мъгливо небе и смътните очертания на дирижабъла. Единайсет „палета“ уверено вървяха към водата. Леонид Андреевич наблюдаваше как те преливат през едно криво коренище на самия бряг и едно след друго тежко плъосват в езерото. По тъмната вода тръгнаха мазни кръгове.

— Потъват! — каза учудено Сартаков.

— Давят се — рече Алик. — Е, Пол, след тях ли? Или направо?

Пол разглеждаше картата.

— Както винаги — каза той, — това езеро го няма на картата. Ако картите ни навършат повече от две години, вече не са верни. — Той сгъна картата и дръпна към себе си окуляра на перископа. — Ще тръгнем направо... Но почакайте малко.

Той бавно въртеше перископа, после спря и започна да се вира. В кабината изведнъж стана тихо. Всички го гледаха. Леонид Андреевич видя как лявата му ръка напипа спусъка на кинокамерата и го натисна няколко пъти. После Пол се обърна и мигайки погледна към него.

— Странно — каза той. — Може би вие ще погледнете? На онзи бряг...

Леонид Андреевич взе перископа. Не очакваше да види нищо. И нищо не видя. Езерна повърхност, далечен, обрасъл с трева бряг, горичка на фона на сивото небе.

— А вие какво видяхте там? — попита той, вирайки се.

— Там имаше бяла точка — каза Пол. — Стори ми се, че във водата видях човек... Глупаво е, разбира се.

Тъмна вода, малка горичка, сиво небе.

— Ще смятаме, че е била русалка — каза Леонид Андреевич и се отдалечи от окуляра.

6

Когато Атос се събуди, Нава още спеше. Лежеше по корем във вдлъбнатината между две коренища, с лице в свивката на лявата ръка, а дясната — отметната встрани. Атос видя в мръсния ѝ полуотворен юмрук тънък метален предмет. Отначало не разбра какво е и внезапно си припомни странния полусън от тази нощ, своя страх и облекчението си, че не се случи нищо ужасно. После си спомни що за предмет е това и дори в паметта му изплува наименованието му. Това беше скалпел. Той изчака известно време, проверявайки съответствието между формата на предмета и звученето на думата, разбирайки подсъзнателно, че няма какво да проверява, че всичко е вярно, но абсолютно невъзможно, защото скалпелът, с формата и названието си, чудовищно не съответстваше на този свят. Събуди Нава.

— Какво сухо място, никога не съм си представяла, че има такива места, и каква трева расте тук, а, Мълчаливецо? — Тя млъкна и поднесе към очите си юмука със скалпела. Погледа го, после писна, хвърли го и скочи на крака. Скалпелът се вряза в тревата и се заби в земята. Те го гледаха и им стана страшно. — Какво е това, Мълчаливецо? — попита шепнешком Нава. — Какъв страшен предмет... Или е растение? Тук всичко е толкова сухо, може да е растение?

— Защо да е страшен? — попита Атос.

— Как да не е страшен — отвърна момичето. — Само го вземи в ръка... Опитай, опитай, вземи го и ще разбереш защо е страшен. Самата аз не зная защо е страшен...

Атос взе скалпела. Той беше още топъл, но острият му връх студенееше и ако плъзнеше предпазливо пръст по него, можеше да намери мястото, където вече не е топъл и става студен.

— Откъде го взе? — попита Атос.

— Отникъде — каза Нава. — Той сигурно сам се е пъхнал в ръката ми, докато съм спала. Виждаш ли колко е студен. Сигурно е пожелал да се стопли и се е вмъкнал в шепата ми. Аз никога не съм

виждала такива... такива... дори не зная как се нарича. Може би има и крачета, но ги е скрил? Колко е твърд. А може би ние с теб още спим? — Тя изведнъж млъкна и погледна Атос. — Тази нощ бяхме ли в селото? Бяхме, нали... И там срещнахме човек без лице, който ме взе за момче... И търсихме къде да поспим... Да, а после се събудих, тебе те нямаше и започнах да те търся с ръка... Ето кога се е вмъкнал в шепата ми! — каза тя. — Ама че чудна работа, Мълчаливецо. Аз тогава изобщо не се страхувах от него, дори напротив... Беше ми нужен за нещо...

— Това е било сън — решително каза Атос. Побиха го тръпки. — Забрави, било е сън. По-добре потърси нещо за ядене... А аз ще заровя този предмет.

— За нещо ми беше нужен — повтори Нава. — Нещо трябваше да направя... — Тя поклати глава. — Не обичам такива сънища. Нищо не помня. Закопай го по-дълбоко, за да не изпълзи и отново да влезе в селото и да изплаши някого... Зарови го, а аз ще отида да потърся. — Тя подуши въздуха. — Наблизо има плодове. Чудна работа откъде в толкова сухо място има плодове.

Леко и безшумно тя затича по тревата. А той остана да седи, стиснал скалпела. Не го зарови. Омота острието със стиска трева и го скри в пазвата си. Сега си спомни всичко. Но така и не можа да разбере кое бе сън и кое действителност.

Нава се върна бързо и изсипа от пазвата си цяла купчина ягоди и няколко големи гъби.

— Там има пътека, Мълчаливецо — рече тя. — Хайде да не се връщаме в селото, а да тръгнем по нея. Все ще стигнем някъде. Ще попитаме за пътя към Ново село и всичко ще е наред. А в онова село да не се връщаме. Веднага не ми хареса. Добре, че си тръгнахме оттам. Изобщо не трябваше да влизаме в него, дори крадците викаха да не ходим, че лошо ще ни сполети, ама ти никога никого не слушаш, и ето че заради теб едва не ни сполетя беда... Защо не ядеш? Гъбите засищат, ягодите са вкусни, а сега се сещам, че мама ми казваше, че най-вкусните гъби растат там, където е сухо, но тогава аз не разбирах какво е това сухо. Мама разправяше, че преди на много места е било сухо, затова тя разбираше, а аз не.

Атос опита една гъба и я изяде. Гъбите наистина бяха добри. Ягодите също бяха добри и той се почувства ободрен. И на него не му

се искаше да се връща в селото. Опита се да си представи местността така, както Куция му я описа, и нарисува с клечка на земята. Спомни си, че той му говореше за пътя към Града, който трябваше да минава по тези места. Куция със съжаление казваше, че пътят бил много хубав, най-прекият път до Града, само дето не можеш да стигнеш до него през блатото, пък и не се знае дали още съществува... Възможно бе пътеката, посочена от Нава, да е именно този път. Рискът си струваше. Но първо трябваше все пак да се върнат.

— Налага се все пак да се върнем — каза той, след като хапнаха.

— Къде, в онова село ли? — Нава се разстрои. — Защо говориш така, Мълчаливецо? Какво не видяхме в това село? Ето затова не те обичам аз тебе — не можем да се разберем по човешки... Току-що решихме да не се връщаме, а ти пак искаш да се връщаме.

— Налага се — повтори той. — И на мен не ми се ще, но се налага. Може би там ще ни обяснят как по-бързо да стигнем до Града... Не се сърди, Нава, и на мен не ми се иска да се връщаме...

— Щом не ти се иска, защо да се връщаме?

Той не искаше и не можеше да ѝ обясни защо. Стана и без да се оглежда, тръгна към селото. Момичето го настигна и закрачи до него. Известно време дори мълча, но не издържа.

— С тези хора аз няма да разговарям. Ти сам си приказвай с тях. Не обичам да имам работа с човек, който дори няма лице. От такъв добро не чакай. Не може да различи момиче от момче... Още от сутринта ме боли глава. И зная защо...

Очевидно Атос беше поел доста вляво и селото се показва неочаквано между дърветата вдясно от тях. Всичко бе някак променено и той не можа веднага да разбере защо. После разбра: селото потъваше. Триъгълната поляна бе залята от черна вода, която пред очите им прииждаше и наводняваше къщите. Поляната и селото потъваха към дъното на езерото. Атос стоеше безпомощно и гледеше как прозорците изчезват под водата, как се слягат и рухват подгизналите стени, как покривите пропадат. И никой не изтичваше от къщите, никой не се опитваше да стигне до брега, никой не се показва на повърхността на водата. Най-удивителната характеристика на топографията на Пандора бе необикновено бързото преместване на фронта на езерата и блатата... На всички фронтове... Борбата... Скалпелът... Но Валентин бе мъртъв най-малко от две седмици...

Плавно накланяйки се, във водата безшумно потъна и покривът на плоската постройка. Над черната вода се разнесе сякаш лека въздишка, спокойната повърхност се накъдри. Всичко свърши. Пред Атос се простираше обикновено триъгълно езеро.

— Край — каза той.

— Да — отвърна Нава. Гласът ѝ бе толкова спокоен, че мъжът я погледна неволно. Тя наистина бе абсолютно спокойна. Дори му се стори, че е доволна. — Това се нарича Обсебване — обясни тя. — Сега тук винаги ще има езеро, а тези, които останаха в къщите, ще живеят в това езеро. Ето защо нямаха лица, но аз не се досетих веднага. Който не иска да живее в езерото, си отива. Аз, например, бих заминала, но така или иначе някога на всички ще им се наложи да живеят в езерото. Може би е хубаво. Никой не е разказвал за това. Да вървим към пътеката.

* * *

Отначало пътеката се виеше по удобни сухи места, но след известно време стръмно се спусна по склона на хълма и се превърна в мочурлива ивица черна кал. Гората свърши, отляво и отдясно пак се занизаха блата, стана влажно и задушно. Тук Нава се чувстваше много по-добре. Не спираше да дърдори и Атос постепенно се успокои. Главата му отново зашумя привично, той се движеше като в полусън, във властта на случайни несвързани мисли, дори не толкова мисли, колкото представи. В селото отдавна всички са станали. Куция куцука по главната улица и говори на всеки срещнат, че Мълчаливеца е заминал и е взел Нава със себе си, сигурно в Града отива, а никакъв Град не съществува. Може да не е в Града, може да е заминал за Тръстиките, в Тръстиките добре примамват рибата — пъхнат пръсти във водата, размърдат ги и ето ти я рибата. Ама, като си помислиш, за какво му е риба, не яде Мълчаливеца риба, глупакът му с глупак, но може пък да е решил на Нава да налови риба, Нава яде риба и той ще я храни с риба, но защо тогава непрекъснато пита за Града? Не, не е заминал за Тръстиките и трябва да се очаква, че няма да се върне скоро... А по главната улица насреща му крачи Пестника и съобщава на всеки срещнат, че Мълчаливеца е ходил и ги уговарял, да вървим,

казвал, Пестнико, в Града, вдругиден да тръгнем, цяла година ме кани вдругиден да тръгнем за Града, а когато аз приготвих цяла камара храна, тъй че дъртата почна да ме псува, тогава той тръгна и без мен, и без храна... Така един тръгвал, тръгвал без храна, ама като го цапардосали по челото, вече не тръгва, и с храна не тръгва и без храна не тръгва, така са го цапардосали... А Опашатия стои до закусващия в къщата му дядка и му говори: пак ядеш, пак чуждо ядеш, ти да не си помислиш, че съм стиснат, само дето се чудя как в такова кльоцаво старче се събират толкова гърнета храна, ти яж, но ми кажи: може би не си само един ти в селото, може би сте двама, трима или двама, опасно е да те гледа човек как ядеш, наядеш се, а после говориш какво не трябва...

Нава вървеше редом, хванала с две ръце ръката му и разказваше:

— После живя в нашето село мъж, когото наричаха Обида-Мъченик. Ти не го помниш, защото тогава беше в безсъзнание. Та този Обида-Мъченик непрекъснато на всеки се обиждаше и питаше защо? Защо през деня е светло, а през нощта тъмно? Защо мъртвците крадат жени, а не пипат мъжете? Мъртвците му откраднаха две жени една след друга. Първата още преди мен, а втората, когато вече се бях родила, та той все ходеше и питаше защо са откраднали жена му, а не него. Нарочно по цели дни и нощи бродеше из гората, за да откраднат и него и така да намери жените си, но така и не го отвлякоха, защото на мъртвците мъже не им трябва, на тях жени им трябва, такива са им табиятите и заради някакъв си Обида-Мъченик няма да си ги променят я... Питаше още защо трябва да се работи на нивата, след като в гората има колкото щеш храна, поливай с квас и яж, старейшината му казва: като не искаш, не работи, никой не те принуждава, а онзи все пита защо, та защо... Или се залепи към Пестника. Защо, пита го, Горно село обрасна с гъби, а нашето — не? Пестника отначало спокойно му обяснява: в Горно село се случи Обсебването, а при нас още не. А онзи пита: защо у нас Обсебването толкова дълго не идва? Измъчи той Пестника, че онзи закрещя така, че го чу цялото село, и изтича да се оплаче на старейшината. Старейшината също се разсърди, събра селото и погнаха Обида-Мъченик, за да го накажат, но така и не го хванаха. Той и на стареца досаждаше непрекъснато, дядката дори престана да ходи да яде при него, после не издържа и му рече: остави ме на мира, заради тебе залъкът ми присяда, откъде да зная защо?

Градът знае защо. И край. Отиде Обида-Мъченик в Града и повече не се върна...

Отдясно и отляво лениво плаваха жълто-зелени петна, глухо пукаха презрели гъби-упойници и мятаха във всички посоки рижи фонтани от спори, с вой налетя заблудена горска оса, постара се да се блъсне в очите им и се наложи да пробягат стотина крачки, за да се отърват. Шумно и делово майсторяха обиталищата си разноцветни подводни паяци, дървета-скачачи прилякваша и се свиваха, готови за скок, но усещайки хората, замираха и се преструваха на обикновени и нямаше върху какво да се спре погледът му и какво да запомни. Нямаше и върху какво да се размишлява, защото да мисли за Карл и Валентин, за отминалата нощ и потъналото село, означаваше да бълнува.

— Добър човек беше Обида-Мъченика, двамата с Куция те намериха край Тръстиките. Тръгнали за Мравуняците, ама вятърът ги отвял в Тръстиките, намерили те там и те довлекли, по-точно довлякъл те Обида-Мъченик, а Куция се тътрел отзад и събирал всичко, което изпадало от теб... Много неща насъбрал, а после разказваше, че се уплашил и всичко изхвърлил. Такива неща при нас никога не са расли и не биха могли да растат. После Обида-Мъченик ти съблякъл дрехите, много странно облекло си имал, никой не могъл да разбере къде расте такова нещо, та разрязал дрехите и ги разсадил, като си мислел, че ще поникнат. Но нищо не поникнало, не покълнало дори, и той пак взе да обикаля селото и да пита, защо, ако всяка друга дреха бъде посадена, пониква, а твоята дори не покълнала. Тебе много те питаше, но ти тогава беше в безсъзнание, само мърмореше нещо и се пазеше с ръце... Така нищо не можа да разбере от теб и те остави на мира. После още мнозина ходиха до Тръстиките: и Пестника, и Опашатия, дори старейшината, надявайки се да намерят още един такъв. Но не намериха. Тогава ме дадоха на теб. Грижи се за него, казаха, ако го отгледаш, ще ти стане мъж, нищо, че е чужд и ти си чужда. Как попаднах в това село ли? Мъртъвците отвлякоха мама и мен. А нощта беше безлунна...

Местността отново стана стръмна, но влагата не намаляваше, макар гората да ставаше по-чиста. Вече не се виждаха коренища, гнили съчки, купчини гниеци лиани. Зеленината се изгуби, всичко наоколо стана жълто. Дърветата растяха по-стройни и блатото изглеждаше

необикновено — чисто, без мъх и кални купчини. Тревата край пътя стана по-мека и сочна, с еднакви тревички, сякаш избирани една по една.

Нава спря на средата на думата, подуши въздуха и, озъртайки се, каза делово:

— Къде може да се скрием?

— Идва ли някой? — попита Атос.

— Мнозина, но не зная кои са. Не са мъртъвци, но по-добре да се скрием все пак... Може, разбира се, да не се крием и без това са вече близо, пък и няма къде да се крием. Хайде да застанем край пътя и ще видим... — Тя още веднъж помириса въздуха. — Някаква гадна миризма се усеща, не е опасна, но по-добре беше да я няма... Нима нищо не усещаш, Мълчаливецо? Смърди като от прокиснал квасец — под носа ти е гърнето, а в него прокиш... Ето ги! Е, дребни са, няма страшно, ще ги прогониш веднага... Ху-ху-ху!

— Млъкни — заповяда Атос, взирайки се.

Първоначално му се стори, че насреща пълзят бели костенурки. После разбра, че никога не е виждал подобни животни. Приличаха на огромни непрозрачни амеби или на много млади дървесни плужеци, само дето плужеците нямат лъжекрачета и са по-едри. Бяха многобройни, доста бързо пълзяха едно след друго, ловко протягаха напред лъжекрачетата си и се преливаха над тях. Скоро дойдоха съвсем близо, Атос също почувства острата непозната миризма и отстъпи от пътя, като дръпна и Нава. Плужеците амеби един подир друг пълзяха край тях, без да им обръщат внимание. Бяха само дванайсет и Нава ритна последния с пета. Плужекът чевръсто сви задника си и тръгна по-бързо. Тя изпадна във възторг и се хвърли да го догони и да го ритне още веднъж, но Атос я задържа.

— Колко са смешни — каза момичето. — И пълзят, сякаш хора ходят по пътеката... Интересно накъде отиват? Сигурно, Мълчаливецо, отиват в селото, вероятно са оттам, а сега се връщат, но не знаят, че в селото отдавна се е извършило Обсебването... Ще се повъртят около водата и ще се върнат обратно. Къде ще се даят, горките? Може би ще потърсят друго село? Ей! — закрещя тя. — Не отивайте! Няма го вече вашето село, само езеро има там!

— Млъкни — каза Атос. — Да вървим. Те не разбират твоя език, напразно крещиш.

Продължиха. След плужеците пътеката бе малко хлъзгава. Атос се усети, че мислено брой известните му диви обитатели на гората. Тахорги, псевдоцефали, подобрахии, орнитозаврите на Цимер, орнитозаврите на Максвел, трахеодонти... и това са само най-големите, по-тежки от пет центнера^[1]... ръкояди, косматки, живохвати, кръвосмучки, блатни скачачи... Почти всяко посещение на гората означаваше среща с някакво ново животно — не само за прищълеца, но и за местния жител. Същото се отнасяше и за растенията. И това не учудваше никого. От гората донасяха нови растения, нови растения съвсем неочаквано израстваха в полето — понякога от семената на старите. Това беше природата на планетата и никой не търсеше обяснения. Възможно бе новите животни също да се раждат от старите, отдавна известните. А може би те бяха стадий в метаморфозата — личинки, какавиди, яйца... Тези плужеци-амеби, например, сигурно са нечий зародиш...

— Скоро ще стигнем до езеро — каза Нава. — Да побързаме, аз съм гладна и жадна. Няма ли да примамим риба за мен?

Ускориха ход. Показаха се тръстики. Пътеката внезапно се раздвои, едната очевидно водеше към езерото, а другата завиваше остро встрани. Тръгнаха по дясната. Нава каза, че тя води нагоре. Пътеката се стесняваше все повече и повече, премина в коловоз и накрая изчезна в тръстиките. Момичето спря.

— Знаеш ли, Мълчаливецо — каза тя, — хайде да не ходим при това езеро, а? Нещо в него не ми харесва. Там нещо не е наред. Според мен дори не е езеро, освен вода там има още много неща.

— Има ли вода? — попита Атос. — Жаден съм.

— Има вода — неохотно призна Нава. — Но е топла. Лоша е. Мръсна е. Ти почакай тук, ужасно шумно стъпваш и нищо не чувам, стой и ме почакай, а аз ще те повикам, ще ти свирна като скачач. Знаеш ли как свири скачач? Ето така ще ти свирна. Ти стой или по-добре седни...

Тя хлътна в тръстиките и изчезна... И тогава Атос забеляза странната тишина, която цареше тук. Не се чуваше нито жужене на насекоми, нито бълбукане и въздишки от блатото, нито викове на горски животни. Влажният и горещ въздух беше неподвижен. Атос седна на тревата, отскубна няколко тревички, разтри ги между пръстите си и неочаквано видя, че земята тук като че става за ядене.

Отскубна стиска трева с малко пръст и започна да яде. Почвата утоляваше глада и жаждата. На вкус беше прохладна и соленичка. После от тръстиките безшумно се появи Нава. Тя клекна до него и също започна да се храни, бързо и усърдно. Очите ѝ бяха кръгли.

— Добре, че хапнахме — рече тя накрая. — Искаш ли да видиш що за езеро е това? И аз искам да го погледна още веднъж, но сама ме е страх. Това е същото езеро, за което Куция непрекъснато разказва, само че аз мислех, че си измисля или му се е привиждало, а се оказва, че е истина, макар че може и на мен да ми се е привиждало...

— Да идем да видим — каза Атос.

Езерото се оказа на двеста крачки. Атос и Нава нагазиха до кръста във водата и разтвориха тръстиките. Над повърхността лежеше двуметров слой бяла мъгла. Водата беше топла, дори гореща, но чиста и прозрачна. Мъглата бавно се полюшваше в правилен ритъм и след минута на Атос му се стори, че чува някаква мелодия. В мъглата имаше някой. Хора. Много хора! Всички бяха голи и лежаха неподвижно на повърхността. Атос потръпна.

— Да се махаме оттук — рече той и задърпа Нава за ръката. Добраха се до брега и стигнаха до пътеката.

— Това не са никакви удавници — каза Нава. — Куция нищо не е разбрал. Просто са се къпали тук, изригнал е горещ извор и те са се сварили. Много е страшно, Мълчаливецо — каза тя след кратко мълчание. — Дори не ми се иска да говоря за това. А пък колко са много — цяло село.

Стигнаха до мястото, където пътеката се разделяше, и се спряха.

— Нагоре ли ще вървим? — попита Нава.

— Да — каза Атос.

Завиха надясно и започнаха да се изкачват по склона.

— И всички бяха жени — рече момичето. — Забеляза ли?

— Да — отвърна мъжът.

— Това е най-страшното. Изобщо не мога да го разбера. А може би... — Тя погледна Атос. — А може би мъртъвците са ги събрали там. Ловят ги по селата, хвърлят ги в езерото и ги сваряват... Защо напуснахме селото? Да бяхме останали там, нищо нямаше да видим, щяхме да живеем спокойно, ама не, на теб ти притрябва в Града да вървиш... И защо ти трябва да ходиш в Града?

— Не зная — каза Атос.

Лежаха сред храстите в самия край на гората и оглеждаха върха на хълма през листата. Хълмът бе полегат и гол, а на върха му като шапка бе кацнал облак лилава мъгла. Над него беше открито небе, духаше поривист вятър и гонеше сивите облаци, ръмеше. Лилавата мъгла бе неподвижна, сякаш цареше безветрие. Беше доста хладно, дори студено, те потръпваха и тракаха със зъби, но вече не можеха да се измъкнат: на двайсет крачки от тях, прави като статуи, стояха трима мъртъвци и гледаха с празни очи и широко зейнали усти върха на хълма. Бяха дошли само преди пет минути. Нава ги подуши и понечи да побегне, но Атос ѝ запуши устата и я натисна към земята. Тя се успокои малко и сега само силно трепереше, но вече не от страх, а от студ и отново гледеше не към мъртъвците, а към хълма.

А там ставаше нещо странно. От гората с плътно басово жужене на вълни излитаха огромни ята мухи, устремяваха се към върха и се скриваха в мъглата. Безброй мухи, гигантски рояци оси и пчели, облаци разноцветни папатаци уверено се носеха под дъжда към хълма. Склоновете му оживяха от колони мравки и паяци, от храстите изпълзяваха стотици плужеци-амеби. Беше шумно като по време на буря. Всички се стремяха към върха, вливаха се в лилавия облак и веднага настъпваше тишина. Минаваше известно време, отново се вдигаше шум и врява, всички пак изплуваха от мъглата и се устремяваха към гората. Само плувеците оставаха на върха, но вместо тях по склоновете се търкаляха най-разнообразни животни: косматки, непохватни ръкояди куцаха на тъничките си крачета и още някакви неизвестни, никога невиджани, многоцветни, голи, блестящи, многооки... И отново настъпваше тишина, а после всичко се повтаряше. Веднъж от мъглата излезе млад тахорг, няколко пъти изскачаха мъртъвци и веднага се втурваха в гората, оставяйки след себе си белезникави облачета разтапяща се пара. Неподвижният лилав облак гълташе и изплюваше, гълташе и изплюваше непрекъснато и редовно като машина.

Куция казваше, че Градът е на хълма. Може би това беше град. Но в какво беше неговият смисъл? Каква беше целта на тази странна дейност? Нещо в този смисъл можеше да се очаква. Но къде са стопаните? Атос погледна мъртъвците. Те стояха в предишните си пози, с отворени усти. „Да не би да бъркам? — помисли си той. — Може би това са стопаните. Тук съвсем отвикнах да мисля. Ако

понякога се появяват мисли, се оказва, че съм напълно неспособен да ги свържа. Защо от мъглата не е излязъл още нито един плужек? Не, не е това. Трябва подред. Търся източник на разумна дейност. Просто ми трябва някой, който да ми помогне да се завърна у дома. Който да ми помогне да преодолее две хиляди километра гора. Или поне да ми каже в каква посока да вървя. Мъртъвците трябва да имат стопани, аз тях търся, търся източник на разумна дейност. — Ободри се малко. Взе да свързва мислите си. — Да започнем от самото начало. Мъртъвците трябва да имат създатели, защото те не са хора, нито животни. Следователно са произведени. А защо не са хора? Разтри челото си. Вече съм решавал тази загадка. Отдавна, в селото. Вече два пъти я решавам, защото първия път забравих отговора, а сега забравям доказателството...“ Той разтърси глава и Нава тихичко му изшътка. Той утихна и известно време лежа неподвижно, заровил лице в мократа трева. „Защо не са животни? И това го разгадах някога... Висока температура? Не, глупости.“ Изведнъж с ужас откри, че е забравил дори как изглеждат мъртъвците. Помнеше само нажежените им тела и острата болка от допира в дланите си. Обърна глава и погледна съществата. „Да. Не бива да мисля. Време е да хапнем; ти това вече си ми го разказвала, Нава; вдругиден тръгваме — това е всичко, на което съм способен. Но аз вече тръгнах! Аз съм тук, пред Града! Ще вляза в Града. Каквото и да е това. Мозъкът ми е обрасъл с гора. Не разбирам нищо... Спомних си. Поех към Града, за да ми обяснят всичко: за Обсебването, за мъртъвците, за Великото Разрохване на Земята, за езерата с удавниците... Оказва се, че всичко това е лъжа, глупости. Надявах се, че в Града ще ми обяснят как да се добера до своите. Не е възможно те да не знаят за нашата База, Куция непрекъснато дрънка за Дяволските скали и за летящи дървета... Но нима лилавото облаче може нещо да обясни? Ще бъде страшно, ако то се окаже стопанинът. Но този извод се налага от само себе си, Мълчаливецо. Виолетовата мъгла тук е пълновластен господар, нима не помниш? И изобщо не е мъгла... Ето го разковничето, ето защо хората са прогонени като животни в шубраците, в блатата, удавени в езерата: те са били прекалено слаби, не са разбирали нищо, пък и да са разбирали — как са могли да попречат... Когато още бях земен жител и не бях прокуден, някой някак си доказваше много убедително, че контактът между хуманоиден и нехуманоиден разум е невъзможен. Да,

невъзможен е. И никой вече няма да ме упъти как да стигна до своите... Моят контакт със земните жители също е невъзможен и мога да докажа това. Мога да видя Слънцето, ако през нощта се покатеря на дърво през подходящия сезон. Но на подходящо дърво. Нормално земно дърво. Кое не скача. И не се оттласква. И не се стреми да ти избодне очите. Но няма дърво, от което бих могъл да видя Базата... Базата... Ба-за-та... Забравих какво е това Базата.“

Гората отново забуча, зажува, затреця, запръхтя и към виолетовия купол отново се втурнаха пълчища мухи и мравки. Един рояк прелетя над главите им и ги засипаха мъртви и омаломощени, смачкани от себеподобните си насекоми. Атос усети неприятно парене в ръката и я погледна. Опреният му в рохкавата пръст лакът бе оплетен от нежни нишки мицел. Той равнодушно ги разтри с длан. Отстрани се чу познато ръмжене. Той обърна глава. Иззад седем дървета тъпо го гледаше огромен тахорг. Един от мъртъвците оживя, обърна се и направи няколко крачки към животното. Отново се чу ръмжене, запрацяха дървета и тахоргът се отдалечи. „Дори тахоргите се страхуват от мъртъвците — помисли си Атос. — Кой ли не се бои от тях? Мухи реват... Глупава работа. Мухи да реват. Осите реват...“

— Мама! — прошепна внезапно Нава. — Мама идва.

Тя стоеше на четири крака и гледаше през рамо. На лицето ѝ бяха изписани огромно изумление и недоверие. Атос погледна. От гората излязоха три жени и без да обръщат внимание на мъртъвците, тръгнаха към подножието на хълма.

— Мама! — писна Нава със странен глас, прескочи Атос и хукна към тях.

---

[1] Центнер — мерна единица, 100 кг. — Бел.ред. ↑

„Трима мъртъвци — помисли си Атос. — Трима... И един стигаше. — С усилие стана на крака. — Ето го и краят. Глупава работа. Защо се домъкнаха?“ Мъртъвците затвориха усти, главите им се обръщаха след тичащата Нава. После едновременно пристъпиха напред и Атос хукна.

— Назад! — изкрещя той. — Махайте се! Мъртъвци!

Те бяха огромни, плещести, новички, без драскотина, без нито един белег. Невероятно дългите им ръце докосваха тревата. Без да ги изпуска от очи, Атос им препречи пътя. Съществата гледаха някъде над него, като приближаваха бавно и уверено, а той се отдръпваше, отстъпваше, отлагаше неизбежното начало и неизбежния край, повдигаше му се, ала не смееше да спре. Зад гърба му Нава крещеше: „Мамо! Това съм аз! Мамо!“. „Глупави жени — защо не бягат? — рече си той. — Да не се парализираха от страх? Спри се! Веднага се спри — заповяда на себе си. — Колко можеш да отстъпваш?“ Но не можеше да се спре и продължи да отстъпва, като се презираше за това.

Мъртъвците спряха. Рязко, като по команда. Онзи, който крачеше най-отпред, замря с повдигнат крак, а после бавно, сякаш нерешително, го отпусна на тревата. Устите им отново вяло се отвориха и главите им се обърнаха към върха на хълма. Все още отстъпвайки, Атос се огледа. Нава висеше на шията на една от жените, а тя сякаш се усмихваше и я галеше по гърба. Другите две стояха спокойно до тях и разговаряха тихо, едната се решеше. Атос спря и погледна мъртъвците. Бяха застинали и се взираха към върха на хълма. Атос се обърна към жените, които не обръщаха внимание нито на него, нито на съществата. Разговаряха тихо, потупваха Нава и рошеха косите ѝ, усмихваха се и очевидно най-голямата им грижа беше да приведат в ред мокрите си блестящи коси. „Сякаш току-що са се къпали“ — помисли си Атос и се приближи, стъпвайки като насън.

— Бягайте — каза той, осъзнавайки, че говори безсмислици, — защо стоите? Бягайте, докато не е станало късно...

Жените най-сетне му обърнаха внимание. Бяха високи, едри, необичайно чисти, сякаш измити. И всъщност наистина бяха измити — косите им бяха мокри и жълтите им дрехи прилепваха към телата. Едната беше бременна, а другата бе още съвсем млада, с розово детско лице и гладка шия, без нито една бръчица. Майката на Нава беше най-ниската и очевидно най-възрастната. Нава я прегръщаше през кръста и притискаше лице в корема ѝ.

— Защо не бягате? — тихо попита Атос.

— Този е човек от Белите скали — каза майката на Нава, разглеждайки го внимателно, но без какъвто и да е интерес. — Напоследък ги срещаме все по-често. Как ли слизат оттам?

— По-трудно е да се разбере как се качват там — възрази бременната. Тя погледна Атос бегло. — Виждала съм как слизат. Падат. Някои загиват, някои оживяват. Сега ще започне изход — каза тя, обръщайки се към девойката. — Тичай нагоре, ние ще те почакаме.

Момичето кимна и с лекота побягна нагоре по хълма. Атос видя как достигна върха и без да спира, се гмурна във виолетовата мъгла.

— Искаш ли да ядеш? — попита го майката на Нава. — Вие винаги сте гладни и ядете страшно много, абсолютно неразбираемо е защо ви е толкова храна, та вие нищо не работите... Или може би ти работиш? Някои от твоите приятели умеят да работят и дори могат да бъдат полезни за Обсебването, макар да не са наясно какво е Обсебване, а дори бебетата знаят, че Обсебването не е нищо друго, освен Великото Разрохване на Почвата...

— Ти винаги правиш една и съща грешка — меко я прекъсна бременната. — Влиянието на онази тлъста жълта глупачка върху тебе още личи. Великото Разрохване на Почвата не е цел, а само средство за Победа над врага.

— Но какво е Победа над врага? — повишавайки глас, попита майката на Нава. — Победата над врага е победа над силите, които са извън нас. А какво означава „извън нас“? То е не само извън мен и не само извън теб, то е извън всички нас, извън Изтока, извън Запада, защото Западът пак сме ние... Обсебването не е Обсебване на Запада, а Обсебване на онова, което е извън Запада и извън Изтока...

Атос слушаше със стиснати челюсти. Всичко това не приличаше на бълнуване, както се бе надявал в началото. Това беше нещо обикновено, просто още непознато, но малко ли непознати неща има в

гората? Трябваше да свикне с него, както бе свикнал с ядливата земя, с поведението на мъртъвците и с всичко останало.

Бременната се намръщи, обърна глава и небрежно протегна ръка към мъртъвците. Един от тях незабавно притича, подхлъзвайки се по тревата от бързане, падна на колене и изведнъж някак странно се разтопи и се изви. Атос разтърси глава. Мъртвецът беше изчезнал. Беше се превърнал в удобно на вид кресло. Бременната изпъшка от удоволствие, седна на меката седалка и облегна глава на меката облегалка.

— Приятелко, мога да ти отговоря само едно — каза тя. — Твоите думи са твърде свободни и неподкрепени от доказателства тълкувания на разговорите от последно време, тези разговори не са нищо ново, те започнаха много преди ти да се появиш сред нас. Повярвай ми, Обсебването се състои в победоносната борба със Западната гора и с тези, които тази гора води срещу нас, това го знаят дори мъжете. Ето този, например. Я кажи, човеко от Белите скали, в какво се състои Обсебването?

Атос я гледаше. Странна догадка му дойде на ум. Постара се да не я формулира точно, защото се боеше, че ще се обърка и ще загуби нишката. „После — помисли си той. — После.“

— Защо мълчиш? — попита нетърпеливо бременната.

— Остави го, приятелко — каза майката на Нава. — Какво искаш от мъж, още повече от мъж от Белите скали? Каквото и да отговори, той няма да реши нашия спор. Кого го интересува какво мисли той за Обсебването? Че той изобщо не мисли за него. Той мисли за храна, за своите мръсни жени, за своето жалко жилище. А сигурно и за мъртвите вещи, които е оставил на своите Бели скали. Той е грешка, една от многото грешки на гората, а Обсебването се състои именно в това — да бъдат поправени тези грешки, все едно дали са на Запад или на Изток, дали са в мръсните селца или мръзнат на Белите скали.

— Грешките трябва да бъдат не само поправяни — каза бременната, — грешките трябва да се използват. Ние не трябва да грешим, те могат да бъркат...

Атос забеляза, че Нава няколко пъти понечи да заговори, но всеки път ръката на майка ѝ се отпускате на главата ѝ и тя млъкваше, като още по-силно се притискаше към нея.

— Кой сте вие? — попита Атос.

Жените го погледнаха с недоумение, сякаш сега си спомниха, че и той присъства, после се разсмяха.

— Този попита ли нещо? — каза бременната.

— Според мен той иска да знае кои сме ние — обясни майката на Нава. — Интересно за какво му е?

— Просто ни се причу — рече бременната. — Но ти повдигна интересен въпрос. Хората от Белите скали непрекъснато си пълнят главите с безполезни знания, аз предполагам, че това произтича от тяхното безсрамно и противоестествено увлечение по мъртвата природа. Едно време дори мислех, че те самите са мъртви, като глупавите им летящи къщи, като дрехите им и предметите от блестящ камък, които мъкнат навсякъде със себе си. Но не е така. Вчерашното изпитание, например, показва, че те крещат от болка също като всеки мъж... Имам идея! — каза изведнъж бременната и се замисли.

Майката на Нава разсеяно се взираше във върха на хълма, докато галеше дъщеря си по рошавата коса. От виолетовия облак на четири крака изпълзяваха мъртъвци. Движеха се неуверено, а от време на време падаха и забиваха глави в земята. Едно момиче ходеше между тях, навеждаше се, помагаше им, побутваше ги и те ставаха, изправяха се и отначало несигурно, после все по-уверено, изчезваха в гората. „Стопаните — помисли си Атос. — Това са господарите. От нищо не се страхуват. Мъртъвците ги слушат. Значи те изпращат мъртъвците да ловят жени. Значи те...“ Атос се взря в мокрите коси на жените. И в майката на Нава, която бе отвлечена от мъртъвци...

— Къде се къпете? — попита той. — Защо? Кои сте вие? Какво искате?

Не му отговориха. Момичето слизаше по хълма, жените я гледаха и си разменяха забележки, които той не разбираше. Долавяше само отделни думи, като в бълнуването на Слухаря. Девойката се приближи, влачейки за лапата неугледен ръкояд.

— Виждате ли какво става там? — каза тя.

Бременната стана и започна да разглежда ръкояда. Злобното чудовище, ужасът на селските деца, пицеше жално, дърпаше се едва-едва и безсилно разтваряше страшните си рогови челюсти. Бременната го хвана за долната челюст и с рязко движение я изкълчи. Съществуването изхлипа, замря и затвори очите си с пергаментна пелена. Жената говореше нещо: „... защото не стига... запомни, девойче... слабите

челюсти, очите му не се отварят напълно... не може да понася и затова е безполезен, а може би и вреден, като всяка грешка... трябва да почистим, да сменим мястото, а тук всичко да почистим..." „... хълмът... сухотата — говореше момичето, — гората се спира..." „... помисли върху това — каза майката на Нава. — И не отлагай. Ако си разбрала всичко, тогава ние ще тръгваме, а ти работи." Те поговориха още малко, после момичето отново пое към върха. Жените хванаха Нава за ръката и без да обръщат внимание на Атос, тръгнаха към гората. Той ги последва.

„Кой знае защо търсех господарите — помисли си той. — Работата е там, че не очаквах такива господари. Нищо не разбирам. Мислех, че стопаните са съвсем други, а сега не мога да си спомня с каква цел ги търсих, защо ми бяха необходими. Очаквах зли, студени, умни властелини на гората. Тези жени са наистина властелините на гората, но са просто дрънкаци маймуни и сами не знаят какво правят... И аз не зная какво правят и какво искат, но ако те не знаят какво правят и какво искат, то как мога аз да знам... Впрочем не ми е необходимо да зная, съвсем друго ми трябва... — Той се намръщи от шума в главата си... — Какво трябва да зная..."

Припари му на гърба. Огледа се и отскочи встрани. По петите го следваше огромен мъртвец — тежък, горещ, безшумен и ням. „Робот — помисли си Атос. — Слуга. Браво на мен, че го разгадах. Забравих как стигнах до този извод, но това не е важно, важното е, че го разбрах сам..."

— Мълчаливецо! — повика го Нава, обърна се и видя мъртвеца. — Мамо! — закрещя тя и хукна напред, махайки с ръце.

Жените величествено извърнаха глави. Нямаше нещо на този свят, което да си заслужаваше да обърнат бързо глави. „Господари“ — помисли си Атос. Майката на Нава се засмя.

— Стари страхове! — каза тя на бременната, която също се усмихваше нерадостно. — Не се страхувай, момиче — каза майката на Нава. — Това е работник. Посланик. Не трябва да се боиш от него. По принцип от нищо не бива да те е страх: тук всичко е твое. Работниците също ти принадлежат. Утре ще ги командваш и те ще правят каквото им заповядаш и ще отидат където им заповядаш...

— Гората е страшна само за мъжете — каза бременната. — Защото там нищо не им принадлежи. Сега ти стана наша приятелка и

гората ти принадлежи.

— Съществуват обаче крадци — каза майката на Нава, готова отново да уточнява и спори. — Вероятно те са най-опасната грешка, но броят им намалява непрекъснато...

— Виждала съм крадци — каза Нава. — Мълчаливеца ги наби с тояга, после те ни гониха, но ние им избягахме, тичахме много бързо, направо през блатото, добре че Куция ми показа пътеката, иначе нямаше да им избягаме. Мълчаливеца остана съвсем без сили, докато тичахме, той не може да бяга... Мълчаливецо, ти не изоставай, следвай ни!

„Да — рече си Атос. — Вървя. Вървя след вас. Защо? — Внезапно разбра, че е загубил Нава и нищо не може да направи. — Тя отива при господарите, а аз оставам... Като противник. Но защо противник? Какво ме интересуват те? Все пак ме интересуват... Трябва да узная нещо от тях... Не, не е това... Да, те държат селото обсадено, значи все пак съм им противник... Тогава защо вървя след тях? Изпращам Нава? — Обзе го мъка. — Прощавай, Нава.“

Стигнаха кръстопътя и жените завиха наляво. Към езерото. Към езерото с удавниците. Точно те са удавниците.

— Към езерото отиваме, нали? — питаше Нава. — Вие там се къпете, нали? Но защо просто лежите, а не плувате? Ние си помислихме, че всички сте се удавили, че са ви удавили мъртъвците...

Майка ѝ отговори нещо, но Атос не чу какво. Минаха покрай мястото, където той бе чакал Нава и бе ял земя. Това беше много отдавна. Почти толкова отдавна, колкото Базата... Едва влачеше краката си и ако зад него не вървеше мъртвец, сигурно би спрял. После жените спряха и го погледнаха. Наоколо шумяха тръстики, земята под краката им бе мокра и кална. Нава дърдореше нещо, а жените замислено се взираха в него. Тогава той си спомни.

— Как да стигна до Базата? — попита. На лицата им се изписа изумление и той усети, че говори на руски. Учуди се — вече не си спомняше кога за последен път е говорил на руски.

— Как да ида до Белите скали? — настоя той.

Бременната отвърна с усмивка:

— Няма да можеш да се добереш до Белите скали. Ще загинеш по пътя. Дори ние не рискуваме да пресичаме бойната линия. Дори да се приближиш до нея...

— А и ние сме защитени — добави майката на Нава. — Наистина, това не е бойна линия, а фронт на борбата за Разрохкването на Почвата, но това не променя същността. Няма да можеш да минеш. А и защо да го правиш? Така и така няма да успееш да се изкачиш на Белите скали...

— Няма да преминеш фронтовата линия на боевете между Запада и Изтока — каза бременната. — Ще се удавиш, а ако не се удавиш, ще те изядат, а ако не те разкъсат, ще те погребат жив, а ако не те погребат жив, ще те преработят и ще се разтвориш... С една дума, няма да минеш. Но може би си защитен, а? — В очите ѝ се мерна нещо като любопитство.

— Не отивай, Мълчаливецо, не отивай — каза Нава. — Защо да отиваш? Остани с нас в Града! Нали искаше да стигнеш в Града, ето го езерото, то е и Градът, мама ми каза, нали мамо?

— Твоят Мълчаливец няма да остане тук — каза майката на Нава. — Но и фронта на Разрохкването няма да премине. Ако бях на негово място — забавно е, приятелко, сега ще се опитам да се поставя на негово място, на мястото на мъж от Белите скали... Та ако бях на негово място, щях да се върна в селото, което напуснах така лекомислено, и там щях да чакам Обсебването, защото то е неизбежно и редът на неговото село ще настъпи, както преди това дойде редът на много, много други села, също толкова мръсни и безсмислени...

— И аз искам да се върна с него в селото — внезапно заяви Нава. — Не ми харесват приказките ти. По-рано не говореше така...

— Ти просто бъркаш — спокойно отговори майка ѝ. — Може би и аз някога съм грешала, въпреки че нямам спомени за това. Дори със сигурност съм бъркала, докато не станах приятелка...

Бременната непрекъснато гледеше Атос.

— Да не би да си защитен? — повтори въпроса си тя.

— Не разбирам — каза Атос.

— Значи не си защитен — каза жената. — Това е добре. Не ти трябва да ходиш към Белите скали, нито да се връщаш в селото. Ще останеш тук...

— Да, с нас — каза Нава. — Аз така исках и въобще рядко греша. Когато греша, винаги казвам, че греша, нали, Мълчаливецо?

Майка ѝ я хвана за ръката. Атос видя как около главата на възрастната бързо се сгъстява познатото виолетово облаче. Очите ѝ за

миг станаха стъклени и се затвориха. После тя каза:

— Да вървим, Нава, чакат ни.

— А Мълчаливеца? — попита Нава.

— Ти нали чу, че той остава тук... Няма какво да прави в Града.

— Но аз искам да е с мен! Как не разбираш, мамо, той е мой мъж, дадох ми го за съпруг и той отдавна е мой мъж...

Бременната се намръщи отвратена. Майката на Нава също.

— Повече да не съм те чула да говориш така — каза тя. — Тази дума е грозна. Трябва да я забравиш. Ще я забравиш. На приятелките не им трябва мъже. Те не са нужни на никого. Те са излишни. Те са грешка.

Атос неволно погледна към бременната. Тя го видя и се засмя.

— Глупак — каза тя. — Ти дори това не разбираш. Страхувам се, че напразно си губя времето с теб.

— Да вървим, Нава — каза майката. — Той ще остане тук. Добре де, ти после ще се върнеш при него.

Тя повлече към тръстиките Нава, която непрекъснато се обръщаше и викаше:

— Не си тръгвай, Мълчаливецо! Аз скоро ще се върна, не си и помисляй да тръгваш без мене, лошо ще постъпиш, нека да не си ми мъж, щом не трябва, но все едно, аз съм ти жена, отгледах те и ти трябва да ме чакаш...

Той гледаше след нея, знаеше, че повече никога няма да я види, а ако я види, това вече няма да е Нава. Кимаше, помахваше вяло с ръка и се стараше да се усмихва. Те изчезнаха и останаха само тръстиките. После Нава млъкна, чу се плясък и всичко утихна. Той преглътна буцата, заседнала в гърлото му, и попита:

— Какво ще правите с нея?

— Няма да разбереш — пренебрежително каза бременната. — Ти си мъж и си въобразяваш, че си нужен на света, а светът вече толкова много години великолепно съществува без мъже... Но да оставим това, не ми е интересно. И така, ти не си защитен. Иначе не би могло да бъде. Какво умееш?

— Нищо не умея — вяло отвърна Атос.

— Можеш ли да подчиняваш живите?

— Някога умеех — каза Атос.

— Заповядай на това дърво да се сгъне — каза жената.

Атос погледна дървото и сви рамене.

— Добре — каза жената търпеливо, — тогава убий го. И това не можеш... Извикай вода. (Тя каза нещо друго, но Атос така го разбра.) Какво можеш тогава? Какво си правил на твоите Бели скали?

— Изучавах гората — отвърна той.

— Лъжеш — възрази жената. — Сам човек не е в състояние да изучава гората, все едно да преброи тревичките. Признай, че не искаш да кажеш истината...

— Наистина изучавах гората — каза Атос. — Изучавах... — той се смути. — Изучавах най-дребните същества в гората. Онези, които не се виждат с просто око.

— Пак лъжеш — с равен глас рече жената. — Не е възможно да се изучава онова, което не се вижда.

— Възможно е — рече Атос. — Само че са необходими... — той пак се смути. — Микроскоп... прибори... Не може да се разкаже... Ако разгледаш капка вода през необходимите прибори, в нея се виждат хиляди дребни животинки...

— За това не са необходими прибори — каза жената нетърпеливо. — Вие там сте изпаднали в блудство с вашите мъртви вещи на вашите Бели скали, изгубили сте способността да виждате това, което всеки нормален човек вижда в гората... Почакай, почакай, ти за дребните животни ли говориш, или за най-дребните? Може би имаш предвид строителите на всичко?

— Може би — отвърна Атос. — Не те разбирам. Говоря за микроскопичните животни, които причиняват болести, които могат да лекуват и помагат да се приготви храна и да се правят вещи... Искан да открия тяхното устройство тук, на тази земя.

— Ти толкова отдавна си напуснал тази земя, че си забравил вече... — саркастично каза жената. — Впрочем добре разбрах с какво се занимаваш. И разбрах, че нямаш никаква власт над строителите... Всеки селски глупак може повече от теб. Какво да правя с теб? Какво да правя с теб, след като си вече тук?

— Тръгвам си — каза Атос уморено. — Довиждане.

— Не, почакай, — каза тя. Атос усети нажежени клеци, които стиснаха лактите му. Дръпна се, но беше безсмислено. Жената разсъждаваше на глас: — Те не стават абсолютно за нищо. Да ги ловиш за разтваряне е дълго и безсмислено, още повече, че плътта им

не струва. И почти нищо не могат, дори онези умници от Белите скали. Но пък са многобройни и е глупаво да ги оставиш просто така. Но защо да мисля за това? Има нощни работници, нека те да мислят... — Тя махна с ръка, обърна се и бавно, поклащайки се, навлезе сред тръстиките.

И тогава Атос почувства, че го връщат на пътеката. Лактите му се схванаха и сякаш се овъглиха. Той се дръпна с всички сили, но менгемето се стегна още повече. Не разбираше какво го очаква и къде го водят, но внезапно си спомни отминалата нощ, призраците на Карл и Валентин в черния квадрат на рамката на ниската врата и отчаяните стонове и вопли от болка. Тогава се изхитри и ритна мъртвеца, ритна назад, наслуки, но с всички сили. Кракът му потъна в нещо меко и горещо. Мъртвецът изгрухтя и отслаби хватката. Атос падна по лице в тревата, скочи и се обърна — мъртвецът отново го приближаваше с широко разперени неимоверно дълги ръце. Беше страшно и Атос закрещя. Нямахше нищо под ръка — нито тревобой, нито закваска, нито тояга, нито камък. Меката топла земя под краката му жвакаше. След това си спомни, бръкна в пазвата си и когато мъртвецът се наведе над него, той го удари със скалпела някъде между очите, замижа и натисна с цялото си тяло — разпори го от горе до долу, после падна.

Лежеше, притиснал буза в тревата, и следеше съществуването, което се люлееше бавно и се разтваряше като куфар по цялата дължина на белезникавото си туловище. След това мъртвецът отстъпи и рухна, като опръска всичко наоколо с гъста бяла течност. Потръпна няколко пъти и замря. Тогава Атос стана и тръгна. По пътеката.

Смътно си спомняше, че искаше да изчака някого, че искаше да узнае нещо, че имаше намерение да направи нещо. Но всичко това беше вече несъществуващо. Трябваше да се махне далеч, макар да осъзнаваше, че никъде няма да може да отиде. Нито той, нито много, много други.

8

Атос се събуди, отвори очи и се вторачи в ниския, покрит с варни вадички таван. По него вървяха мравки. Отдясно наляво натоварени, отляво надясно — празни. Преди месец беше обратното и преди месец имаше Нава. А иначе нищо друго не се беше променило. „Вдругиден тръгваме“, помисли си той.

На масата седеше старецът, гледаше го и си чоплеше ухото. Старецът беше съвсем измършавял, очите му бяха хлътнали, зъбите в устата му бяха на свършване. Вероятно скоро щеше да умре.

— Какво става, Мълчаливецо? — през плач попита дядката. — Нищичко няма за ядене, откакто ти отнеха Нава, в къщата няма нищо за ядене, казвах ти: не ходи, не бива. Защо замина? На Куция му дотегна и тръгна, ама разбира ли Куция какво бива и какво не бива? И Куция не разбира, и баща му беше същият, и дядо му беше като него, и целият им Куц род си беше такъв, затова всички измряха и Куция обезателно ще гушне букета, къде ще се дене... А може би, Мълчаливецо, все пак ти се намира храна, може нещичко да си скътал, а? Ако си скрил, вади я, защото искам да ям, без храна не мога, цял живот ям и свикнах вече. Но Нава сега я няма, Опашатия го уби дърво... У него винаги имаше много ядене, по три гърнета наведнъж изяждах при него, макар че неговата храна винаги беше недовтасала и сигурно затова го уби дървото.

Атос стана и затършува из тайниците, оборудвани от Нава. Ядене наистина нямаше. Тогава излезе от къщи, свърна вляво и пое към площада, към дома на Пестника. Старецът се влачеше подире му. На полето нестройно и монотонно припяваха: „Хей сей по-весело! Наляво сей, надясно сей!“. От гората им отвърщаше ехо. Сега всяка сутрин на Атос му се струваше, че гората се е преместила по-близо. Но не беше така, а и да беше, едва ли човешкото око можеше да го забележи. И мъртъвците в гората не се бяха увеличили. Но Атос вече знаеше какво представляват те и ги мразеше. Когато от гората излизаше мъртвец, се разнасяха викове: „Мълчаливецо! Мълчаливецо!“. Той отиваше и

унищожаваше съществото със скалпела — бързо, сигурно, с жестока наслада. Цялото село се събираше да наблюдава зрелището и винаги ахкаха в един глас, винаги закриваха очи с длани, когато на обвитото с пара тяло зейваше страшна рана. Дечицата повече не се закачаха с Мълчаливеца, до смърт се страхуваха от него, бягаха и се криеха, щом се появеше. Вечер вкъщи хората си шепнеха за скалпела.

Насред площада в тревата стърчеше Слухаря, обгърнат от виолетов облак, с вдигнати към небето ръце, със стъклен поглед и с пяна на уста. Наоколо се бяха скупчили любопитни деца и слушаха зяпнали. Атос също спря да послуша. (Децата мигом се пръснаха.)

— В битката се включват нови и нови... — с тенекиен глас мърмореше Слухаря. — Победно движение... обширни места за почивка... нови отряди от приятелки... Спокойствие и сливане...

Атос продължи нататък. От сутринта главата му беше бистра, усещаше, че може да мисли, и се сети, че това бълнуване на Слухаря е навярно една от най-древните традиции не само на това село, а на всички села, защото Ново село също имаше свой слухар. Старецът веднъж се хвалеше какви слухари е имало, когато бил дете; можеше да си представи времената, когато мнозина са знаели какво е Обсебване, когато са били заинтересовани да го знаят мнозина, или поне са мислели, че са заинтересовани, а после се е разбрало, че може прекрасно да се мине без тези мнозина — когато са се научили да управляват виолетовата мъгла и от виолетовите облаци излезли първите мъртъвци, и първите села се оказали на дъното на първите триъгълни езера, и възникнали първите отряди от приятелки... А традицията останала, също толкова безсмислена като цялата тази гора, като всичките тези изкуствени чудовища и Градове, откъдето идва разрушение и където никой не знае какво представлява то, но са съгласни, че е необходимо и полезно; безсмислена, както е безсмислена всяка закономерност, наблюдавана не от спокойните очи на естествоизпитателя... Атос се зарадва: стори му се, че най-сетне е съумял смислено да формулира главното, и не само да го формулира, но и да намери в него своето място... „Не сънувам, аз съм тук, не съм естествоизпитател, аз съм частица, която играе тази закономерност.“

Огледа се за Слухаря. Той клечеше в тревата с обичайния си вид на зашеметен и въртеше глава, постепенно осъзнавайки къде е и кой е. Навярно вече много векове хиляди Слухари в хиляди селца, изгубени в

горите на огромния континент, излизат всяка сутрин на пустите сега площади и мърморят непонятни, отдавна загубили смисъл фрази за приятелки, за Обсебване, сливане и покой; фрази, които се предават на хиляди хора от хиляди Градове, където също са забравили защо и на кого е необходимо това.

Пестника безшумно се приближи отзад и го плесна между плешките.

— Стои тук и се звери — каза той. — Един също така се зверил, зверил, счупили му ръцете и краката, и вече не се звери. Кога тръгваме, Мълчаливецо? Докога ще ме баламосваш? Мойта дъртата отиде в друга къща, аз вече трета нощ нощувам у старейшината, а довечера мисля да отида при вдовицата на Опашатия. Храната дотолкова се скапа, че дори онзи дядка не ще да кльопа, цупи се и казва: „Всичко при тебе е прокиснало, не само не се яде, но и смърди, та се не трае...“ Само че за Дяволските скали аз не тръгвам, Мълчаливецо, а ще тръгна с тебе за Града, там ще се сдобием с женички. Ако налетим на крадци, ще им дадем половината без съжаление, а другата половина ще доведем на село, няма защо да плуват там за тоя що духа, нека тук си живуркат. Една така плувала, плувала, па като я фраснали по носа — и вече не плува, и вода не може да гледа. Слушай, Мълчаливецо, да не си излъгал за Града, или ти се е привидял. Крадците са ти откраднали Нава и на теб от мъка ти се е привидяло. Ето Куция не вярва и смята, че ти се е привидяло. Какъв е този Град в езеро? Всички разправяха, че е на хълм, а не в езеро. Че нима в езеро може да се живее, ние там ще се удавим, там има вода, нищо че вътре има и жени. Аз във водата за тях няма да вляза, не мога да плувам, пък и за какво? Мога най-много на брега да стоя, докато ти ги измъкваш от водата... Та значи, влизаш в езерото, а аз стоя на сушата и двамата с теб бързо ще се справим...

— Откърши ли си тояга? — попита Атос.

— Че къде да ти намеря сопа в гората? — възрази Пестника. — За тояга трябва да се отиде на блатото. А аз нямам време, пазех храната, за да не я изплюска дядката, пък и за какво ми е тояга, като нямам намерение да се бия с никого... Един така се бил, бил...

— Добре — каза Атос. — Сам ще ти отчупя сопа. Вдругиден тръгваме.

Той се обърна и пое обратно. Пестника не се бе променил. И никой от тях нямаше да се промени. Колкото и да се стараеше да им втълпи, те нищо не бяха разбрали, а може би не бяха му повярвали. Идеята за надвисналата опасност просто не се помества в главите им. Гибелта се приближаваше твърде бавно. А бе започнала да се приближава твърде отдавна. Може би имаше връзка с това, че гибелта е понятие, свързано с един миг, с катастрофа. Те не умееха да обобщават, не умееха да мислят за света извън своето село. Имаше село и имаше гора. Гората беше по-силна, но гората винаги е *била* и винаги ще *бъде* по-силна. Какво общо има тук гибелта. Такъв е животът. Един ден те ще се усетят. Когато не останат повече жени, когато блатата дойдат до праговете им, когато наред улицата изригнат гейзери и селото започне да потъва под водата... Впрочем може би и тогава няма да се опомнят — просто ще кажат: „Тук вече не може да се живее“ — и ще идат в Ново село...

Куция седеше на прага, поливаше поникналите през нощта гъби със закваска и се готвеше да закусва.

— Сядай — покани той Атос приветливо. — Ще хапнеш ли? Гъбите са хубави.

— Да — отвърна Атос и седна до него.

— Хапни, хапни — подкани го Куция. — Няма я Нава вече, кога ще свикнеш без нея... Чувам, че пак тръгваш... Защо така не ти се седи вкъщи? Ако си седиш вкъщи, ще ти бъде добре. За Тръстиките ли тръгваш, или за Мравуняците? В Тръстиките бих дошъл. Завиваме по улицата вдясно, после през рядката горичка, пътьом ще наберем гъбки, ще вземем закваска и направо на място ще хапнем, там гъбите са чудесни, в село такива не растат, пък и другаде ги няма, и там яж, яж — до насита. А като хапнем, излизаме от горичката, покрай Хлебното блато пак ще хапнем, добро жито се ражда там, сладко, просто да се чудиш, че в мочурище може такава жито да расте... А после, разбира се, право след слънцето, след три дни ходене си в Тръстиките...

— Ние с теб ще идем на Дяволските скали — търпеливо му напомни Атос. — Тръгваме вдругиден. Пестника също идва.

Куция поклати глава със съмнение.

— На Дяволските скали... — повтори той. — Не, Мълчаливецо, до Дяволските скали няма да стигнем. Знаеш ли къде са Дяволските скали? Може изобщо да не съществуват, само така да си приказват:

скали, Дяволски... Тъй че за Дяволските скали не тръгвам, не вярвам в тях. Виж, да беше за Града, или по-добре за Мравуняците, ей ги де са, на хвърлей място, тогава идвам. Слушай, Мълчаливецо, що не поемем към Мравуняците? И Пестника ще дойде. В Мравуняците не съм стъпвал, откак си повредих крака. Нава ме молеше: да идем, вика, в Мравуняците. Много ѝ се искаше да види дупката, в която си повредих крака, а аз ѝ казвах, че не помня къде е тази дупка, и изобщо Мравуняците може вече да ги няма, отдавна не съм ходил там...

Атос дъвчеше гъби и наблюдаваше Куция. А онзи приказваше ли, приказваше, приказваше за Тръстиките, за Мравуняците, очите му бяха сведени и рядко поглеждаше към него. Атос изведнъж си помисли, че Куция само с него разговаря така — като със слабоумен, като с човек, неспособен да се съсредоточи на една мисъл. А Куция иначе беше виден оратор и добър опонент, с него се съветваше дори старейшината, а старецът направо го бе страх от него и не го обичаше. Куция е бил най-добрият приятел и спътник на известния Обида-Мъченик, човек, търсец и с неспокоен дух, но не открил нищо и загинал нейде из гората... И тогава Атос разбра, че Куция просто не иска да го пуска в гората, страх го е за него, че Куция е добър и умен човек, но гората за него е гора — опасно и гибелно място, където мнозина са отивали, но малцина са се връщали. И ако малоумният Мълчаливец е успял веднъж да се върне, изгубвайки там момичето си, то втори път подобно чудо няма да се случи.

— Слушай, Куция — каза той. — Чуй ме внимателно и ми повярвай. Аз не съм луд и не отивам към Дяволските скали, защото не ми се седи вкъщи. Хората, които живеят на Дяволските скали, са единствените, които биха могли да спасят селото. При тях отивам. Разбираш ли, че отивам да ги викам на помощ.

Куция го гледаше. Бледите му очи бяха непроницаеми.

— Ами да — каза той. — Напълно те разбирам. Ще излезем оттук, ще свърнем наляво, ще стигнем полето и покрай двата камъка ще излезем на пътеката, веднага ще я познаем — там има толкова много камъни, че краката да си строшиш. Ама ти яж гъби, Мълчаливецо, хапни си, добри са... Та по тази пътека, значи, ще стигнем до гъбеното село, за него май ти разказвах. Пусто е, обрасло цялото с гъби, но не като тези, например, а гнусни, няма да ядем от тях. От тях се боledува и може да се умре. В това село няма да се

спираме, а веднага ще го отминем и след време ще стигнем до селото на чудаците, където гърнетата се правят от глина — ето какво измислиха, след като през тях мина синята трева. И нищо не им се случи, само дето започнаха да правят гърнета от пръст... И там няма да спираме, няма какво да правим там, а веднага след това вдясно, и ето ти я глинестата поляна.

Атос го гледаше и мислеше. Обречени. Нещастни обречени. Наистина не знаеха, че са нещастни. Не знаят, че силните на тази планета ги смятат за излишни, за жалка грешка. Не знаят, че стопаните, заети със своята непонятна планетна дейност, вече са насочили към тях облаци управляеми вируси, колони от работи и стените на гората. Не знаят, че за тях всичко вече е предопределено, че бъдещето на човечеството на тази планета е в партеногенеза и раят е в топлите езера. А което е най-страшното — историческата истина на тази планета не е на тяхна страна, не знаят, че те са реликти, осъдени на гибел от обективните закони, и че да им помагаш, означава да вървиш срещу прогреса, да задържаш прогреса... „Но мен това не ме засяга — помисли си Атос. — Какво общо имам с техния прогрес, това не е моят прогрес, пък и го наричам прогрес само защото няма друга подходяща дума за обозначение на обективния ход на историята. Тук не главата избира, тук избира сърцето. Може би, макар сега да виждам, че това е невъзможно, но да предположим... Ако приятелките ме бяха взели, ако ме бяха излекували и приласкали, ако ме бяха приели като свой, ако ме бяха съжалили, може би тогава щях да се пречупя и да обединя сърце и разум, щях да застана на страната на този прогрес и Куция би бил за мен просто досадна грешка, която доста дълго поправяме... Но мен ме спаси, отгледа и приласка Куция и неговото село стана моето село, неговите беди станаха моите беди, и неговите ужаси станаха мои ужаси... Какво като Куция е само досадно камъче в мелницата на техния прогрес. Ще направя всичко според силите си това камъче да спре мелницата и ако стигна до Базата, ще направя всичко тази мелница да спре. Ако не успея, а почти сигурно е, че няма да успея да убедя колегите, ще се върна сам, но вече не със скалпел... Тогава ще видим.“

— Значи се разбрахме — каза той. — Вдругиден тръгваме.

— Разбира се! — веднага отвърна Куция. — Оттук веднага наляво...

На полето се вдигна глъчка. Жените писнаха. Много гласове закрещяха в хор:

— Мълчаливецо! Мълчаливецо!

Куция трепна.

— Да вървим! — каза той и бързо стана. — Хайде, искам да погледам.

Атос стана, извади скалпела от пазвата си и тръгна към края на гората.

9

— Днес най-сетне отлитаме — каза Турнен.

— Поздравления — рече Леонид Андреевич. — А аз ще остана още малко.

Той хвърли камъче и то потъна в облака. Облачето беше съвсем близо, току под краката му. Гората не се виждаше. Леонид Андреевич легна по гръб, провеси босите си крака в пропастта и подложи длани под главата си. Турнен клечеше близо до него и го наблюдаваше внимателно, без да се усмихва.

— Вие наистина сте боязлив човек, Горбовски — каза той.

— Да, много — съгласи се Леонид Андреевич. — Но знаете ли, Тойво, струва си да се огледате наоколо и ще видите десетки и стотици извънредно смели, безумно храбри хора... Дори ми доскучава и ми се иска разнообразие. Не е ли така?

— Вярно е — съгласи се Турнен, свеждайки поглед. — Но аз се страхувам само за един човек.

— За себе си — каза Горбовски.

— В крайна сметка да. А вие?

— В крайна сметка и аз така.

— Ние с вас сме скучни хора — каза Турнен.

— Ужасно — каза Леонид Андреевич. — Знаете ли, че чувствам как с всеки изминал ден ставам все по-скучен и по-скучен. Преди около мен винаги се тълпяха хора, смееха се, защото бях забавен. А сега сте само вие... и не се смеете. Разбирате ли, превърнах се в тежък човек. Уважаван, да. Авторитетен, също да. Но вече не съм приятен. А не съм свикнал с това и ме боли.

— Ще свикнете — рече Турнен. — Ако преди това не умрете от страх, ще свикнете. По принцип сте се заели с най-неблагодарната работа, която може да си представи човек. Вие разсъждавате за смисъла на живота на всички хора, а те не обичат това. Хората предпочитат да приемат живота такъв, какъвто е. Животът няма смисъл. Постъпките нямат смисъл. Ако постъпката ви е донесла

удоволствие, добре, ако ли не — значи е била безсмислена. Напразно се хабите, Горбовски.

Леонид Андреевич вдигна краката си от пропастта и легна настрани.

— Виж ти, какви обобщения — каза той. — Защо съдите за всички по себе си?

— Защо за всички? Вас това не ви засяга.

— Това не засяга мнозина.

— А, не. Едва ли мнозина. Вие имате някакъв изострен интерес към последствията, Горбовски. Болшинството хора не го притежават и го считат за маловажно. Те дори могат да предвидят последствията, но това не прониква в кръвта им и те действат, изхождайки не от последствията, а от някакви съвсем други съображения.

— Това е вече друга работа — каза Леонид Андреевич. — Тук съм съгласен с вас. Не съм съгласен само с това, че тези други съображения са винаги собственото удоволствие.

— Удоволствието е широко понятие.

— А — прекъсна го Леонид Андреевич, — тогава съм напълно съгласен с вас.

— Най-сетне — каза Турнен язвително. — Тъкмо си мислех какво да правя, ако не се съгласите. Вече се канех да ви попитам направо: защо всъщност седите тук, Горбовски?

— Но нали не ме питате?

— По принцип не, защото и без това зная.

Леонид Андреевич го изгледа с възхищение.

— Наистина ли? — попита той. — А аз си мислех, че успешно съм се законспирирал.

— А защо сте се законспирирали?

— Иначе ще ми се смеят, Тойво. И то не с онзи смях, който съм свикнал да чувам около себе си.

— Ще свикнете — каза Турнен. — Като спасите човечеството два-три пъти, ще свикнете. Чудак сте все пак. На човечеството изобщо не му трябва да бъде спасявано.

Леонид Андреевич obu чехлите си, помисли и каза:

— Имате известно право. На мен ми е необходимо човечеството да бъде в безопасност. Сигурно аз съм най-големият егоист на света. Не мислите ли, Тойво?

— Без съмнение — каза Турнен. — Защото вие искате на цялото човечество да му е добре само за да може на вас да ви е добре.

— Но, Тойво! — кресна Леонид Андреевич и дори леко се удари с юмрук в гърдите. — Нима не виждате, че всички станаха като деца? Нима не ви се иска да издигнете ограда около пропастта, край която играят? Ето тук, например — той посочи с пръст надолу. — Неотдавна, когато седях на края, вие се хванахте за сърцето, беше ви страх, а аз виждам как двайсет милиарда седят с провиснали в пропастта крака, бутат се, шегуват се, хвърлят камъчета и всеки се опитва да хвърли по-голям, а в пропастта има мъгла и не е ясно кого ще събудят там, в мъглата. Все едно им е, просто им е приятно, че напрягат мускулулус глутеус^[1], а аз ги обичам и не мога...

— Всъщност от какво ви е страх? — попита раздразнено Турнен. — Човечеството не е способно да си постави задачи, които не може да разреши.

Леонид Андреевич го погледна с любопитство.

— Наистина ли мислите така? — попита той. — Жалко. Ето оттам — той посочи с пръст надолу — може да изскочи брат по разум и да каже: „Хора, помогнете ни да унищожим гората.“ И ние какво ще му отговорим?

— Ще му отвърнем: „С удоволствие.“ И ще я унищожим. Като стой, та гледай.

— Не — възрази Леонид Андреевич. — Защото едва ще се захванем за работа и ще се окаже, че гората също ни е роднина по разум, но първи братовчед. Брат ни е хуманоид, а първият братовчед не е хуманоид. Е?

— Човек може да си представи всичко — каза Турнен.

— Точно така — каза Горбовски. — Затова аз седя тук. Вие ме питате от какво се боя. Не се страхувам от задачите, които си поставя човечеството, а от задачите, които може да ни постави някой друг. Само се казва, че човек е всемогъщ, защото, видите ли, притежавал разум. Човекът е най-нежното, най-трепетното същество, толкова е лесно да го обидиш, да го разочароваш, да го убиеш морално. Той има не само разум. Той има и така наречената душа. И това, което е добро и лесно за разума, може да се окаже съдбоносно за душата. А аз не желая цялото човечество, с изключение на някои глупаци, да се черви и да го мъчат угризения на съвестта или да страда от своята

непълноценност и от съзнание за своята безпомощност, когато пред него бъдат поставени задачи, които то не си е поставяло. Всичкото това аз го преживях във фантазиите си и не го пожелавам никому. И ето сега седя и чакам.

— Много трогателно — каза Турнен. — И абсолютно безсмислено.

— Защото се опитах да ви въздействам емоционално — тъжно каза Леонид Андреевич. — Ще се опитам да ви убедя с логика. Разбирате ли, Тойво, възможността за неразрешими задачи може да се предскаже априори. Както е известно, науката е безразлична към морала. Но само дотогава, докато неин обект не стане разумът. Достатъчно е да си спомним проблемите на евгениката и на разумните машини... Зная, че ще кажете, че това е наш вътрешен проблем. Тогава да вземем същата тази разумна гора. Тя може да бъде обект на спокойно внимателно изучаване, докато е само гора. Но ако воюва с други разумни същества, въпросът от научен се превръща в морален за нас. Ние сме длъжни да решим на чия страна да бъдем, а не сме в състояние да го направим, защото науката не решава морални проблеми, а моралът сам по себе си е лишен от логика, той ни е зададен преди нас и не отговаря на въпроса „Защо така, а не иначе“. Ясно ли се изразявам?

— Слушайте, Горбовски — каза Турнен. — Какво толкова сте се захванали с разумната гора? Вие наистина ли смятате, че тази гора е надарена с разум?

Леонид Андреевич се приближи до края и погледна в пропастта.

— Не — каза той. — Едва ли... Но в нея има нещо нездравно от гледна точка на нашия морал. Тя не ми харесва. Нищо в нея не ми харесва. Не ми харесва как мирише, как изглежда, колко е хлъзгава, колко е непостоянна. Колко е лъжлива и как се преструва... Не, гадна е тази гора, Тойво. Тя ще проговори. Аз зная, че ще проговори.

— Да вървим да ви изследвам — предложи Тойво. — За сбогом.

— Не — каза Леонид Андреевич. — Хайде по-добре да вечеряме. И ще отворим бутилка вино.

— Няма да ни дадат — каза Тойво със съмнение.

— Ще помоля Пол — каза Леонид Андреевич. — Струва ми се, че имам известно влияние над него.

Той се наведе, събра в шепа останалите камъчета и ги хвърли
долу. Надалече. В мъглата. В гората, която щеше да проговори.
Тойво, с ръце на гърба, вече нетърпеливо изкачваше стълбата.

---

[1] *Musculus gluteus* (лат.) — седалищен мускул. — Бел.прев. ↑

ЧАСТНИ ПРЕДПОЛОЖЕНИЯ

1

ПОЕТЪТ АЛЕКСАНДЪР КУДРЯШОВ

Валя Петров дойде при мен лично да ми съобщи за това. Свали баретата от главата си, приглади косата си и каза:

— Край, Саня, всичко е решено.

Седна в ниското кресло до масата и протегна дългите си крака. Погледна ме и се усмихна. Аз попитах:

— Кога?

— След десет дни. — Той въртеше между пръстите си баретата, сгъваше я и я изглаждаше. — Все пак назначиха мен. Почти бях загубил надежда.

— Защо — казах аз. — Ти си опитен космонавт.

— Това няма значение.

Извадих от хладилника мед и лимонов сок. Смесихме ги и пихме.

— Стартираме от „Цифей“ — обяви той.

— Къде е това?

— Извънземна станция. Спътник е на Луната.

— Виж ти. Мислех, че Цифей е съзвездие.

— Съзвездието е Цефей — поясни той. — А „цифей“ на китайски означава „старт“. Всъщност това е стартова площадка за фотонни кораби.

Той остави чашата на масата, сложи си такето, стана и протегна ръка.

— Добре — каза той. — Тръгвам.

— А Ружена? Тя знае ли вече?

— Не. Още не знае. Не съм й казал.

Отново седна в креслото. Мълчахме.

— Задълго ли? — попитах аз.

— Не, не много — отвърна той. — Всъщност ние правехме сметка да се върнем след двеста години. Или след двеста и петдесет.

Ваши, земни, разбира се. Много високи скорости, почти кръгло „це“^[1].
Добре... Трябва да тръгвам. — Но той не стана.

— Да пийнем вино — предложих аз.

— Хайде.

Чукнахме се и изпихме по чаша златисто „Ява“.

— Знаеш ли — каза той. — Дори не ми се вярва. Ами преди нас стартира Горбовски, а преди него Биков. Аз съм третият. Готвят се още две експедиции. И сигурно ще има още няколко. За нас това са подробности. Експедицията е за десет години, най-много за петнайсет.

— Да, да, разбира се — промърморих аз. — Айнщайновото съкращаване на времето и всичко останало...

Той стана.

— Тръгвам. Ще ме изпратиш ли?

Кимнах. Той оправи такето си и се насочи към вратата. Там се спря.

— Благодаря ти, Саня — каза той.

Не отговорих. Просто не можех да кажа нито дума.

* * *

С Петров на „Муромец“ заминаваха още пет човека. Трима познавах: Лари Ларсен, Сергей Завялов и Сабуро Микими. Ларсен беше мой приятел, макар и не толкова близък като Валя. Изпращачите бяха десетина. Когато до старта оставаше около час, всички седнахме в каюткомпанията на „Цифей“. На „Цифей“ нямаше земно притегляне и ние обухме обувки с магнитни подметки. Ружена и Валя се държах за ръце. Ружена се бе променила доста. Беше отслабнала, очите ѝ бяха станали още по-големи и тя непрекъснато хапеше долната си устна. Беше изключително красива, дори не съм си представял, че една жена може да бъде толкова красива. Валя държеше ръката ѝ и се усмихваше. Стори ми се, че той мислено вече се носеше със страшна скорост сред далечните звезди. Двамата с Ружена мълчаха. Само веднъж тя каза нещо тихичко и той я погали по ръката.

Останалите също мълчаха. Една млада девойка в оранжеви дрехи изпращаше космонавт, когото не познавах, и от време на време хлипаше. Той се изчервяваше и я потупваше по рамото. Изпитвах

удивление и недоверие. Неведнъж съм имал възможността да изпращам хора в Пространството. Останалите сигурно също. Но сега всичко бе по-различно. С тези шестимата се прощавахме завинаги. Помислих си, че ще се върнат, когато никой от нас няма да е вече жив — нито аз, нито Ружена, нито момичето в оранжево. Ще ги посрещнат нашите потомци. Може би дори техните собствени потомци. След едно столетие Валя Петров ще се запознае с момиче с фамилия Петрова. „Всъщност познавах един Петров — ще каже Валя. — Той беше началник на Третата звездна експедиция. От деца бяхме приятели. Вие да не сте негова внучка?“ — „Да — ще рече момичето. — Само че не внучка, а пра- пра- пра- пра...“

— Не тъгувай — каза Валя високо.

— Не тъгувам — отвърна Ружена.

— Това е много важно.

— Разбирам.

— Не — каза Петров, — не разбираш, Руженка! Ти изобщо нищо не разбираш. Ето, и Александър не разбира. Седи и си мисли: „Защо им е нужно това?“ Нали, Саня?

Той се смееше. Но не отгатна за какво мислех. Познавах го от дете и много го обичах. Но той беше много различен от мен. Винаги ми се е струвало, че ми се подиграва. Той беше от друга порода хора. Падаше си малко хвалипръцко и позъор. И бе необикновено смел. Малцина се решаваха на шегите, които си позволяваше той, а онези, които се решаваха, или отстъпваха, или загиваха. Но той винаги успяваше. С усмивка се разхождаше над пропастите. Сигурно много се харесваше такъв — весел, небрежен и неуязвим. Другите също го обичаха. И Ружена го обичаше. Той и в двайсет и четвърти век щеше да влезе така — весело усмихвайки се и потупвайки износената си обувка с пръчица, отрязана Бог знае на коя планета.

В каюткомпанията влезе беловлас загорял юноша и каза:

— Време е.

Ние станахме. Девојката в оранжево изхлипа високо. Погледнах към Ружена и Петров. Те се прегърнаха и той зарови нос в косите ѝ.

— Край — каза той. — Прощавай, писанке.

Ружена мълчеше.

— Не тъгувай — добави Валя.

Тя се отдели от него и се опита да си оправи прическата. Косата ѝ не се подчиняваше.

— Върви — помоли тя. — Върви. Не мога повече. Моля те, върви. — Имаше нисък, необичайно равен глас. — Сбогом!

Той я целуна и без да я изпуска от поглед, заотстъпва към изхода. Вървеше, тропайки по пода с магнитните подметки, и не преставаше да я гледа, сякаш се страхуваше да не го застреля в гръб. Лицето му беше бяло, устните му бяха бели, но той се усмихваше. При люка го захриха едрият Лари Ларсен, непознатият космонавт, когото изпращаше момичето в оранжево, още един непознат и накрая Серьожа Завялов.

— Довиждане, Руженка! — извика Петров.

Едва след това си спомних, че каза „довиждане“, и си помислих, че е сбъркал.

Когато те излязоха и люкът хлопна, беловласият юноша натисна някакви копчета в стената. Оказа се, че сферичният таван на каюткомпанията служи и за нещо като стереоекран. Видяхме „Муромец“. Това беше първокласен кораб с правопоточен фотонен аниhilационен двигател. Той улавяше и изгаряше в реактора си космическа газ и прах и още някои неща, каквито имаше в Пространството, и можеше да измине неограничени разстояния. Скоростта му също беше неограничена, разбира се, в рамките на светлинната бариера. Беше с огромни размери, около половин километър дълъг. Но на нас ни се струваше като сребърна играчка, увиснала в центъра на екрана, на фона на безбройните звезди.

Гледахме го като омагьосани. После някой се изсекна силно, май беше девойката в оранжево. Екранът се освети. Светлината беше много ярка, като мълния, бяла и лилава. Ослепи ме. А когато разноцветните петна пред очите ми се разсеяха, на екрана бяха останали само звездите.

— Стартираха! — извика беловласият юноша. Според мен той завиждаше.

— Отлетя... — прошепна Ружена.

Приблужи се до мен, крачейки тромаво с подкованите обувки, и положи ръка на ръкава ми. Пръстите ѝ трепереха.

— Много ми е тъжно, Саня. Страхувам се.

— Ако ми позволиш, ще бъда до теб — уверих я аз.

Но тя не позволи. Върнахме се в Новосибирск и се разделихме. Аз се заех с поемата. Искаше ми се да напиша голяма поема за хората, които летят сред звездите, и за жената, която остава на прекрасната зелена Земя. Как стои пред отлитащия приятел и казва с нисък, равен глас: „Върви. Не мога повече. Моля те, върви.“ А той се усмихва с побелели устни.

През една ранна утрин половин година след това Ружена ми се обади. Беше бледа и с огромни очи, както тогава на „Цифей“. Но си помислих, че вината е във виолетовия оттенък на видеоекрана.

— Саня — каза Ружена. — Чакам те на летището, стратоплан ЛТ-347. Идвай незабавно.

Нищо не разбрах и попитах какво се е случило. Но тя повтори: „Чакам те“ и затвори.

На най-близкия площад взех хеликоптер и полетях към летището. Утрото бе ясно и прохладно. Това малко ме поуспокои. На аерогарата ме отведоха до голям пътнически стратоплан, готов за полет. Щом се качих, машината излетя. Ударих се в някаква рама. После видях Ружена и седнах до нея. Тя действително беше бледа и хапеше долната си устна.

— Накъде летим? — осведомих се аз.

— Към Северния ракетодрум — отвърна тя. Дълго мълча, но изведнъж каза: — Валентин се е върнал.

— Какво?

Какво бих могъл да кажа? Полетът трая два часа и за два часа не казахме нито дума. Затова пък другите пътници не млъкваха. Всички бяха много възбудени и настроени недоверчиво. Никой не разбираше защо „Муромец“ се е върнал. Разбрах, че снощи се е получила радиограма от Петров: началникът на Трета звездна експедиция съобщаваше, че на „Муромец“ излезли от строя някакви прибори и той е принуден да кацне на Земята, а не на външна станция.

— Петров просто се е изплашил — каза възрастен дебел мъж, който седеше зад нас. — Нищо чудно. Това се случва в Пространството.

Гледах Ружена и забелязах как брадичката ѝ трепна. Но тя не се обърна. Не си струваше. Петров *не можеше* да се уплаши.

— Така беше с Конго — потвърди някой.

— А паралелният прием? — попита един млад космонавт с белези по лицето и злобни очи.

И всички започнаха да разсъждават за паралелния прием. Оказва се, че и преди и след радиограмата на Петров от „Муромец“ неизвестно защо продължили да идват сигнали, отправени още през първата седмица от полета. Те били много изкривени, но във всеки от тях личало рутинното „ВН“ — „всичко е наред“. Спорът беше в апогея си, когато стратопланът започна да се снижава.

Бяхме закъснели. „Муромец“ вече бе кацнал и ние направихме два кръга над него. Разгледах го добре. Това вече не бе играчка за елха. Насред тундрата под синьото небе стоеше наклонено грамадно съоръжение, разядено от неизвестни сили и покрито със странни вадички. От него се издигаше розова пара.

— Това от страх ли е? — обади се космонавтът с белязаното лице.

Стратопланът се приземи на десет километра от „Муромец“. Поблизко не беше възможно — корабът бе заразил местността при кацането си. Излязохме. Горната част на кораба висеше като черна сянка над хоризонта. От земята се вдигаше влажна пара, времето се влачеше адски бавно. Кацнаха още няколко стратоплана. Ние чакахме. Накрая се чу тракане, хеликоптер прелетя ниско над главите ни и кацна на стотина крачки от нас.

После се случи чудо.

От вертолета излязоха трима и бавно тръгнаха към нас. Най-отпред вървеше висок слаб човек с вехт комбинезон. Вървеше и потупваше крака си с пръчка с изумруден цвят. Следваше го нисък мъж с пухкава рижа брада и още един сух и прегърбен. Ние мълчахме. Все още не вярвахме. Тримата се приближиха и тогава Ружена изкрещя:

— Валя!

Човекът с износения комбинезон спря, захвърли пръчката и почти тичешком се устреми към нас. Лицето му бе странно — без устни. Или бе толкова червено, че устните не личаха, или пък бяха прекалено бледи. Но веднага познах Петров. Впрочем, кой освен Петров можеше да долети с „Муромец“? Но този Петров беше доста остарял и без лява ръка — празният ръкав бе пъхнат под колана на комбинезона. И все пак това беше Петров!

Ружена се затича насреща му. Те се прегърнаха. Човекът с рижата брада и прегърбеният също спряха. Това бяха Лари Ларсен и онзи непознат пилот, когото девойката в оранжево изпращаше преди половин година.

Ние ги наобиколихме мълчаливо. Не сваляхме очи от тях. Петров каза тържествено:

— Здравейте, другари! Прощавайте, но мнозина от вас вероятно съм забравил. За последен път се видяхме преди седемнайсет години...

Никой от нас не продума.

— Кой е началникът на ракетодрума? — попита Петров.

— Аз — каза началникът на Северния ракетодрум.

— Загубихме нашите автотоварачи — каза Петров. — Моля ви, разтоварете кораба. Докарали сме много интересни неща.

Началникът на Северния ракетодрум го гледаше с ужас и възхита.

— Само не пипайте шести отсек, става ли? Там има две мумии. Сергей Завялов и Сабуро Микими... Докарахме ги, за да ги погребем на Земята. Возим ги вече пет години. Нали, Лари?

— Да — каза Лари Ларсен. — Сергей Завялов го пазим пет години, а Микими — от четири. Порта остана там. — Лари се усмихна, брадата му се затресе и той заплака.

Петров се обърна към Ружена.

— Да вървим, Руженка. Хайде. Ние се върнахме и докарахме на Земята като подарък далечни светове. Виждаш ли, върнах се...

Тя го погледна така, както никога никоя жена не ме е гледала и няма да ме погледне.

— Да... — каза тя. — Ти се върна...

Тя затвори очи и поклати глава. Те тръгнаха през тълпата прегърнати и ние се отдръпнахме, за да им направим път.

На „Цифей“ тя се прощаваше с него завинаги. А се срещнаха след половин година. Той бе заминал за двеста години. А се бе върнал след седемнайсет. Беше успял да го направи. Той винаги във всичко успяваше. Но как?

Не зная как да обясня това и може ли да бъде обяснено. Аз съм само един поет. Не съм физик.

---

[1] С „с“ се бележи скоростта на светлината. — Бел.ред. ↑

2

АРТИСТКАТА РУЖЕНА НАСКОВА

— Ще вали — каза Валя.

Седяхме на дивана пред балкона и гледахме към ниското небе над матовите покриви на града.

— Дъжд — повтори той. — Много отдавна не съм виждал дъжд. Там нямаше дъждове.

— Защо? — попитах аз.

— Не зная. Нямаше...

Стъмваше се бързо и ние седяхме, без да палим лампите. Прегърнах го през раменете.

— Не бива, Руженка — каза той тихо.

Докоснах празния му ръкав.

— Не говори глупости!

— Но това сигурно е много неприятно.

— Не говори глупости! — повторих аз. — По-добре мълчи.

— Ние и без това непрекъснато мълчим...

Вятърът разлюля пердето и се чу как в стаята изшумоля хартия.

— Колко приятен е вятърът! — каза Валя и затвори очи.

— И вятър ли нямаше там? — попитах аз. Притиснах лице към рамото му.

— И теб те нямаше там.

В града се запалиха светлини, облаците станаха червеникави и паднаха още по-ниско. Веднага рукна дъжд и забарабани по стъклата.

— Да затворя ли балконската врата?

— О, не! Стой си! — каза той и стисна пръстите ми до болка.

— Валка! — викнах аз.

Той пусна ръката ми.

— Извинявай, Руженка, без да искам...

Погледнах го в очите.

— Станал си някак железен — казах аз. — Твърд си като камък. И много силен.

— Така и трябва — усмихна се той. — Станах невъзможно силен. Всички сака ти са силни.

— Глупости! Не е заради това...

— Да, права си — съгласи се той. — От претоварването е.

— Недей — помолих аз. — Недей да разказваш. Почакай...

Отново притиснах лице към рамото му. Дъждът продължаваше. Пред балконската врата се образува локвичка и струйка черна вода бавно се процеди в стаята. Погледнах Валя отдолу. Той гледаше черната струйка.

— Недей — прошепнах аз. — Не си спомняй. Постарай се днес да не си спомняш. Днес няма да си спомняш.

— Много ми е мъчно за Сергей — бавно каза той.

— Да. Той беше забележителен...

— Права си — каза Валя.

Спомних си как Сергей само преди година идваше при нас, другите космонавти също, и по цели ноци си крещяха един на друг на ужасна смесица от руски, френски, китайски и английски. Говореха за теорията на гравитацията, за тау-механиката, за някакви специални раздели на математиката. Аз не се опитвах да разбера нещо, а те тогава са обсъждали планове за този необикновен опит.

Не, нищо не бива да се забравя. Да не се забравя как онзи отвратителен дебелак каза: „Петров просто се е изплашил. Това се случва в Пространството.“ Как Саша Кудряшов идваше и седеше по цели вечери, прегърбен над масата, жалък и страшен. Аз знаех, че той ме обича така, че е страшно да се седи до него, и си мислех, че това е съдба. А Саня веднъж каза: „Но той може просто да загине, Ружена. Просто да загине в най-обикновен полет.“ Той го каза, защото искаше да ме утеши, но аз и досега не мога да му го простя. През цялото време исках да съм сама. Край мен кипеше разнообразен, прекрасен живот, моите роднини учеха, обичаха, строяха, а аз не можех да съм с тях. Престанах да пея, никъде не излизах, с никого не разговарях. Завиждах им. Или може би се надявах, че Валя ще извърши невъзможното. Нима това може да се забрави? И ето, той се завърна.

Валя стана, отиде до балкона и затвори вратата. Аз попитах:

— Искаш ли да прием чай?

— Аха... И още как!

Той отиде и запали лампите.

— Нищо не се е променило — каза той, оглеждайки се. — Сякаш не са минали седемнайсет години.

— Само сто осемдесет и седем дни — поправих го аз. — И седем часа.

— Да, разбира се...

Очите му заблестяха и той заприлича на предишния Валентин Петров. Той беше такъв преди много години в Дао-Рао, където се запознахме по време на подводен лов. Никаква риба нямаше, ние просто стреляхме с електрическите пушки във водораслите, а после дълго седяхме на пясъка и разговаряхме. Той беше весел, стремителен и непрекъснато се шегуваше. Очевидно бе, че много иска да ми се хареса, но ми хареса не веднага. Хареса ми, когато престана да се прави на интересен.

Донесох чайника, сложих масата и налях в любимата му чашка от черен порцелан. Седнах срещу него и го загледах как пие.

— Чаят е чудесен — похвали ме той. — Само ти можеш да правиш такъв чай.

— Аз изобщо не умея да правя чай — отвърнах. — Нищо не разбирам от това.

— Порта правеше прекрасно кафе — каза Валя.

И започна да разказва как Порта варил кафе и те шестимата пили от малките чашки, които Порта носел със себе си на всички експедиции. Кафето било горещо, черно и много вкусно, когато го пиели на малки глътки със сладко от сливи, а Порта се ядосвал, че на кораба пушенето е забранено. Той казвал, че кафето се състои от кафе, сладко и цигара, но никой не му съчувствал, защото от шестимата само той бил пушач. Дежурният го водел в банята и го карал да пали цигара под вентилатора. Порта седял там в мрачна самота и се ядосвал. Но нищо не можел да направи — такива били правилата.

— Той страшно се сърдеше — повтори Валя. — А после, когато започнаха претоварванията...

Замълча и се вторачи в чашата си.

— Е? — попитах аз.

— После вече не се сърдеше — проговори Валя. — Налей ми още.

— Добре — казах аз. — А сега вече разказвай. Още нищо не си ми разказал. Разкажи за претоварванията.

Валя се взря в ръцете ми, докато му сипвах чай.

— Сто години не си ме гощавала с чай.

— Разказвай за претоварванията — настоях аз. — Много големи ли бяха?

— О, страхотни — каза той. — Как да разкажа за тях? Те трябва да се изпитат.

— Много интересна и изчерпателна е информацията ти. Страхотни означава три-четири пъти над допустимото, така ли?

— Аха — потвърди той.

Седеше прегърбен, загледан в покривката.

— Валя! — възкликнах аз.

Той не трепна веднага. Вероятно се вглеждаше в нещо, което аз никога нямаше да видя. През отворената яка на ризата му се виждаше тъмнокафявата му суха гръд с изскочили ключици.

— Ние бяхме юнаци — бавно проговори той. — Ние сме истински космонавти.

— Валя — казах аз, — как успяхте да се върнете толкова бързо?

Той вдигна глава и се усмихна. Очите му отново заблестяха.

— Много силно го исках, Руженка — каза той. — Много те обичам и затова се върнах толкова бързо. И, разбира се, е въпрос на малко физика.

— Точно физиката ме интересува — сърдито казах аз.

— Ти какво мислиш?

Спомних си училищните уроци по физика. След училище повече не се бях занимавала с физика, но добросъвестно се опитах да си спомня наученото.

— Ти казваше, че вашето полетно време е било седемнайсет години?

— Да.

— Но на Земята минаха само шест месеца — нерешително казах аз. — И вие сте летели с околосветлинни скорости. Значи релативистките ефекти са били големи... Но специалната теория на относителността сочи обратен ефект. На Земята е трябвало да мине повече време, отколкото на вашия кораб. И друго... Чакай, според мен специалната теория на относителността тук е неприложима. Вие сте летели с претоварвания, с непрекъснато ускорение. Затова през цялото време сте се намирали в гравитационен полет. Не е ли така?

— Умница си ти — произнесе той нежно. — Брей, че си умна! Веднага схвана същността.

Протегна се през масата, за да ми целуне ръка, и изпусна чашката. Тя се търколи по покривката и остави кафява пътечка. Валя я вдигна и бутна стола.

— По дяволите! — извика той и ритна стола. — Ти схвана същността, Руженка, и е излишно повече да ти обяснявам. Повече няма и да разбереш, жалка жрицо на музите.

Все пак вдигна стола, яхна го и сложи лакът на облегалката.

— Искам само още нещо да ти кажа. Никой от нас не знаеше как се държи времето в движещи се ускорено системи. Имаше само отделни частни случаи. Знаеш как се пише: „По такъв начин при някои частни предположения относно силовото поле...“ и така нататък. А ние вече знаем, доказахме го с опит, че при големи ускорения до околосветлинни скорости времето може да бъде управлявано. Може да се направи така, че звездолетът да се завърне след сто години, а пилотите ще остаряят с една година. Нещо от този род ще стане с Биков и Горбовски. Те ще се върнат млади, но Земята ще се е състаряла. Те летят с много малко ускорение. А ако се лети така, както ние летяхме, всичко ще е обратното. Остарелият пилот се завръща при своята още млада съпруга. Разбираш ли?

— Да! — отвърнах.

— Велик ли съм?

— Велик си! — казах аз.

Той отново стана Валя Петров. Смееше се радостно, весело и много се гордеше със себе си.

— Нали съм глава на семейството?

— Разбира се! — смирено се съгласих аз.

— А ти знаеш ли колко велико е всичко това?

Има си хас! Разбрах. Той никога вече нямаше да ме напусне за дълго. Щеше да се завръща остарял и окаменял от претоварванията, но ще се завръща бързо. Безброй светове ще ни разделят, но никога вече няма да ни разделят годините.

— Утре ще дойдат гости — изведнъж си спомни Валя и се протегна. Беше много странно и непривично да се протяга с една ръка. — И трябва да летя за Съвета по космогация и да подготвя доклад.

— Много материали ли докарахте? — попитах аз.

— Много. Направихме филм „Планетата Ружена, на която никога не вали“.

— Там наистина ли не вали? — попитах аз.

Беше ми много приятно. Той отвърна:

— Веднъж видяхме облаче. По този повод Порта направи кафе. Но иначе Ружена е много богата планета. Слънцето там не е като нашето, а е бяла звезда. В сравнение с него нашето е просто медна тава.

Той скочи, излезе тичешком от стаята и се върна с изумрудена пръчка.

— Гледай — каза той. — Зелена дървесина. Белтъчна растителност. Но Порта намери там и небелтъчен живот.

Подпрях пръчката на масата.

— А какво се случи с Порта? — прошепнах аз.

Валя не отговори и си спомних, че той никога не отговаря на такива въпроси.

— Донесохме деветнайсет култури различни микроби — каза той. — Трийсет хербария, едно такова зелено дърво и цяла батарея буркани със спиртосани организми. И страхотна колекция минерали! Мога да ти назова двайсет души, които ще се оближат лакомо, като видят всичко това. Например Константин Робертович Ченчик.

Ченчик беше председател на Комитета по извънземни ресурси.

— Ще летиш ли отново дотам? — попитах аз.

Постарах се да го кажа съвсем небрежно, просто между другото, но той разбра и се засмя.

— Разбира се, че не. Ще отидат други. Там ще бъде построена база. Ружена е отлично място за база. Оттам ще стартираме за още по-далеч — към системата ВК 902, а после още по-нататък — към червения гигант ВК 1335. Той е много далече.

Валя изведнъж си спомни нещо и сбърчи чело.

— Руженка, знаеш ли каква е онази блестяща кула на ракетодрума?

Не знаех за каква кула говори.

— Сигурно са я построили в рамките на тези шест месеца — каза Валя.

Той се засмя.

— Знаеш ли кога разбрах, че опитът е успешен? Когато те видях. Щото иначе ние се зверихме към тази кула и Лари се кълнеше, че сме вече в двайсет и четвърти век. Сега си припомням и началника на ракетодрума, но при пристигането не го познах. Просто за седемнайсет години съм го забравил как изглежда и ми се стори, че е нов.

— А мен веднага ли ме позна? — попитах аз.

— Има си хас!

— През цялото време си мислех, че сънувам — казах аз. — И сега така си мисля. Че ти си просто мираж и...

— Твърд като камък — добави той.

Засмях се, после малко поплаках и му разказах как той година след година е летял през черната пропаст, пълна със студени звезди. Отпред звезди, отзад звезди и нищо повече.

Валя поклати глава.

— Всичко това е така, само дето звезди няма — нито отпред, нито отзад.

— Защо? — попитах аз през сълзи.

— Ефекта на Доплер... При околосветлинни скорости ефектът на Доплер премества излъчването на звездите в невидимите за окото области. Звездите могат да се видят само с помощта на специални преобразуватели. Ако гледаш през обикновен телескоп, наоколо е тъмнина. Непрогледна тъмнина. Много е неприятно, Руженка, да гледаш през обикновен телескоп. Струва ти се, че освен теб, нищо друго няма в света...

Стана ми студено и се притиснах към него.

— Да вървим да спим — предложи той. — Утре денят ще е тежък.

— А ако изведнъж се събудя и теб те няма?

— Сигурно така ще стане. Утре рано летя за Москва. Няма да те събуждам.

— Събуди ме — помолих аз.

Той бързо заспа, а аз още дълго седях до него и гледах лицето му. В полумрака то ми се струваше тъмно, почти черно. Той спеше спокойно, само веднъж каза бързо: „Внимателно, Лари... Адски боли“. И след минута: „Изгони навън Артур. Той не е свикнал да гледа това.“

Той никога вече няма да отлети за дълго. Ще се завръща остарял и някой ден ще се върне съвсем стар, но никога няма да го чакам с

години. Моят мъж е човек, който управлява времето.

3

КОСМОНАВТЪТ ВАЛЕНТИН ПЕТРОВ

Третата звездна започна. Бавно набирайки скорост, „Муромец“ се отдалечи от слънцето перпендикулярно на плоскостта на еклиптиката. Сега ми предстоеше да разкажа на другарите си своя замисъл. На Земята си мислех, че ще е най-трудно Съветът по космогация да се съгласи. Не се съмнявах, че екипажът ще се съгласи. Погледнах Серьожа, който седеше пред пулта и дъвчеше дъвка, и малко се успокоих. Той се беше съгласил още на Земята и ние заедно отстоявахме идеята в Съвета. Кимнах му и отидохме в каюткомпанията. Лари играеше шах със Сабуро, малкият Лудвиг Порта ровеше във филмотеката, а Артур Лепеле седеше изправен като манекен с широко отворени очи. В тях се виждаше момичето в оранжево. Помислих си, че той със сигурност ще се съгласи.

— Ето какво — започнах аз. — Добре ли си представяте какъв ще е полетът?

Те ме погледнаха изумено. Разбира се, че прекрасно си го представяха. Години еднообразно ежедневие и отказ от хората и от Земята от нашето време. Защото в деня, в който се върнем, споменът за нас ще се е превърнал в легенда. Гледаха ме мълчаливо, после Порта отвърна бавно:

— О, да, естествено, че си го представяме добре.

Аз казах:

— Искам да се върна на Земята след много по-малко от двеста години.

— Аз също — каза Сабуро.

— И аз — усмихна се Ларсен. — Например днес за вечеря.

Артур Лепеле замига, а Порта попита с интерес:

— Искате да забавите скоростта ли?

— Искам да се върна на Земята след много по-малко от двеста години — повторих аз. — Има възможност да си свършим работата и да се върнем вкъщи не след двеста години, а след няколко месеца.

— Това не е възможно — каза Сабуро Микими.

— Фантастика — въздъхна Артур.

Лари подпря брадичка на огромните си юмруци и попита:

— За какво става дума? Обясни ни, капитане.

До излизането от зоната на АСП (абсолютно свободен полет) оставаха още няколко денонощия. Седнах в креслото между Ларсен и Артур и казах на Сергей:

— Обясни.

Известно е, че колкото скоростта на звездолета е по-близка до тази на светлината, толкова по-бавно тече времето в звездолета, като се подчинява на законите на гравитацията. Но този закон действа само при ниски ускорения на звездолета и при кратко време на работа на двигателите. Ако при околосветлинни скорости звездолетът лети с непрекъснато работещи двигатели, а ускоренията са достатъчно големи, ако в светлинната бариера се създават промени в ускорението, тогава... Трудно е да се каже какво ще се получи. Съвременната математика е безсилна да даде общи резултати. Обаче при някои частни предположения относно характера на движението на звездолета теорията на гравитацията не изключва възникването на явления с друг характер. Не е изключено времето в звездолета да ускори хода си. На кораба ще минат десетки години, а на Земята месеци. „Муромец“ е първият в историята правопоточен фотонен кораб. С него може да бъде извършен такъв експеримент. Наистина ще е непоносимо трудно. Това ще изисква много години полет с чудовищни претоварвания — петшесткратни.

— Фантастика! — въздъхна Артур. В очите му отново се появи момичето в оранжево.

Много разчитах на Порта. Той беше биолог, но според мен разбираше от всичко, освен от дескриптивна лингвистика.

— Чувал съм за това — каза той. — Но е само теория. И... — Той махна неопределено с ръка.

Но не, това не бе само теория. Преди три години изпитвах „Муромец“ в зона АСП. Четирийсет дни изкарах в амортизатора, пилотирайки звездолета с ускорение, четири пъти по-голямо от ускорението на силата на тежестта на Земята. Когато се завърнах, се оказа, че бордовият хронометър е избързал с четиринайсет секунди.

Бях останал в Пространството четиринайсет секунди повече, отколкото отчетоха земните часовници.

Разказах това на Горбовски в навечерието на старта на Втората звездна. Горбовски вдигна пръст и изпя:

Днес в космоса лети ракета дванайсет пъти по-бързо от светлината. Ще долети до целта в шест сутринта — вчера.

Сега отново разказах за своя експеримент и излъгах, че съм спечелил минута и половина.

— О! — каза Порта. — Това е добре.

— Но ще изпитаме страхотни претоварвания — предупредих аз.

Това обезателно трябваше да бъде подчертано, въпреки че в състава на експедицията бях подбрал само опитни космонавти, с безупречно здраве и добре понасящи удвоена и дори утроена тежест.

— Какви? — попита Ларсен.

— Седемкратни...

— О! — каза Ларсен. — Това е лошо. Значи ще тежа половин тон — каза той и се разсмя така, че останалите трепнаха.

— А Съветът знае ли? — осведоми се Сабуро. Притежаваше изострено чувство за отговорност.

— Те не вярват, че ще се получи — отвърна Сергей. — Но разрешиха... Разбира се, ако вие сте съгласни...

Веднага започна спор и аз отидох в каютата. Естествено, че не се уплашиха от претоварванията, макар че прекрасно разбираха какво ги очаква. Всички се съгласиха, с изключение на Артур, който ужасно искаше да бъде убеден. След половин час всички дойдоха при мен.

— Трябва да действаме, капитане — каза Лари.

— Ще си свършим работата и ще се върнем вкъщи — рече Артур. — Вкъщи! Не просто на Земята, а у дома.

— И какъв експеримент, а! — възкликна Микими.

— Ами седемкратните претоварвания? — Порта размърда пръсти.

— Да, седемкратни ще са — потвърдих аз. — Или осемкратни... Или десет...

— Ще е тежко — спокойно заключи Порта.

Щеше да бъде толкова тежко, че понякога щеше да ни се струва, че няма да издържим. През първите месеци бавно увеличавах ускорението. Микими и Завялов съставиха програма за кибернетично управление и ускорението автоматично се увеличаваше с един процент на денонощие. Надявах се, че поне малко ще свикнем. Това се оказа невъзможно. Костите ни трещяха, мускулите не успяваха да поддържат тежестта на ръцете. Принудихме се да се откажем от твърда храна и се хранехме с бульони и сокове. След сто дни тежестта ни се увеличи три пъти, след сто и четирийсет — четири пъти. Лежахме неподвижно в еластични хамаци и мълчахме, защото беше много трудно да движим езиците и челюстите си. След сто и шейсет дни претоварването стана пет пъти по-голямо от силата на притеглянето на Земята. Само Сабуро Микими бе в състояние да измине разстоянието от рубката до каюткомпанията, без да изгуби съзнание. Не помагаша амортизаторите, не помагаше и анабиозата. Опитът да приложим анабиозен сън в условията на такива претоварвания не доведе до успех. Порта се измъчваше най-много от всички, но когато го сложихме в „саркофага“, не можа да заспи. Той се мъчеше, а ние се мъчехме, като го гледахме.

Аз тежах три и половина центнера^[1], а Лари — четиристотин кила. Представляваше страшна гледка. Всички бяхме страховита гледки. Лицата ни бяха отекли, нямахме сили да повдигнем клепачи, гръбнаците ни трещяха при най-малкото движение. Лежахме пред „саркофага“ и наблюдавахме Порта.

— Стига, Валя — простена Серьожа.

Изпълзахме до рубката. Там стоеше — стоеше! — Сабуро. Челюстта му беше увиснала, от устните му течеше слюнка.

— Стига, Сабуро — казах аз с чужд глас.

Серьожа се опита да стане, усмихна се и отново положи буза на пода.

— Стига толкова — изхриптя той. — На Порта му е лошо. Може да умре. Изключи реактора, Сабуро.

— До трикратно — заповядах аз.

Сабуро, едва движейки пръстите си, драскаше с нокти по пулта. И изведнъж ни стана по-леко. Упоително леко!

— Трикратно ускорение — съобщи Сабуро и седна до нас на мекия под.

Полежахме, за да свикнем, после станахме и отидохме в каюткомпанията. Беше ни много по-леко. Но скоро се спогледахме и отново застанахме на четири крака. Тежахме по двеста, двеста и петдесет килограма. Беше сто шейсет и седмият ден от полета. „Муромец“, поглъщайки разсеяна материя, се носеше с двеста и двайсет хиляди километра в секунда.

Минаваха месеци. Собствената скорост на „Муромец“ прехвърли скоростта на светлината^[2] и продължаваше да се увеличава с трийсет и два метра в секунда за една секунда. Беше ни много тежко. Мисля, че никой не вярваше в успеха на експеримента. Но пък всеки си даваше ясна сметка какви последствия можеше да има успехът. Всички хора са мечтатели. С увиснали челюсти, ние също мечтаехме в рамките само на един живот да обиколим далечните покрайнини на Вселената и да ги подарим на хората.

На Порта му стана по-добре, той много четеше и усилено се занимаваше с теорията на притеглянето. Периодично го поставяхме за няколко седмици в „саркофага“, но на него това не му харесваше — не искаше да си губи времето. Лари и Артур провеждаха астрономически наблюдения, а Сергей, Сабуро и аз давахме дежурства. Когато бяхме свободни от дежурствата, изчислявахме хода на времето в ускорено движещи се системи при различни частни предположения. Лари ни принуждаваше да правим гимнастика и към края на годината аз вече можех без особени усилия да вдигна на лоста своите два центнера.

Междувременно Тайя гореше все по-ярко на екрана на телескопа. Тя беше целта на първите три звездни. Бе една от най-близките до нашето Слънце звезди, при която отдавна бяха забелязани странности в движението. Смяташе се, че може да има планетна система. Преди нас към Тайя тръгнаха Биков на „Лъч“ и Горбовски на „Тариел“. Биков на всеки петдесет хиляди астрономически единици изхвърляше мощни радиошамандури. Новото трасе трябваше да бъде отбелязано с шестнайсет такива шамандури, но прихванахме сигнали само от седем. Може би шамандурите се бяха повредили, но най-вероятно беше да сме изпреварили Биков. Шамандурите бяха оборудвани в приемащи устройства, работещи на определена честота. Можеше да се остави запис, който да бъде прочетен от тези, които ще минат по същия път. Една от шамандурите отговори на наш сигнал следното: „Бях тук. Четвърта локална година. Горбовски“ Беше

абсолютно невъзможно да се определи колко години преди нас е минал оттам.

Оказа се, че Тайя няма планетна система. Беше двойна звезда. Нейният невидим от Земята компонент се оказа слаба червена звезда, почти угаснала и изтощила източниците си на енергия. Бяхме първите земни жители, които виждаха чужди слънца. Тайя беше жълта и много приличаше на нашето Слънце. Спътникът ѝ беше много хубав. Имаше малинов цвят и по него пълзяха върволици черни петна. На всичко отгоре не беше обикновена звезда: Ларсен откри бавна и неправилна пулсация на гравитационно поле. Две седмици го обикаляхме, докато Артур и Лари го наблюдаваха. Бяха блажени седмици на почивка, на нормална тежест и от време на време дори на безтегловност.

После посетихме съседната звезда — бялата звезда ВК 71016. Поиска го Порта и не зная дали постъпих правилно, като се съгласих с него. Той беше биолог и най-много се интересуваше от проблемите на живота. Търсеше топла, обвита с атмосфера и кипяща от живот планета. Ние също искахме да видим Новия свят. Надявахме се да срещнем себеподобни. Всеки тайно си мечтаеше за това от момента, в който бе станал космонавт. И тръгнахме за ВК 71016.

Летяхме към нея четири години и отново свирепите претоварвания ни притискаха към пода и се задъхвахме в амортизаторите като размазани червеи. Все пак ги понасяхме доста по-леко, отколкото в началото на пътя. Очевидно се приспособявахме. Кожата ни се свличаше, ноктите ни окапваха, ядяхме по осем пъти на денонощие, почти не спяхме, но се приспособявахме. И долетяхме до бялата звезда ВК 71016.

Да, тя имаше планетна система. Четири планети, от които едната имаше атмосфера и бе малко по-голяма от Земята. Беше прекрасна планета, зелена като Земята, покрита с океани и обширни равнини.

Братя по разум не срещнахме, но тя кипеше от живот. Казах, че искам да я кръстя Ружена. Никой не възрази. Но планетата ни посрещна така, че не искам да си спомням. Посрещна ни отвратително. Порта загина и ние дори не знаем къде е гробът му. Там остана и ръката ми. А Серьожа Завялов и Сабуро Микими оставиха там толкова много, че не можах да доживеят до завръщането ни.

Обратно летяхме шест години при максимално възможни претоварвания. Бързахме да попаднем в нашето време, защото до

самия край не знаехме успял ли е опитът ни. Три години летяхме със седемкратно претоварване и намалихме ускорението само защото Ларсен стъпи накриво и проби с ребро левия си бял дроб. След този инцидент почивахме при трикратно претоварване. „Муромец“ имаше повреда в управлението и се наложи да се откажа от кацането на извънземна станция, кацнахме на Земята. Срамно е, но не исках да рискувам. Кацането беше сполучливо. После ние с Ларсен държахме Артур, който искаше да целуне земята, заразена от фотонния двигател. Качихме се на хеликоптера и полетяхме към хората. Но едва след като видях Ружена, разбрах, че опитът е бил успешен.

Беше тежък, жесток, но сполучлив опит. Донесохме на хората от нашето време чужди светове. Може би дори цялата Вселена, както си мечтаехме по време на полета. Беше забележително да подарим ключовете от Пространството и Времето на близките и роднините си, на хората от нашето време, а не на далечните си потомци и пред собствените си паметници. Разбира се, ние бяхме само изпълнители. Благодаря на хората, създали теорията на притеглянето. Благодаря на хората, създали правопоточната ракета. Благодаря на хората, създали нашия прекрасен свят и нас самите такива, каквито сме.

Биков и Горбовски... Те ще се върнат, когато нас вече няма да ни има, но мисля, че няма да ни се разсърдят.

---

[1] Центнер — единица за измерване на маса, равна на 100 кг. — Бел.ред. ↑

[2] Свръхсветлинната скорост е скоростта, изчислена по разстоянието, измерено от земен наблюдател и по времето, измерено в часове на ракетата. Тази скорост, естествено, може да надмине скоростта на светлината, но от гледна точка на човека в ракетата, тя пак ще остане в границите на 300 хиляди километра в секунда. — Бел.авт. ↑

ЗАБРАВЕНИЯТ ЕКСПЕРИМЕНТ

1

„Тестудо“ спря пред спуснатата бариера, над която бавно мигаше червена лампа. Отстрани се издигаха ажурните решетки на металната ограда.

— Биостанцията — тихо каза Беркут. — Хайде да излезем.

Полесов спря двигателя. Щом излязоха, лампата над бариерата угасна и изведнъж зарева сирена. Иван Иванович пое дъх с пълни гърди и каза, разстъпквайки се:

— Сега някой ще дотича и ще почне да ни убеждава да не рискуваме живота и здравето си. Защо спряхме тук?

На трийсетина метра вдясно от шосето в топлия сумрак белееха стените на стари постройки. През буренаците водеше тясна пътечка. Един прозорец светна, изтропа черчеве и нечий сипкав глас попита:

— Докара ли новокаин? — И без да дочака отговор, добави свадливо: — Сто пъти съм ти казвал да спираш по-далече и да не будиш хората!

Отново изтрака черчеве и стана тихо.

— Хм! — каза Иван Иванович. — Ти докара ли новокаин, Беркуте?

До къщата изникна тъмен силует и предишният глас извика:

— Валентине!

— Очевидно този ни бърка с някого — каза Иван Иванович. — Е, какво, ще почиваме ли? Дали да не продължим нататък?

— Не — каза Полесов.

— И защо не?

Край пътечката зашумяха бурените, между стволовете на дърветата се мярна огънче от цигара, което описваше сложни криви, разсипвайки дълги струйки гаснещи искрици.

— Първо ще разузнаем — каза Полесов.

Човекът с цигарата най-сетне излезе от бурените на шосето и каза:

— Проклетата коприва! Ти донесе ли новокаин, Валентине? Кой е с теб?

— Вижте... — снизходително започна Иван Иванович.

— По дяволите! Ти не си Валентин! — учуди се човекът с цигарата. — А къде е Валентин?

— Нямам представа — каза Иван Иванович. — Ние сме от ИНКМ.

— От... аха — каза непознатият. — Много ми е приятно. Извинете ме — той срамежливо загърна престилката си, — малко съм negliже. Аз съм Круглис, началникът на биостанцията... — представи се той. — Мислех, че е пристигнал Валентин. Значи вие сте геолози?

— Не, не сме — меко възрази Беркут. — Ние сме от Института за неklasическа механика. Физици сме.

— Физици ли? — Биологът хвърли фаса. — Позволете... Физици ли? В епицентъра ли отивате?

— Точно така — потвърди Беркут. — С ваше разрешение ще отидем в епицентъра. Нима не ви предупредиха?

Биологът погледна към исполинския черен „Гестудо“. После заобиколи Беркут, отиде до машината и удари с длан по бронята.

— По дяволите! — каза той с възхищение и завист. — Танк с висша защита, нали? Да, върви ви на вас, физиците. А аз втора година се бяхтя и не мога да получа разрешение за дълбоко разузнаване. А то ми е крайно необходимо. Аз там бих... Чуйте, другари — произнесе той унило, — вземете ме с вас. Нищо не ви струва, в края на краищата.

— Не — веднага му отвърна Полесов.

— Нямаме право — меко каза Беркут. — Съжаляваме...

— Разбирам — промърмори биологът и въздъхна. — Да, предупредиха ме, но не ви очаквах толкова скоро.

— До Лантанида дойдохме по въздух — обясни Беркут.

Настъпи дълбока сънлива тишина, от която веднага стана потъмно. После недалеч някой викна няколко пъти странно и тъжно. В гората падна тежка шишарка, плъзна се по гъстите клони и шумно се удари в земята.

— Бухал — каза биологът.

— Май не прилича — усъмни се Полесов.

Биологът засумтя.

— Момко, вие някога чували ли сте как вика бухал?

— Много пъти.

— А някога чували ли сте как вика бухал от онази страна?

— Моля?

— Отзад кордона, иззад бариерата... от онази страна?

— Н-не зная — каза несигурно Полесов.

— Момко — повтори биологът.

Всички замълчаха и в тъмнината отново извика странният бухал.

— Но защо стоим? — сепна се биологът. — До сутринта има време. Да вървим, ще ви сложа да легнете.

— Може би все пак... — каза Иван Иванович.

— Не, първо ще разузнаем — повтори Полесов. — Мисля, че там, отпред, пътят е много лош.

— Там изобщо няма път — отбеляза биологът.

— ... и изобщо не е ясно какво става — продължи Полесов. — Ще изпратя киберразузнавачите на нощен рейд. Ще съберат информация и на сутринта ще потеглим.

— Правилно — каза биологът. — Това се казва сериозен подход към работата.

Полесов влезе в танка и запали фаровете. От ослепителната светлина мракът наоколо се сгъсти, но пък ярко засветиха белите кръгове на бариерата и заискриха металните пръчки на оградата. Страничният люк на танка бавно се отвори. Чу се барабанене и в полосата на светлината на шосето изскочиха смешни сребристи фигурки на тънки крачета, които приличаха на огромни скакалци. Няколко секунди останаха неподвижни, след което се промушиха под бариерата и се скриха сред високата трева от другата страна.

— Това ли са киберразузнавачите? — с уважение попита биологът.

— Чудесни машинки, нали? — каза Беркут. — Пьотър Владимирович! — тихо произнесе той. — Ние тръгваме, вие ще ни настигнете.

— Добре — обади се от танка Полесов.

В къщичката на биолога имаше три стаи. Домакинът съблече халата, обу панталон и пуловер и се скри в кухнята. Беркут и Иван Иванович седнаха на дивана и Иван Иванович веднага задряма.

— Значи отивате в епицентъра — каза биологът от кухнята. — Там, разбира се, има какво да се види. Особено сега. Впрочем, имате

ли поне някаква представа какво става там?

— Много смътна — отвърна Беркут. — Някои неща ни разказаха пилотите, но никой не се е приближавал достатъчно.

— Аз лично видях със собствените си очи. Светкавици... Е, мнозина са виждали светкавици. Но мълнии, които бият от земята към небето, синкава мъгла... Вие чували ли сте за синя мъгла?

— Да — каза Беркут.

Иван Иванович отвори едно око.

— Аз съм я виждал два пъти от хеликоптер — събщи Круглис. — Преди месец, още преди гибелта на „Галатея“. Мъглата се образува в епицентъра или около него, пълзи в широк кръг и се разсейва на стотина километра от кордона. Какво може да е това, другари физици?

— Не знаем.

— Значи никой не знае. Още по-малко ние, биолозите. Ясно е само, че се случва нещо необикновено. И то четирийсет и осем години след взрива! Нивото на радиацията падна вече десет пъти, адхезивите, които свързаха радиоактивния прах, също се разпаднаха и ето ти изведнъж! — Иван Иванович отвори и второто си око. — Започват някакви си светкавици, пожари, по дяволите. — Биологът замълча, докато тропаше със съдовете; приятно засвири завиращият чайник. — Вярно е, че пожари вече не избухват. Сигурно всичко, което може да гори, вече е изгоряло. Но светкавиците... Първата светна преди четири месеца, в началото на май. Втората през юни. А сега се повтарят почти всяка седмица. Ярки бяло-сини светкавици и очевидно с огромна мощност.

Биологът се появи с поднос в ръце.

— Съдете сами — повтори той, сервирайки. — От кордона до епицентъра са повече от двеста километра, а пламти половината небе... Заповядайте на масата... И веднага след светкавицата пада синята мъгла.

— Да, чухме за това — каза Беркут.

Биологът отново тръгна към кухнята, но до вратата спря.

— Известно ли ви е, че последната светкавица беше снощи? — попита той.

— Да, благодаря — каза Беркут.

— Някой трябва да започне! — промърмори Иван Иванович. — А къде е Полесов?

Биологът вдигна рамене, скри се в кухнята и се върна с кипящ чайник.

— Хайде да прием чай — каза той. — Дайте насам чашите.

Иван Иванович привършваше втората си чаша, когато вратата се отвори и влезе Полесов. Беше много блед и се държеше за дясната буза.

— Какво ви е, Пьотър Владимирович? — попита Беркут.

— Нещо ме ужили — отвърна Полесов.

— Сигурно е комар.

— Сигурно. — Полесов злобно се озъби. — Само дето има картечница вместо жило.

— Комар от другата страна — каза биологът. — Много ясно. Сядайте и пийте чай.

— А кой вика в канавките? Помислих си, че там някой се дави.

— Жаби — обясни биологът. — Също от онази страна.

Иван Иванович шумно сложи чашата си върху чинийката, изтри почервенялото си лице и попита:

— Мутирали ли са?

— Да — потвърди биологът. — Там е истински рай на мутирали гадинки. След взрива, когато нивото на радиацията беше високо, животните в зоната пострадаха много. Разбирате ли? Веднага след взрива оградиха зоната и те не можах да се разбягат. Първото поколение вече е мъртво, всички следващи мутираха. Ние тук осма година ги наблюдаваме, понякога ги хващаме, понякога ги снимаме с автоматични камери. За съжаление ни е забранено да навлизаме в зоната на повече от пет километра... Един наш сътрудник все пак рискува. Донесе снимки, образци и се разболя малко. Дадох ни да разберем тогава.

Биологът запали цигара.

— Сами ще видите какво става там. Възникнаха абсолютно нови форми, странни и удивителни. Все пак събрахме много материал. Много видове просто измряха. Например мечките изчезнаха съвсем. Други се приспособяват, макар да не зная дали може да се употреби този термин. По-точно е да се каже, че мутираха и станаха жизнеспособни при повишена радиоактивност. Но знаете ли...

— А те как реагират на светкавиците и мъглата? — попита Иван Иванович.

— Зле реагират — мрачно отговори биологът. — Много зле. Страхувам се, че идва краят на нашия резерват. По-рано те много рядко доближаваха оградата. Големи животни почти не сме виждали. А ето че миналия месец стотици дяволски изроди посред бял ден се втурнаха право към бариерата. Гледката не бе за хора със слаби нерви. Хванахме няколко, останалите ги прогонихме с ракети. Не зная от какво се спасяваха: от светкавиците ли, от синята мъгла ли, или от нещо друго... Сигурно от синята мъгла. Мисля, че в края на краищата, те всички ще измрат. През последните месеци количеството на комарите се увеличи. И на птиците и жабите също. Ето този бухал, например... — Той тикна фасата в пепелника и неочаквано завърши: — Тъй че внимавайте там.

— Добре — каза Полесов. — Все пак танкът ни е с висша защита.

Биологът внимателно погледна отекалата му буза и каза:

— Знаете ли какво? Дайте да ви сложа една инжекция. За всеки случай...

Полесов се поколеба за секунда, погледна Беркут, после стана и промърмори:

— Добре.

2

Сутринта Беркут се събуди от страховит рев съвсем наблизно. Отхвърли чаршафа и се приближи до прозореца. До съседната сграда стояха началникът на биостанцията Круглис и непознат човек в бяла престилка. Круглис пушеше и се мръщеше, а човекът с престилката говореше и размахваше ръце.

Утринта бе слънчева. Между борове в розова мъглица тъмнееше ъгловатото туловище на „Тестудо“. До него се суетеше Полесов. Вероятно разузнавачите се бяха върнали, помисли си Беркут. Той грижливо прибра постелята си в стенната ниша, взе душ и закуси с апетит — изпи две чаши силен чай и изяде две парчета шунка. Колбасът бе отличен — без сланинки, розов като утринна мъгла и също толкова нежен.

На стълбите Беркут се сблъска с Иван Иванович.

— Добро утро — поздрави го Иван Иванович. — Идвах да те будя. Разузнавачите се завърнаха.

— Нещо интересно?

Иван Иванович понечи да отвори уста, но зад къщата някой отново зарева глухо и протяжно. Беркут трепна.

— Това е глиган — обясни Иван Иванович. — Хванаха го на онази страна.

— Според мен повече прилича на мечка.

— Ти пък! — възрази Иван Иванович. — Както е известно, мечките са измрели.

— Добре де — каза Беркут. — Какво донесоха разузнавачите?

— Има една изненада. Хайде да отидем при Полесов.

Закрачиха по пътеката и мокрите от росата буренаци ги шибаха по краката.

— Тук има страхотна коприва! — оплака се Иван Иванович. — Не коприва, ами чудовище!

Полесов се бе подпрял на бронята и разсеяно въртеше между пръстите си тясна фотографска лента.

— Добро утро, Пьотър Владимирович — каза Беркут.

— Добро утро — отвърна Полесов и внимателно пипна бузата си.

— Боли ли?

Полесов въздъхна и каза:

— Разузнавачите се върнаха. Прегледах информацията и тя не ми хареса.

— Няма път ли?

— Не зная... — Полесов отново пипна бузата си. — Има нещо много странно. Ето... — И той протегна лентата към Беркут.

Лентата беше абсолютно черна.

— Осветена ли е? — попита Беркут.

— Напълно. Сякаш от снощи са я държали в реактора. Не разбирам как е могло да се случи. Максималното ниво на радиация, което са фиксирали разузнавачите, е сто и петдесет рентгена в час. Нищо и половина. Но най-важното е, че разузнавачите не са стигнали до епицентъра.

— Така ли?

— Върнаха се, без да са изпълнили задачата. Преминали са сто и двайсет километра и се върнаха, сякаш са получили заповед „обратно“. Или са се уплашили. Откровено казано, това не ми се вярва.

Известно време всички мълчаха и гледаха към бариерата. Пътят още си личеше, но бетонът бе пропукан и обрасъл с гигантски репей. Недалеч от бариерата, на сред репейите, стърчеше голямо червено цвете, над което се рееше белокрила пеперуда. По-нататък над пътя висеше захванала се за короните на съседните дървета суха топола с голи разперени клони.

— Значи на практика не разполагаме с информация — проговори Беркут замислено.

Полесов нави лентата и я пхна в джоба на комбинезона си.

— Можем да изпратим разузнавачите още веднъж — каза той.

— И без това загубихме много време — нетърпеливо каза Иван Иванович и погледна Беркут. — Хайде да вървим. На място ще се ориентираме.

— Пътъом може да пуснем разузнавачите. — Полесов също погледна Беркут.

— Добре — съгласи се той. — Да тръгваме. Пьотър Владимирович, идете, ако обичате, при биолозите и им кажете, че потегляме. Благодарете им от името на всички ни.

— Слушам.

Полесов тръгна към къщите и след малко се върна с Круглис.

— Тръгваме — съобщи Беркут. — Хиляди благодарности за гостоприемството.

— Моля — бавно произнесе биологът. — На добър час.

— Благодаря. Тук беше чудесно — също като на курорт.

Изад дърветата глиганът отново зарева като мечка.

— Извинете ни — каза Беркут, — но наистина не можем да ви вземем с нас. Нямаме право.

— Разбирам — биологът се усмихна. — Съжалявам, разбира се... Нищо, все някога ще дойде и нашият ред.

— Сигурно след нас ще изпратят вас.

— Напълно е възможно. Лек път. Желая ви късмет.

— Благодаря — повтори Беркут и стисна ръката на биолога.

— Довиждане и благодаря — каза Полесов. — Ще се постарая да хвана някой бухал за вас.

Влязоха в танка и затвориха люка. Биологът им помаха и отстъпи към канавката. Автоматичната бариера бавно се вдигна. Тежката машина трепна, забуча и потегли напред, оставяйки в буренаците широки коловози. Биологът я изпрати с поглед. Тя мина под наклонената топола и я закачи. Дървото се пропука, счупи се наполовина и с глух удар рухна напъряко на просеката, която бе някогашна магистрала.

3

„Тестудо“ стоеше силно наклонен, тих и абсолютно неподвижен. След шестнайсет часа боботене и лудо тръскане тишината и неподвижността им се струваха илюзия, готова да се изпари всеки момент. Те продължаваха да стискат зъби и да напрягат мускули, в ушите им боботенето продължаваше. Но нито Полесов, нито Беркут, нито Иван Иванович го забелязваха. Те мълчаливо се взираха в приборите. А приборите лъжеха безбожно.

Преди два часа, точно в полунощ, пеленгиращата станция даде на Полесов координатите му. Танкът се намираше в падина на седемдесет километра на югоизток от епицентъра. В дванайсет и петнайсет Лантанид за първи път не изпрати поредната позивна. Връзката прекъсна. В дванайсет и четирийсет и седем високоговорителят изграчи с гласа на Леминг: „... веднага!“ В един и десет завая като из ведро. В един и осемнайсет изгасна екранът на инфрачервения проектор. Полесов пощрака с ключовете, изпсува, включи фаровете и лепна чело в окуляра на перископа. В един и петдесет и пет се откъсна от перископа, за да пийне вода, погледна приборите, изръмжа и спря двигателя. Приборите лъжеха безбожно.

Навън бе черна септемврийска нощ, валеше проливен дъжд, но стрелката на хигрометъра^[1] нагло стоеше на нула, а термометърът показваше минус осем. Стрелките на дозиметъра весело тичаха по циферблата и свидетелстваха за това, че радиоактивността на почвата под гъсениците на танка се колебае много бързо в извънредно широки граници. А ако се съдеше по показанията на манометрите, танкът се намираше на дълбочина двайсет метра под вода, на дъното на водоем.

— Приборите беснеят — бодро обяви Беркут.

Никой не възрази.

— Вероятно някакви външни влияния...

— Бих искал да знам какви — каза Полесов, хапейки устни.

Беркут добре виждаше лицето му, смугло, издължено и с червено петно на дясната буза.

— Ех, как би ни помогнало това! — каза Иван Иванович.

— Да — съгласи се Полесов.

Това щеше да помогне, защото щеше да позволи да се коригират приборите. И най-важното — да се коригират приборите на пулта за управление. На Иван Иванович техните показания вероятно нищо не му говореха, но Полесов виждаше, че те лъжат също така нагло, както и всички останали. Това беше много странно и опасно: приборите за управление бяха защитени от външни влияния от тройната броня на свръхмощната защита на танка. И хората бяха защитени от външни влияния от тройната броня. За миг Полесов изпита гадно бодване под лъжичката.

— Какво има навън? — попита Иван Иванович.

— Нищо. Мъгла...

Иван Иванович стана, помоли Полесов да се отмести и се лепна за окуляра на перископа. Видя прекършени, изпочупени борове, черни, сякаш овъглени клони и гъста двуметрова трева. И мъгла. Сива, неподвижна мъгла, надвиснала над мокрия свят под лъчите на прожекторите. До танка стояха киберразузнавачите. Притискаха се към машината и приличаха на кучета, подушили вълк. Не искаха да вървят в мъглата. Или, по-точно, не можеха.

Иван Иванович седна и рече хрипливо:

— Синя мъгла.

— Е, и какво? — попита Полесов.

Иван Иванович не отговори. Беркут също погледна през перископа. После седна и разкопча яката на куртката си. Стана му задушно. Изправи се и въздъхна дълбоко. Малко му олекна.

— Какво ще правим? — попита Полесов.

— Нищо ли не чувствате? — попита внезапно Беркут.

— Нищо... — отвърна му Иван Иванович, взрян в приборите. Но заекна и каза с тънък глас: — Иглички!

Едва сега Полесов почувства неприятно убождане в края на пръстите си. Сякаш го бодяха микроскопични иглички, тънки като жило на пчела. Пръстите изтръпваха.

— Прилича... на планинска болест — рече той.

Иван Иванович скочи, отблъсна Полесов и отново притисна чело в окуляра на перископа. Навън имаше само мъгла. Разузнавачите бяха

изчезнали. Иван Иванович тежко въздъхна и се плъсна в креслото си. Пухкавите му бузи блестяха от пот.

— Ега ти танка, ега ти и разузнавачите! — възкликна той. — Това ми било танк с висша защита!

— В такъв танк — бавно заговори Полесов, — миналата година преминах през Горящото плато на Меркурий.

— Ега ти разузнавачите! — продължи Иван Иванович. — Страхуват се. За първи път виждам кибери, които се страхуват. Това ми било висша защита!

— Недейте, Иван Иванович — обади се Беркут.

„Висшата защита не помага — помисли си Полесов. — Това, че приборите лъжат, диша се трудно и бодат иглички, е само половин беда. Ще стане лошо, ако двигателят откаже, ако се наруши настройката на магнитните полета на реактора, които държат кръга от разтопена плазма. Достатъчно е да се наруши настройката и «Тестудо» ще се превърне в пара с цялата си висша защита. Най-добре е колкото може по-бързо да се махнем оттук.“

— И ще се наложи да се върнем — продължи Иван Иванович. — И нищо няма да разберем, защото разчитахме на вашия танк и на вашите кибери. Трябваше да рискуваме и да дойдем на турболет.

Игличките бодяха вече раменете и бедрата.

— Добре — каза Полесов. — Закопчайте коланите.

Иван Иванович млъкна. Физиците закопчаха широките меки колани.

— Готови ли сте? — попита Полесов.

— Да...

Полесов изключи светлината и сложи длани на лостовете за управление. Двигателят глухо заръмжа и танкът се разлюля. Под гъсениците нещо захрущя. Отпред беше плътна, непрогледна мъгла. Бързите иглички бодяха вече и гърбовете им. Отвратително чувство. И не им достигаше въздух. „Тестудо“ се затресе и забуча. По-високо, по-високо... Тласък, тракат челюсти. Отпред е мъгла. Още по-високо, до самото небе! Сляпата машина се катереше по склона на безкрайно високата планина, а от другата страна зееше пропаст. А в реактора лилавият пламък на плазмата с рев се мъчеше да се отърве от магнитните окови. Сега...

Полесов се отлепи от перископа и набързо огледа приборите. Ако показанията им бяха верни, реакторът на танка след секунда трябваше да се взриви. „Те са подвластни на външни влияния, които пробиват тройната кожа на висшата защита“ — помисли той.

Танкът преодоля върха и започна да се спуска. Ръцете на Полесов изтръпнаха, игличките танцуваха около сърцето му. Скоро някоя щеше да го прободне и това щеше да е краят. Скоро плазмата ще лизне стените на реактора и това ще е краят. Беркут, безволев като кукла, се люшкеше в ремъците.

Беркут дойде в съзнание и видя осветения екран. Мъглата се бе разсеяла. Екранът работеше прекрасно, виждаха се мокри храсти, мокра трева и мокри голи дънери. На поляната излезе огромно животно, спря и се втренчи в „Тестудо“. Беркут не осъзна веднага, че това е лос. Животното имаше туловище на лос, но без горделивата му осанка: нозете му бяха изкривени, главата му падаше ниско под тежестта на чудовищно огромните му рога. Лосовете по принцип имат тежки рога, но на главата на този растеше цяло дърво, шията не издържаше под тежестта му.

— Какво е това? — със странен глас попита Иван Иванович.

Беркут разбра, че и Иван Иванович сега се свестява.

— Лос — отвърна той и извика: — Пьотър Владимирович!

— Да! — отзова се Полесов. И неговият глас беше необичаен.

— Май се измъкнахме?

— Май да... Нима това е лос?

— Лос от другата страна — каза Иван Иванович, подражавайки на гласа на биолога. Той умееше да имитира удивително сполучливо гласовете на други хора.

— Как се чувствате? — попита Беркут.

— Прекрасно — отговори Иван Иванович.

— Мен ме боли бузата — отвърна Полесов. — Но приборите отново отчитат правилно.

С наведена глава, лосът дойде почти плътно до танка и застана, движейки ноздрите си.

— Той няма очи — каза Полесов с равен глас.

Лосът нямаше очи. Вместо тях се белееше лепкава плесен.

— Изплашете го, Пьотър Владимирович — прошепна Беркут. — Моля ви!

Полесов пусна сирената. Животното постоя, мърдайки ноздри, обърна се на треперещи крака и бавно се отдалечи. Крачеше мъчително, несигурно, сякаш вместо пълна крачка всеки път правеше половин. Главата му бе наведена към земята, хлътналите му хълбоци блестяха от влага.

— Мутацията го е наказала, както Бог костенурката... — измърмори Иван Иванович.

Наблюдаваха как лосът се препъва из високата мокра трева. После животното се скри зад дърветата и Беркут каза:

— Пьотър Владимирович, вие сте юнак!

— За какво става дума? — попита Полесов.

— Измъкнахте ни от такъв капан...

— Дребна работа — отвърна спокойно Полесов.

— Не, наистина, просто не си представям как успяхте. Аз, например, лежах в безсъзнание, като момиченце.

Полесов премълча. Включи двигателя и пусна разузнавачите. Киберите изскочиха, огледаха се и се пръснаха. Вече не ги беше страх. „Тестудо“ тръгна с рев след тях.

---

[1] Прибор за измерване влажността на въздуха. — Бел.прев. ↑

4

По-късно същата сутрин танкът преодоля последната преграда и застана на края на гигантска котловина. Тъмнозелената, мокра от нощния дъжд тайга остана назад тиха и строга под ослепителното слънце. Там, откъдето бе минала машината, бе останала широка просека, а от двете ѝ страни бяха повалени овъглени, зацапани с бяла плесен дървета.

На дъното на котловината лежах развалините на старинна лаборатория. Земята бе гола и черна, от нея се издигаше пара, която изкривяваше перспективата, черните руини трептяха и се разтапяха в струите топъл въздух.

— Боже мой! — с треперещ глас проговори Иван Иванович. — Бож-же мой!

Той добре помнеше това място въпреки изминалите близо петдесет години. На обширния залят с бял бетон площад, на слънцето блестеше великолепно чудовище — двукилометровото колело на мезонния генератор, обкръжено от стъклените кули на регулиращите устройства. И един ден то бе избухнало за една стотици километри част от секундата. Заревото се видя на стотици километри, а ударът бе отбелязан от всички, сеизмични станции в Сибир.

— Все пак разрушенията не са толкова големи — каза Берукт, сякаш се утешаваше. — Мислех, че тук не е останало нищо, само гола земя.

— Бож-же мой — повтори Иван Иванович. Той потърка небръснатата си, скърцаща брада и каза: — Ей там беше релейната станция, аз я строих. А там — стопанството на Чебоксаров, вечна му памет... Нищо не е останало.

— Не зная какво и къде имате намерение да търсите — каза Полесов, — но аз пускам разузнавачите. На вас ви трябва информация. Нека киберите разузнаят какво е положението.

— Ах да, информация... — Иван Иванович насмешливо издаде напред долната си устна. — Разбира се...

— Добре — съгласи се Беркут. — А през това време ще закусим.

Иван Иванович подскочаше на място и се взираше в екрана. Очите му блестяха. Полесов си поигра с копчетата. На екрана се виждаше как разузнавачите скочиха на земята, изтичаха по склона на котловината и се скриха в развалините. Тогава Полесов извади консерви и хляб във вакуумирана опаковка. Тримата хапнаха и пиха кафе от термоси.

— Къде беше по време на взрива, Иван Иванович? — попита Беркут.

— В Лантанид.

— Провървяло ти е.

— За щастие не само на мен — каза Иван Иванович. — Тук нямаше почти никой. Лабораторията беше телемеханична... Затова сега всички ядрени лаборатории са на Луната и на спътници... Я го виж нашия водач...

Беркут се обърна. Полесов спеше, положил глава на пулта за управление, като стискаше между коленете си термос с кафе.

— Измори се — отбеляза Иван Иванович.

Полесов се събуди, махна чинията, облегна се на облегалката на креслото и отново заспа. След няколко минути Иван Иванович викна радостно:

— Разузнавачите се връщат!

Сред развалините се показаха блестящи живи точки. Полесов разтърка очи и се протегна. После се наведе над пулта и започна да разчита записа.

— Радиацията не е много висока — двайсет, двайсет и пет рентгена. Температурата е... Налягането е... Влажността е... Всичко е в нормата... Белтъци... Бактерии...

— Браво на бактериите — каза Иван Иванович. — Давай нататък!

— Нататък... Ето пак забранена зона. Площадът е около хектар. Киберите се завъртяха наоколо и се отдалечиха. И, разбира се, пак имаме осветена лента.

— Какво е това, пак ли синята мъгла?

— Не. Тоест не зная. Просто забранена зона.

— Дайте координатите, Пьотър Владимирович — помоли Беркут и погледна Иван Иванович.

Иван Иванович побърза да извади схемата и я разтвори на коленете си.

Полесов започна да диктува.

— Точно е — каза Иван Иванович. — Тя е. На юг от кулата за фазиране. Там имаше малък бетонен бункер. Будка. Абсолютно вярно.

Известно време Иван Иванович и Беркут се гледаха мълчаливо. Полесов гледаше как треперещите пръсти на Иван Иванович мачкат и изглаждат плътната хартия на схемата. Накрая Беркут попита:

— Ще излезем ли?

Иван Иванович стана, удари си темето в ниския таван на кабината, тръсна глава и отвори шкафа, в който лежах защитните костюми.

— Почакай, накъде? — спря го Беркут. — Пьотър Владимирович, приближете машината до тази... забранена зона.

— До забранената зона ли? — бавно попита Полесов.

Взря се в екрана. Слънцето бе високо, под него мълчаливи и черни лежах развалините, противоположният край на котловината трепереше в жежка мараня. Никакви признаци на живот, никакво движение, само неуловими потоци горещ въздух. Неизвестно защо, Полесов внезапно си спомни лепкавата бяла плесен на мястото на очите на лоса.

— Някой трябва да започне — каза Беркут. — Ще започнем ние.

След час „Тестудо“ спря на стотина метра южно от кулата за фазиране, която сега представляваше купчина стопени камъни със стърчащи пръти на стоманената арматура. Екранът работеше прекрасно. Виждаше се всяка песъчинка по овъглената земя. Нисък земен вал ограждаше открития свод на някакво подземно съоръжение. Сводът беше сив, грапав и в центъра му зееше кръгло черно отворстие.

— Тук ли? — попита Беркут.

— Тук — хрипливо отвърна Иван Иванович.

Побързаха да облекат скафандрите. Преди да пусне спектролитовото забрало на шлема, Беркут каза на Полесов:

— Стойте в танка и поддържайте връзка с нас. Ако връзката прекъсне, не се паникьосвайте и не тръгвайте да ни търсите.

Каза го много твърдо, което беше странно. Беркут винаги се бе струвал на Полесов малко нерешителен. Но този път бе на висота.

— И още нещо: ако успеете да се свържете с Леминг, разкажете му какво става тук, че всичко е наред. Довиждане.

Излязоха от танка — първи Беркут, след него Иван Иванович, с парче намотано въже на рамото. Полесов видя как преодоляха земния вал, стъпиха на бетона и се спряха пред черното отверстие. Приличаха на водолази с жълтите сбръчкани специални облекла и обемисти шлемове. Иван Иванович свали въжето и завърза единия му край за бетона. Беркут попита:

— Как ме чувате, Пьотър Владимирович?

Полесов му отвърна, че го чува добре.

— Пьотър Владимирович, не се безпокойте! Всичко ще е наред. Ще огледаме помещенията долу и веднага се връщаме.

— Да вървим, да вървим! — подкани го Иван Иванович.

Той се мушна първи и Полесов го чу как пъшка и мърмори. Беркут се бе навел с ръце на коленете.

— Да! — чу се в слушалките гласа на Иван Иванович. — На пода съм. Слизай, Беркут!

Беркут махна с ръка и изчезна в дупката. Тишината продължи пет минути. После гласът на Беркут попита:

— Какво е това?

— Обикновен трансформатор — отвърна Иван Иванович. — Само дето е много стар.

— Имам чувството, че са го дъвкали...

Физиците замълчаха. На Полесов му се стори, че някой диша тежко в микрофона. Той докосна спомагателния циферблат. Някой с хриптене като астматик равномерно вдишваше и издишваше.

— Какво става? — за всеки случай попита Полесов.

Гласът на Беркут отговори тихо, сякаш изпод възглавница:

— Всичко е наред, Пьотър Владимирович. Продължаваме нататък.

После настъпи тишина. Полесов извади от джоба си туба със спорами, глътна една таблетка и се вгледа в екрана. От другата страна на земния вал, близо до края на тайгата, се търкаляха разкривени отломки. Парчетата металопласт ярко искряха на слънцето. Това бяха остатъците от „Галатея“ — автоматичния турболет, изпратен на разузнаване в епицентъра преди месец. По неизвестни причини той се

бе взривил тук и оттогава Леминг забрани въздушното разузнаване. Полесов попита:

— Беркут, чувате ли ме? Иван Иванович?

Не му отговориха и той сметна, че е време да излезе. Но преди това реши още веднъж да се свърже с Лантанид. Натисна клавиша за настройка и бе буквално отхвърлен от апарата от гръмоподобен рев:

— „Тестудо“! „Тестудо“! Отговори, „Тестудо“!

— „Тестудо“ слуша — сърдито каза Полесов.

— „Тестудо“ ли си? Аз съм Леминг. Къде изчезнахте? Защо не отговаряхте?

Полесов обясни, че не са имали връзка.

— Къде се намирате?

— В епицентъра.

След кратко мълчание Леминг попита, вече значително по-спокойно:

— Намерихте ли го?

— Кое по-точно? — попита Полесов.

— Как кое? Времевия двигател, разбира се! Ти ли си, Беркут?

Полесов му обясни, че не е Беркут, че Беркут и Иван Иванович са се спуснали в някакво подземие и той, Полесов, не разбира за какъв времеви двигател става дума.

— Значи слязоха все пак, диваците? — заключи Леминг. — Добре. Ще си поговоря хубавичко с тях. Чуй, водачо. Незабавно отдалечете танка от това... подземие и чакайте. Ясно ли е? Отдалечете се и чакайте!

— Разбрах. Ще отдалеча машината и ще чакам.

— Действайте. Имате ли връзка с Беркут?

Полесов се замисли и изключи станцията.

— Времеви двигател — каза той на глас. — Добре де...

Стана, облече скафандъра и излезе от машината. Нозете му потънаха до прасците в черен прах. Стигна до бетонния купол и се приближи до люка. Тънкото въже изчезваше в непрогледния мрак. Полесов се огледа. Танкът стоеше зад земния вал и го следеше с блестящите изпъкнали очи на прожекторите. Полесов клекна и влезе в люка, напрягайки всичките си мускули.

Долу цареше абсолютна тъмнина. Той включи прожектора на шлема си. Петното светлина се плъзна по изровените стени, по

останките от разбити прибори, по пода, покрит от тънък като пудра слой прах. После видя следите в прахта и бързо закрочи, заобикаляйки боклуците и препъвайки се в парчета кабели. Пак чу как някой диша хрипливо и равномерно в слушалките.

След един завой се откри дълъг тесен коридор. След още един завой Полесов рухна надолу по някаква метална стълба. Почувства познатото усещане в краищата на пръстите си: стотици миниатюрни иглички се впиваха под кожата му. Ритмичното хриптене в слушалките премина в мощен, свиреп рев: „Ооо... Ааа... Ооо... Ааа...“

Потта го заслепяваше, гърдите го боляха. Игличките бодяха лактите и коленете му. Спря. Ярка синя светлина го ослепи за секунда. После различи на синия фон две тъмни фигури. Беркут се бе навел над Иван Иванович, който седеше по турски, кръстосал крака, и се опираше с длани в синия под.

Полесов изтича при тях и подхвана Иван Иванович под мишниците. Стори му се необикновено тежък. Краката му се влачеха и той току се изсулваше от ръцете на Полесов. Довлече го до вратата, нарами го на гръб и, промушвайки се в коридора, се огледа за Беркут. Той бавно ги следваше и размахваше ръце, сякаш бяха празни ръкави на наметнато сако. Зад него Полесов видя две прозрачни колони. В тях ритмично и бавно пулсираше син пламък. Ревът в слушалките следваше същия ритъм.

5

Зачервен и благожелателно настроен след чашата коняк, Иван Иванович каза:

— Да, трябва да призная, че това беше жестоко!

— Още малко? — попита Полесов.

— Не, стига толкова.

— А на вас, другарю Беркут?

Беркут се усмихна:

— Благодаря, Пьотър Владимирович, не искам. Свържете се с Леминг, ако не ви затруднява.

Полесов завинти манерката и седна пред радиостанцията. Беркут се облегна назад, продължаваше да се усмихва. Чувстваше тялото си леко и бодро, дори следа не бе останала от ужасното безсилие, което го бе обхванало на връщане от подземиято. Иван Иванович блажено въздишаше и поглаждаше корема си. Изглежда той също бе доволен.

— Има връзка — съобщи Полесов.

— Леминг! — викна Беркут в микрофона. — Леминг, аз съм Беркут.

— Беркут! — кресна Леминг. — Защо наруши инструкциите ми?

— Спокойно, Леминг. — Беркут се опита да изтрие усмивката от лицето си, но не успя. — Ние сме цели и невредими. Не сбъркахме. Чуваш ли, Леминг? Времевият двигател е цял и работи като нов. Работи, чуваш ли?

След кратка пауза Леминг каза:

— Спешно докарай тук енергопоглъщащо устройство — продължи Беркут. — Много бързо. Милиони киловати изтичат във въздуха и го заразяват, чуваш ли, Леминг?

— Чух.

— Незабавно изчезвайте оттам.

— Спокойно, Леминг! Не е необходимо. Изпрати хора. Повече хора. Изпрати Кузмин, Еселев и Акопян. На всяка цена изпрати Акопян. Побързай, трябва да изпреварим следващия взрив. Но имай

предвид, че през синята мъгла не може да се мине с всъдеходи. Помоли астронавтите за още няколко танка с висша защита. Те също не помагат кой знае колко, но все пак...

— Представи си, че вече съм помислил за това — отвърна Леминг извънредно язвително. Иван Иванович се ококори и вдигна показалец. — Танковете с апаратурата вече са на път и ще са при вас утре сутринта. А хората ще пристигнат след петнайсет минути. Изпратих три турболета.

— Не си е струвало. — Беркут погледна екрана, на който се виждаха останките на „Галатея“ в края на тайгата. — Тук вече има един турболет.

— Глупости. Те ще прелетят над бившата магистрала с бръснещ полет. Нищо няма да им се случи. — Леминг се изкашля, после изкуствено небрежно попита има ли Беркут някакви съображения за тази... как беше... синя мъгла.

Иван Иванович заподскача в беззвучен смях, широко отваряйки тъмнорозовата си паст с едри жълти зъби. Беркут отвърна:

— Имам. Без съмнение това е твоята любима неквантована протоматерия. По-точно, продуктът от нейното взаимодействие с въздуха или водните пари.

— Така си и мислех — каза Леминг. — Добре. Чакайте. Не рискувайте. Довиждане!

Беркут се отгласна от микрофона и също се засмя. Само Полесов остана сериозен. Беше блед и прегърбен от умора. Глътна още една таблетка спорамин, защото не искаше да спи, а се чувстваше зле. На всичко отгоре за първи път в живота си не разбираше какво става около него и това го измъчваше и ядосваше. Ядосваше го самодоволният Иван Иванович и дори мекият Беркут, макар че осъзнаваше, че не бива така. В края на краищата пребори гордостта си и рязко попита:

— Какво е това „времеви двигател“?

Физиците го погледнаха, после се спогледаха.

Беркут се изчерви и каза, заеквайки:

— Ние съвсем забравихме... Простете, Пьотър Владимирович... Отначало не бяхме сигурни и след този късмет... Беше толкова неочаквано... Неприятно се получи!

— Времевият двигател — каза Иван Иванович с усмивчица — не е нищо друго освен вечен двигател. Така да се каже перпетуум-мобиле.

— Не така, Иване. Сега ще ви обясня, Пьотър Владимирович. Само не ни се сърдете, моля ви. Запознат ли сте с тау-механиката?

Полесов мрачно поклати глава. Още беше ядосан, въпреки че Беркут пак му харесваше.

— Тогава ще е малко сложно да ви обясня, но ще се постарая.

Той много се стараеше да обясни. Полесов също много се стараеше да разбере. Ставаше дума за свойствата на времето, за времето като физически процес.

По думите на Беркут, проблемът бе необичайно сложен. Преди много години при изследването на проблема за източника на енергия на звездите за първи път била издигната своеобразната, още експериментално непотвърдена теория за времето като физически процес, свързан с енергията. В основата на тази теория залегнали постулатите, разглеждащи времето като материален процес, носещ определена енергия. После били намерени (отначало теоретични, а после и експериментални) количествени характеристики на условията за освобождаването на енергия, свързани с хода на времето. Така се родила механиката на „физическото време“ или така наречената тау-или Т-механика.

Едно от най-забележителните последствия от тау-механиката станал изводът за принципната възможност да се използва хода на времето за получаване на енергия. Били разчетени редица механически системи, позволяващи да се осъществи практически тази възможност. За съжаление производителността на такива системи била нищожна. Те дали единствено експериментално потвърждение на основната теория, но не могли да се превърнат в практически източници на енергия. Те още не били „времеви двигатели“. Задачата била решена едва след откриването на тау-електродинамиката. Но дори при тау-електродинамичните системи били необходими десетки години, за да произведат съществена енергия.

Преди седемдесет години, по решение на Световния съвет на учените, били построени и пуснати в действие четири такива системи, четири псевдовечни двигателя, „времеви двигатели“. Един на Луната, в кратера Булиалд, и три на Земята — край Амазонка, в Антарктида и тук, в тайгата. После някакъв умник в Съвета предложил да се даде

готовата строителна площадка в тайгата за телемеханична мезонна лаборатория. Предложението било прието, построили лабораторията и преди четирийсет и седем години тя литнала във въздуха. Дейността на лабораторията, разбира се, нямала нищо общо с времевия двигател, но сметнали, че той е разрушен от взрива, защото пораженията били наистина колосални. Да се проникне на територията, където е построен двигателят, им се струвало и невъзможно, и като че ли ненужно. Вниманието на изследователите се съсредоточило върху останалите три системи и опитът в тайгата бил забравен. Но двигателят оцелял. Работел, изстисквайки енергия от „времето“, акумулирал я и преди четири месеца изхвърлил първата порция.

— С две думи, това е всичко — Беркут нерешително се усмихна.
— Сега разбрахте ли?

— Благодаря — каза Полесов.

— Прочетете Леминг — предложи Беркут. — Той написа прекрасна монография „Тау-електродинамика“.

Полесов се изкашля.

— Прозрачните колони в подземие то — обясни Беркут, — са енергоотводи. Двигателят е разположен на долния етаж. Енергията се стича в колоните, събира се там и от време на време се изхвърля. Но в какъв вид, май никой не знае.

— Леминг знае — вметна Иван Иванович.

Беркут го погледна и каза:

— Леминг смята, че енергията се отделя във вид на протоматерия — некантована основа на всички частици и полета. После протоматерията се квантова самопроизволно — първо на частици и античастици, второ на електромагнитни полета. И онази част от протоматерията, която не е успяла да се квантова, може да влезе във взаимодействие с ядрата и електроните на обкръжаващата среда. Възможно е така да се образува синята мъгла. Тази протоматерия, изглежда, прониква навсякъде, за нея няма прегради, тя въздейства на приборите, на киберите, както вие ги наричате, и на нашите организми. Но аз сигурно не обяснявам много ясно.

— Няма нищо — каза Полесов. Той си спомни как полудяха стрелките на приборите, контролиращи настройките на магнитните полета. — Нищо, нищо — повтори той, — аз разбрах някои неща. Благодаря. А какво стана с останалите двигатели?

— Още мълчат — каза Беркут. — Но засега ще имаме доста работа с този.

— Ще построим тук град-лаборатория — каза Иван Иванович, взрян в екрана. — Ще построим нови двигатели, по-усъвършенствани. Аз се надявам да доживея времето, когато ще изпратим в Пространството първите кораби, задвижвани от самото Време. — Той изведнъж се обърна към Полесов и каза: — А тау-механиката трябва да се познава, младежо. Основите ѝ вече се изучават в училище.

— Не е вярно, Иван Иванович — каза Беркут.

— Вярно е. Внукът ми разказа. Но аз имам предвид друго. Имам предложение за вас, Полесов. На нас тук ще ни трябва водач със здрави нерви. Какво мислите за това?

Полесов поклати глава и отвърна:

— Не. Налага се да се върна на Меркурий. Там също са нужни водачи със здрави нерви.

Иван Иванович се нацупи.

— Беше ви оказана чест — промърмори той.

— Ето ги — каза Беркут.

Изад тайгата беззвучно долетяха сребристи птици, пикираха ниско над черната земя и кацнаха, свивайки криле. Люковете се отвориха и от тях започнаха да изскачат хора в жълти скафандри.

— Акопян е тук — рече Беркут. — Да вървим, другари.

Издание:

Аркадий и Борис Стругацки. Безпокойство

Редактор: Боряна Даракчиева

Коректори: Станислава Първанова, Ангелина Вълчева

Дизайн на корицата: Бисер Тодоров

Предпечатна подготовка: Таня Петрова

ИК „ИнфоДАР“, София, 2010

ISBN: 978-954-761-442-0

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.